

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 41/2019

Vapaa-ajankalastajien profiilit

Jani Pellikka & Päivi Eskelinen

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2019

Vapaa-ajankalastajien profiilit

Jani Pellikka & Päivi Eskelinen

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2019

Yhteistyössä:

SUOMEN VAPAA-AJAN-
KALASTAJIEN
KESKUSJÄRJESTÖ

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Kalatalouden
Keskusliitto

Viittausohje:

Pellikka, J. & Eskelinen, P. 2019. Vapaa-ajankalastajien profiilit. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 66 s.

Jani Pellikka, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1293-9117>

ISBN 978-952-326-778-7 (Painettu)

ISBN 978-952-326-779-4 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-779-4>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Jani Pellikka & Päivi Eskelinen

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2019

Julkaisuvuosi: 2019

Kannen kuva: Asmo Raimoaho

Painopaikka ja julkaisumyynti: Juvenes Print, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Jani Pellikka & Päivi Eskelinen

Luonnonvarakeskus

Vapaa-ajankalastus on Suomessa hyvin suosittu vapaa-ajan aktiviteetti, sitä harjoittaa jossakin muodossa lähes 1,5 miljoonaa suomalaista. Kalastonhoitomaksun suorittaneita henkilöitä on runsaat 190 000. Vapaa-ajan kalastuksen ympärille rakentunut kalastuskulttuurimme on monipuolinen ja kattaa suuren kirjon eri vuodenaikoina ja erilaisissa pyyntiympäristöissä harjoitettavia pyyntimuotoja. Tilanekuvan päivitys on erityisen ajankohtaista juuri nyt, kun vapaa-ajan kalastuksen kansallista strategiaa ollaan uudistamassa.

Suomalaisia vapaa-ajankalastajia on luokiteltu aiemmin etenkin kalastusmuotojen ja kalastamisen aktiivisuuserojen suhteen. Tämä profiilitutkimus laajentaa näkökulmaa kalastonhoitomaksun suorittaneista henkilöistä heidän demografisiin piirteisiinsä, kuluttajuuteensa, liikkuvuuteen, viestintäkanavien käyttöön, ja kalastukseen liittyvien muiden aktiviteettien toimijuuteen. Profiloinnin pohjana on satunnaisotokseen perustuva kyselytutkimus, joka toteutettiin loka-marraskuussa 2018 liki 20 000:lle kalastonhoitomaksun vuonna 2018 suorittaneelle henkilölle. Kyselyyn vastasi 5 694 henkilöä tasaisesti kautta koko Manner-Suomen.

Kerätyn aineiston mukaan suomalainen vapaa-ajankalastaja harjoittaa lähes aina useita pyyntimuotoja mutta erilaisin painotuksin. Pyyntitapojen yhdistelmien ja ajankäytöllisten painopisteiden pohjalta tunnistettiin tässä tutkimuksessa viisi profiilia. Yleisyysjärjestyksessä nämä profiilit ovat ”aktiiviset vapakalastajat”, ”satunnaiset vapakalastajat”, ”himokalastajat”, ”pyydyspainotteiset aktiivikalastajat” sekä ”satunnaiset generalistit”.

Eniten kalastuksen parissa aikaa viettävät kalastajina monipuoliset himokalastajat ja vähiten satunnaiset vapakalastajat. Satunnaisten ja aktiivisten vapakalastajien profiileissa toiminta painottuu voimakkaasti vapakalastukseen. Pyydyspainotteisilla aktiivikalastajilla selvä pääpaino on verkkokalastuksessa.

Aktiiviset vapakalastajat ovat eniten irtautuneet yhteen paikkaan kiinnittyneestä kalastamisesta ja matkustavat kotimaassa ja ulkomailla selvästi muiden profiilien edustajia useammin. Toiminta on usein kavereiden kesken ja asiakkuuksien varassa tapahtuvaa. Rahankäyttö on muita profiileja suurempaa. Viestintäkanavana merkittäväksi on noussut sosiaalinen media. Monessa suhteessa toisellaisia ovat esimerkiksi pyydyspainotteiset aktiivikalastajat. Heidän toimintansa keskittyy kodin tai loma-asunnon lähiympäristöön, ja kalastamisen rinnalla on moniin muihin profiileihin nähden aktiivista osallistumista osakaskunnan toimintaan, talkoisiin, ja monenlaisiin paikallisiin hoitotoimiin. Tiedonvaihtokanavia ovat muita profiileja useammin esimerkiksi sanomalehdet.

Profiilit tuovat kokonaisuutena esiin sen, että on monta tapaa olla suomalainen vapaa-ajankalastaja. Monille satunnainen kalastaminen näyttää olevan välivaihe kiinnittyneempään ja sitoutuneempaan kalastajuuteen (toiset profiilit), mutta joillekin hyvä juuri sellaisena kun on, satunnaisena harrastuksena. Jos vapakalastuksen suosio vielä nykyisestään kasvaa, on kiinnostavaa nähdä, kanavoituuko kasvu aktiivisiin vai satunnaisiin vapakalastajiin, joiden kulutuskäyttäytyminen on varsin erilaista.

Asiasanat: vapaa-ajan kalastus, profiili, kalastonhoitomaksu

Sisällys

1. Johdanto	6
2. Aineistot ja menetelmät	8
2.1. Perusjoukko	8
2.2. Kyselylomake	8
2.3. Kyselyn toteutus	8
2.4. Vastausten analysointi	9
2.4.1. Kyselyvastausten peruskuvailu	9
2.4.2. Profilointi	10
3. Tulokset	11
3.1. Ikärakenne	12
3.2. Vuosilupamaksut ja lyhyempiaikaiset lupamaksut	13
3.3. Kalastusaktiivisuus ja sen painotukset	14
3.4. Kalastuksen ajoittuminen	14
3.5. Tavoitelluimmat kalalajit	15
3.6. Saadun saaliin käyttö	16
3.7. Kalastuksen alueellinen jakautuminen	18
3.8. Välivuodet kalastuksesta	18
3.9. Kalastuksen keskeisyys vapaa-ajan aktiviteettina	19
3.10. Vapaa-ajankalastajaksi kasvaminen ja kasvattaminen	21
3.11. Yksin- ja yhdessäoloa – kalastaminen sosiaalisena toimintana	23
3.12. Viestintä- ja tiedonhankintakanavat	23
3.13. Kalastukseen liittyvät aktiviteetit	25
3.14. Kalastusvälineistö ja sen hankinnat	26
3.15. Muu suora rahankäyttö	28
3.16. Kalastusaikheet	28
4. Kalastajaprofiilit	33
4.1. Profiili 1: Aktiiviset vapakalastajat	34
4.2. Profiili 2: Satunnaiset vapakalastajat	36
4.3. Profiili 3: Himokalastajat	38
4.4. Profiili 4: Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat	39
4.5. Profiili 5: Satunnaiset generalistit (ml. ei-kalastaneet)	40
4.6. Profiilien yhtäläisyyksiä	42
5. Pohdinta	45
5.1. Matkustaminen	45
5.2. Mökkeily ja kalastaminen	46

5.3. Pyydystä ja päästä -kalastus	46
5.4. Kalalajien suosio tavoiteltavina saalislajeina	46
5.5. Mediakanavat	48
5.6. Kalastukseen liittyvät aktiviteetit.....	48
5.7. Kalastajaksi kasvaminen.....	49
5.8. Rahankäyttö.....	49
5.9. Miten profiilien yleisyys on kehittynyt – ja miten kehittyy lähivuosina?.....	50
5.10. Lopuksi	51
Kiitokset	52
Viitteet	53
Liitteet	55
LIITE 1. Kalastonhoitomaksun maksamiseen liittyviä tunnuslukuja profiileittain perusjoukossa.	55
LIITE 2. Demografisia tunnuslukuja profiileittain perusjoukossa.....	56
LIITE 3. Matkustamiseen liittyviä tunnuslukuja profiileittain perusjoukossa.	57
LIITE 4. Kalastukseen liittyviin muihin aktiviteetteihin osallistuminen profiileittain perusjoukossa.	58
LIITE 5. Saatu saalis ja sen käyttö viidellä tavoitelluimmalla kalalajilla profiileittain perusjoukossa	59
LIITE 6. Kalastusaktiivisuus profiileittain perusjoukossa.....	60
LIITE 7. Kotitalouden tulotaso ja rahan käyttö kalastukseen profiileittain perusjoukossa.....	61
LIITE 8. Kalastajaksi kasvaminen ja kasvattaminen profiileittain perusjoukossa	62
LIITE 9. Kalastusoikeudet	63
LIITE 10. Tiedonvaihtokanavat.....	64
LIITE 11. Kalastuksen keskeisyys	65

1. Johdanto

Vapaa-ajankalastus on ollut perinteisesti Suomessa hyvin suosittu vapaa-ajan aktiviteetti. Vähintään kerran vuodessa jotakin kalastusmuotoa harjoittaa lähes 1,5 miljoonaa suomalaista (jäljempänä harrastajat; ks. Luke tilastotietokanta). Harrastajat ovat kuitenkin hyvin monimuotoinen joukko, kun huomioidaan esimerkiksi toiminnan luonne, suuntautuneisuus eri kalastusmuotoihin ja kalajeihin, kalastusaktiivisuuserot ja sosiodemografinen tausta. Yksi onkii satunnaisesti mökkirannassa tai käy avustamassa joskus pyydysten kokijaa tai varsinaista uisteluvavan käsittelijää soutajina, toinen käyttää toimintaan lähes kaiken liikenevän vapaa-aikansa ja paljon rahaa osana kalastamiseen vahvasti keskittyvää elämäntapaansa. Perinteisiä kalastusmuotoja voi ajan myötä hävitä harrastajien keinovallikoimasta, ja tilalle voi tulla uusia. Vapaa-ajan kalastus ja sen ympärille rakentunut kalastuskulttuuri elää ajassa ja sopeutuu vähitellen yhteiskunnan ja kalavesien yhdessä muodostaman toimintaympäristön muutoksiin.

Yksi indikaatio vapaa-ajankalastajuuden muuttumisesta on se, että viime vuosikymmeninä harrastajamäärä on pienentynyt jopa puolella miljoonalla (Luke tilastotietokanta, vuodet 1998–2016). Toisaalta on havaintoja siitä, että kalastajaryhmien tai osajoukkojen määrä kasvaa ja pirstoutuu (Mellanour & Salmi 2014). Olennainen kysymys kaikille vapaa-ajankalastuksen toimijoille on, millaisia tekijöitä muutosten taustalla on ja mitä niistä seuraa. Osavastauksia voidaan etsiä monelta suunnalta. Vihjeitä tarjoaa esimerkiksi ajantasainen tieto vapaa-ajankalastajien osajoukkojen kalastustavoista, -paikoista, kohdelajeista, kalastamisen ajoittumisesta, ajankäytöstä, ja kalastajaksi kasvamisesta. Harjoitettu kalastustoiminta ilmentää epäsuorasti myös arvostuksia, kalastuksen tyydyttämiä inhimillisiä tarpeita, alueiden ja niiden tarjoamien lajien ympärille rakentuvia vetovoimatekijöitä ja kalastajaidentiteettiä sekä sitoutumista toimintaan.

Tietämys vapaa-ajan kalastamisen nykypirteistä on ajankohtainen, sillä vapaa-ajankalastuksen strategiaa ollaan uudistamassa. Uuden strategian tavoitteena on tätä raporttia kirjoitettaessa käsillä olevan luonnoksen mukaan suosittu ja arvostettu kalastusharrastus, joka hyödyntää kestävästi ja monipuolisesti suomalaisia kalavesiä ja kalastusmahdollisuuksia (Valtioneuvosto 2019). Strategian toteuttaminen edellyttää hyvää tietopohjaa vapaa-ajankalastuksesta ja myös siitä, millaisia tämän päivän harrastajat ovat. Strategian toteutumista ja vaikutuksia tullaan myöhemmin arvioimaan.

Vapaa-ajan kalastajien harjoittaman toiminnan ajantasainen tunteminen on olennaista, sillä heidän mukautumisensa kalastuspolitiikan ohjaukseen on oletettavasti sitä ongelmattomampaa, mitä vähemmän ne edellyttävät muutoksia heidän nykyisiin toimintatapoihinsa ja suunnitelmiinsa. Niiltä osin kuin Suomessa on selvästi toisistaan erottuvia vapaa-ajan kalastajien osajoukkoja, niiden tunnistamisen tukemana voidaan ehkä löytää keinoja, joilla hallinnollisia ohjaustoimia voitaisiin kohdistaa heidän toimintansa ja ajattelutapojensa huomioiden kustannustehokkaammin.

Osajoukkojen tunnistaminen voi olla hyödyllistä myös toimialan yritysten elinkeinoedellytysten luonnissa, kalastajajärjestöjen toiminnan sekä Metsähallituksen, yhtenäislupa-alueiden ja erityiskalastuskohteiden lupakalastajien palvelemisessa. Viestinnässä ja markkinoinnissa on eduksi tuntee asiakassegmentit, mutta etenkin kalastusmatkailun piirissä toimivilla pienemmillä yrityksillä on harvoin yksin edellytyksiä tai edes tarvetta selvittää niitä maanlaajuisesti, saattikka niin usein kuin toimintaympäristön muuttuminen saattaisi antaa aiheita. Erätalouden, eli vapaa-ajankalastuksen, metsästyksen ja eläinten katselumatkailun hiljattaisessa tutkimuksessa (Pohja-Mykrä ym. 2018) saatiin kalastonhoitomaksun maksaneiden vapaa-ajankalastajien vuosittaiseksi suoraksi kulutukseksi harrastukseensa 249 miljoonaa euroa. Tämä lienee minimiarvio, koska mukana ei ole kalastonhoitomaksusta vapautettujen ikäryhmien kulutus. Vapaa-ajankalastuksen taloudellisia vaikutuksia kerryttävät monenlainen rahankäyttö, ja alueille tuo rahaa etenkin kalastusmatkailu.

Sen lisäksi, että suomalaiset vapaa-ajankalastajat voidaan ymmärtää hallinnon ohjaamina kansalaisina ja yritysten asiakkaina, voivat he olla myös aktiivisia toimijoita, kuten osakaskunta-aktiiveja tai kalastajajärjestöjen jäseniä. Tämänkaltainen aktiivisuus todennäköisesti vaihtelee paljon, ja aktiivitoimijuus voi suuntautua hyvin eri tavoin. Kalastajien vapaaehtoistyö kalavesien hyväksi ja harrastuksen kehittämiseksi näyttäisi olevan murroksessa. Perinteinen järjestötoiminta on monella yhteiskunnan alalla hiipumassa ja korvautumassa muunlaisella osallistumisella. Etenkin nuorten kansalaisosallistumisen on arveltu kanavoituvan enenevästi lyhytkestoisiin projekteihin tietyn asian tai tapahtuman ympärille (esim. Bauman 2000) tai olla samanhenkisten kanssa yhteydessä sosiaalisen median kanavien kautta. Vapaa-ajankalastajissa voisi kuitenkin olla suurena joukkona potentiaalia osallistua kalastamisen edellytysten ylläpitoon, kuten kalakantojen ja kalavesien tilan seurantatyöhön tai kalavesien kunnostushankkeisiin. Kalastajien toiminnan ja arvostusten tunteminen auttaa arvioimaan tätä mahdollisuutta ja mahdollisesti kehittämään toimivia tapoja osallistumisen tukemisessa.

Kaikki edellä kuvatut ja monet muutkin näkökulmat perustelevat vapaa-ajan kalastajia hyvin edustaviin kyselyaineistoihin pohjaavan kalastajaprofiloinnin tarvetta ja etenkin sosioekonomisesta näkökulmasta (ks. myös pohjoismaiden ministerineuvoston AG-Fisk työryhmän raportti (2016)). Tiettyihin näkökulmiin keskittyvää profilointia on tehty 1980- ja 1990-luvuilla (esim. Leinonen 1990). Vuosituhannen vaihteessa Mikkola & Yrjölä (2003) kuvasivat vapaa-ajankalastajien ja -kalastuksen ominaisuuksia, vapaa-ajankalastajien harrastukseen kasvamista, sen merkityksiä, kalastuspaikkoja ja tavoiteltuja saalislajeja, Neuvosen ym. profilointi (2005) käsitteli kalastamisen ja muiden luontoaktiviteettien yhdistymistä harrastusprofiilissa. Uudenlaisten vapaa-ajankalastajatyypien tunnistamiseksi on tällä vuosikymmenellä tehty laadulliseen tutkimusotteeseen pohjaava ”ryhmäkuva”-esiselvitys (Melanour & Salmi 2014). Tulevaisuuden kalastajaryhmiksi tunnistettiin siinä muun muassa välineerikoistujat, pyydystä ja päästä -kalastajat, ekokalastajat, kalabongaajat, lähiruokakalastajat, privaatikalastusmatkailijat ja maahanmuuttajakalastajat, mutta näiden ryhmien suuruutta ei pyritty arvioimaan. Kalastajaryhmien erikoistumiseen nähtiin siinä vaikuttavan yleiset yhteiskunnalliset muutokset ja taloudellisten mahdollisuuksien kasvu.

Tässä raportissa kootaan yhteen Vapaa-ajankalastajan profiili -projektin (VAPRO) keskeiset tulokset. Projektissa on selvitetty kalastonhoitomaksun suorittaneiden henkilöiden perusjoukkoa edustavan määrällisen kyselyaineiston pohjalta kalastajaprofiileja yllä kuvatuista näkökulmista. Kyselyvastauksen analysoinnin toivotaan tukevan kalataloushallinnon, sekä sen piirissä toimivien yritysten sekä järjestöjen tarpeita sekä tarjoavan vertailukohdan mahdollisille myöhemmille vapaa-ajankalatalouteen kohdistuville vaikuttavuustutkimuksille. Projektia toteutettiin Suomen Vapaa-ajan kalastajien Keskusjärjestön, Kalatalouden Keskusliiton, Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen (Luke) yhteistyönä.

2. Aineistot ja menetelmät

2.1. Perusjoukko

Profiloinnin perusjoukon muodostivat 18–64-vuotiaat henkilöt, jotka olivat maksaneet vuodelle 2018 kalastonhoitomaksun lokakuun 2018 puoliväliin mennessä. Tämä perusjoukko mahdollisti otannan kalastonhoitomaksurekisteristä ja kustannustehokkaan vapaa-ajankalastajiin kohdistuvan tiedonkeruun, mutta toisaalta jättää katveeseen kalastonhoitomaksusta vapautetut alle 18-vuotiaiden ja vähintään 65-vuotiaiden vapaa-ajankalastajien ikäluokat. Tämä perusjoukkorajaus on hyvä pitää tuloksia tulkittaessa mielessä. Kaikista vapaa-ajankalastukseen jossakin muodossa vuonna 2016 osallistuneista vajaasta 1,5 miljoonasta suomalaisista katveeseen jäävien ikäluokkien kalastajat muodostavat laskentatavasta riippuen jopa 40 prosenttia (LUKE/tilastotietokanta: alle 18-vuotiaita vapaa-ajankalastajia v. 2016 oli 326 000, ja yli 64-vuotiaita 271 000).

Perusjoukkoa koskeva päättely perustui kyselyyn, johon vastaamaan kutsuttiin kiintiöotannalla satunnaisotos kunkin manner-Suomen maakunnan (NUTS3-alueiden) vapaa-ajankalastajista. Perusjoukosta 156 778 henkilöä oli ilmoittanut kalastonhoitomaksurekisteriin edellä mainittuihin maakuntiin sijoittuvan kotiosoitteensa ja antanut myös toimivan sähköpostiosoitteen. Kaikkiaan 32 516 henkilöä oli ilmoittanut rekisteriin kotiosoitteen, joka oli sijoitettavissa manner-Suomen maakuntiin, mutta ei sähköpostiosoitetta. Perusjoukon tosiasialliseen kokoon liittyy jonkin verran epävarmuutta, koska osa ulkomaisista kalastonhoitomaksun suorittaneista henkilöistä tai heitä maksamisessa avustaneista suomalaisista henkilöistä (eräoppaita, majoituspalveluyrittäjistä jne.) on ilmoittanut esimerkiksi ulkomaisen henkilön Suomessa sijaitsevan majapaikan osoitteen luvanhaltijan (koti-)osoitteeksi.

2.2. Kyselylomake

Suomen- ja ruotsinkieliset webropol-kyselylomakeversiot (saatavilla erillisenä dokumenttina osoitteesta jukuri.luke.fi) laadittiin ja testattiin yhteistyössä projektin toteuttajaosapuolten kesken. Profiloinnin näkökulmia ja kyselylomakkeen osioita suunniteltaessa hyödynsimme Mellanouran & Salmen (2014) asiantuntijahaastatteluihin pohjaavia vapaa-ajankalastajien ryhmittelyperusteita. Kyselylomakkeella tiedusteltiin henkilön taustatietojen lisäksi eri pyyntimuotoihin osallistumista ja ajankäyttöä, eri pyyntivälineillä tavoiteltuja saalislajeja, saaliin käyttöä, kalastusoikeuksien käyttöä, kalastuksen sosiaalisia ulottuvuuksia ja tiedonvaihtoa, kalastusharrastuksen muutoksia ja kalastuksen kustannuksia. Vaihtelevan laajuisia kysymyksiä oli vastaajan harjoittamasta kalastustoiminnasta riippuen vähimmillään 21 ja enimmillään 42, jonka vuoksi kyselyyn ei voitu rakentaa jäljellä olevia kysymyksiä informoivaa etenemispalkkia tai odotettavissa olevaa vastausaikaa.

2.3. Kyselyn toteutus

Henkilökohtainen osallistumiskutsu internet-kyselyyn lähetettiin sähköpostitse kaikkiaan otoksen 19 576 henkilölle, ja kirjepostitse 998 henkilölle 27.–29.10.2018. Kirjepostitse lähetettyjen kutsujen ja sen pohjalta saatujen kyselyvastausten avulla pyrittiin arvioimaan, missä määrin sähköpostiosoitteensa rekisterinpitäjälle ilmoittanut perusjoukon suuri enemmistö edustaa koko perusjoukkoa ja toisaalta lisäämään kerätyn aineiston edustavuutta.

Vapaa-ajankalastuskysely oli auki kutsutuille vastaajille runsaat kolme viikkoa eli 22.11.2018 asti. Tänä aikana yksittäisiä yhteydenottoja tekniseen tukeen tuli heti kyselyn avautuessa palvelimen ruuhkautumisen takia sekä liittyen yhden rahankäyttökysymyksen kohdalla vastaamisongelmiin (lähinnä puhelimella). Myös kyselyn lopun palautekentässä tämä sama piirre tuotiin esille. Ongelma poistui kun kysymyksen kohdalla vaatimus vastauksen antamisesta kyselyssä eteenpäin pääsemiseksi

poistettiin. Tämä muutos tehtiin kyselyn avautumispäivän aikana. Vastaajien kesken arvottiin neljä 200 euron arvoista lahjakorttia.

2.4. Vastausten analysointi

2.4.1. Kyselyvastausten peruskuvailu

Ennen varsinaista profilointia koostimme kertynyttä aineistoa olennaisilta osin muuttujakohtaisiksi ja yleiskuvan tarjoaviksi ja varsinaista profilointia taustoittaviksi vastausjakaumiksi. Esitämme nämä kansallista tilannetta kuvaavat jakaumat raportin tulososion alussa teksti- ja taulukkomuodossa. Nämä jakaumat on laskettu aluepainotetulla aineistolla ja yleistetty näin perusjoukkoa koskeviksi. Aluepainoilla pyrittiin huomioimaan se, että eri alueiden kalastajien toiminta, demografiat ja lukumäärät poikkeavat monilta osin toisistaan. Aluepainot laskettiin yksinkertaisina suhdelukuina asuinalueittain vastanneiden ja siellä asuvien perusjoukon jäsenten lukumäärän välillä (ks. kuva 1).

Aineistoon tehtiin korjauksia puutteellisiin tai ilmeisen virheellisiin vastauksiin ennen analyysyä. Jos esimerkiksi kalastuspäivien yhteismäärä oli ilmoitettu vaihteluvälinä, korvattiin se arvojen keskiarvolla. Useiden vastausten yli tehtiin myös loogisuustarkistuksia. Kun esimerkiksi saalista saaneilta kyselyvastaajilta tiedusteltiin lajeittain, miten he olivat käyttäneet saalistaan, ja vastaajia pyydettiin ilmoittamaan prosenttiosuudet saalisyksilöistä, jotka oli 1) käytetty ihmisravinnoksi, 2) laskettu tai vapautettu veteen, tai 3) käytetty muulla tavoin, tulisi summaksi tulla sata. Niiltä osin kun osalla vastaajista summa poikkesi arvosta 100 %, annetut osuudet normeerattiin summautuvaksi tähän osuuteen. Tämän korjauksen vaikutusta verrattiin vaihtoehtoon, että poikkeavasti summautuvat arvot kirjataan saaliin käytön osalta täysin puuttuviksi tiedoiksi: esimerkiksi ahvenen kohdalla normeeraus näyttää tuottavan hieman suuremman arvion niiden ihmisten osuudesta, jotka eivät koskaan laske tai vapauta saatuja ahvenia veteen (36 % → 41.5 %), mutta vähintään 10 % saaduista ahvenista veteen laskeneiden tai vapauttaneiden ihmisten osuusarvioon ero oli hyvin pieni (< 1.5 % ero kussakin desiililuokassa 10 %, 20 %,...100 %). Kun vastaajalta tiedusteltiin välinehankintojen euromääräistä yhteisarvoa ja eriteltyinä kaikkien välineluokkien hankintojen euromääräistä arvoa, korvattiin annettu yhteisarvo eri välineluokkien eriteltyjen arvojen summalla, mikäli ne poikkesivat toisistaan.

Uusia kalastustapoja, välineitä ja kalalajeja koskevien kalalajien nimien kirjoitusasuja korjattiin ja yhtenäistettiin synonyymien osalta ennen sanaparven muotoilua online-työkalulla (<https://www.wordclouds.com/>).

Vapaa-ajankalastajien peruskuvailun yhteydessä hyödynsimme useita eri tapoja testatessamme kerätyn aineiston edustavuutta ja yleistettävyyttä suhteessa perusjoukkoon eli kalastonhoitomaksun suorittajiin. Kuvasimme kyselyyn vastanneiden henkilöiden taustoja ja vertasimme perusjoukkoon seuraavasti:

1. Kyselyyn vastanneiden henkilöiden ikäjakaumaa verrattiin perusjoukon henkilöiden ikäkaumaan kansallisesti.
2. Lyhytaikaisia eli päivä- ja viikkomaksun suorittaneiden henkilöiden osuus suhteessa vuosimaksun maksaneisiin verrattiin kansallisesti.
3. Ennen ja jälkeen muistutusta vastanneiden henkilöiden antamia vastauksia verrattiin toisiinsa painottamattomina. Oletuksena tälle tarkasteluna on, että muistutuksen jälkeen vastanneiden toiminta muistuttaisi enemmän ei-vastanneiden kyselykutsun saaneiden henkilöiden toimintaa (esim. Armstrong & Overton 1977; Lin & Schaeffer 1995; Crompton & Tian-Cole

2001; Czajka & Beyler 2016; Groves 2006). Vertailu voi antaa vihjeitä kyselyyn vastanneiden henkilöiden valikoitumisharhasta, jos esimerkiksi vähemmän aktiiviset vapaa-ajankalastajat ovat myös vähemmän aktiivisia vastaamaan kalastustaan koskevaan kyselyyn. Vertailu toteutettiin useimpien peruskuvailujen kohdalla (kappaleissa 3.3–3.16), koska vastaamattomuudesta koituva harha vaihtelee usein muuttujakohtaisesti (esim. Czajka & Beyler 2016).

2.4.2. Profilointi

Yksittäisten vapaa-ajan kalastustapojen harjoittamisen ja niiden käytetyn ajan yhdessä muodostamien yhdistelmien avulla tunnistimme erilaisia vapaa-ajankalastajien osajoukkoja (myöhemmin ”profiileja”). Lähtökohtana oli oletus, että muodostetut profiilit erottelevat vapaa-ajankalastajia helposti tunnistettavasti ja siten, että esimerkiksi vapaa-ajan kalastuksen ohjausta voidaan sovittaa vastaamaan profiilikohtaisiin tarpeisiin niiltä osin kun eroja on.

Kalastustapaprofiloinnin toteutimme eksploratiivisella LCA-analyysillä (Lazarsfeld 1959). Sovitimme aineistoon ensin systemaattisesti vaihtoehtoiset kahden profiilin, kahden profiilin...10 profiilin mallit ja arvioimme niiden suhteellista yhteensopivuutta aineistoon testeillä (LL, G2-testisuure) ja informaatiokriteerein AIC = Akaiken informaatiokriteeri, CAIC = korjattu Akaiken informaatiokriteeri, BIC= bayesilainen informaatiokriteeri, ABIC = Akaiken bayesilainen informaatiokriteeri) ilman kovariaatteja. Osana arviointia laskimme myös entropian (Ramaswamy ym. 1993). Se kuvaa mallin luokittelutarkkuutta esittämällä %-osuuden havainnoista (aineiston henkilöistä), jotka voitiin tarkasti luokitella muodostettuihin henkilöprofiileihin (tilastollisista ominaisuuksista, esim. Granado 2015). Kaikissa LCA-malleissa käytettiin aluepainomuuttujaa, jolla eri alueilta saadut vastaukset yleistettiin vastaajamäärien ja alueen perusjoukon koon välisten suhdelukujen avulla koskemaan perusjoukkoa.

Esittelemme tulososiossa edellä kuvatuista malleista lyhyesti ensin kahden profiilin mallin, sitten karkeasti muut mallit viiden profiilin malliin asti. Tämän jälkeen kuvaamme yksityiskohtaisemmin informaatiokriteerien ja tulkinnallisuutensa suhteen kaikkein käyttökelpoisimpana pitämämme viiden profiilin mallin. Nimesimme nämä profiilit ja esittelemme kunkin niistä. Näitä profiileja lähtökohtana pitäen teimme myös niin sanottuja distal-analyyskejä, joissa arvioimme profiilikohtaisesti kyselyssä mitattujen, dummy-koodattujen, muuttujien odotusarvoja painotetulla aineistolla. Näissä analyyseissä huomioitiin ns. BHC-menetelmällä epävarmuus, jolla yksittäiset henkilöt kuuluvat kuhunkin profiiliin.

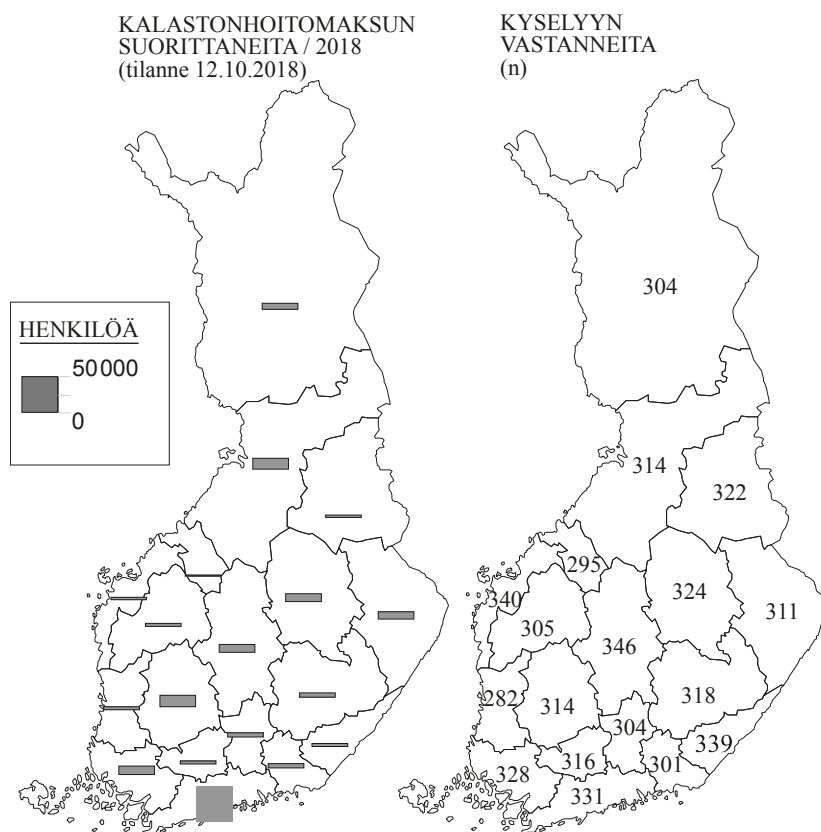
Ilman kovariaatteja sisältävät mallit rakennettiin SAS-ohjelmiston PROC LCA-modulin ja distal-analyysit saman ohjelmiston Distal_BHC -makron avulla (Dziak ym. 2017).

Profiilikohtaisesti avovastauksia tarkasteltaessa huomioitiin vain sellaisten henkilöiden avovastaukset, jotka malli luokitteli vähintään 80 % todennäköisyydellä johonkin viidestä profiilista.

3. Tulokset

Vastauksia kertyi yhteensä 5 694 henkilöltä (vastausaste 28 %). Vastauksista kertyi seitsemän päivän kuluessa kyselyn avautumisesta noin puolet, ja loput tasaisesti sähköpostitse välitettyjen 1. ja 2. muistutuksen jälkeen. Vastaamattomuudesta valtaosa syntyi siitä, että vastaamaan kutsuttu henkilö ei syystä tai toisesta edes avannut kyselylomakkeen ensimmäistä sivua – kaikkiaan 33 % vastaamaan kutsutuista henkilöistä kävi vähintään tutustumassa kyselylomakkeen alkulehteen.

Vastaajista 9 % oli naisia ja 91 % miehiä, mikä perusjoukkoon aluepainoilla yleistettynä tarkoittaisi noin 18 000 naista ja 173 000 miestä suomalaisissa kalastonhoitomaksun suorittaneissa. Korkein suoritettu koulutusaste perusjoukossa on vastausten mukaan useimmiten opistoasteen tai ammatti-korkeakoulun (AMK) tutkinto (33 %), toiseksi yleisimmin ammattikoulututkinto (30 %), ja kolmanneksi useiten yliopisto- tai korkeakoulututkinto (23 %). Tyypillisimmin perusjoukon vapaa-ajankalastajat asuvat vastausten mukaan kahden aikuisen ihmisen kotitaloudessa (42 %), ja verrattain usein myös kolmen (17 %) tai neljän (17 %) hengen talouksissa. Aikuisen vapaa-ajankalastajan kanssa samassa kotitaloudessa asuu yksi (14 %) tai kaksi (16 %) alle 18-vuotiasta henkilöä.

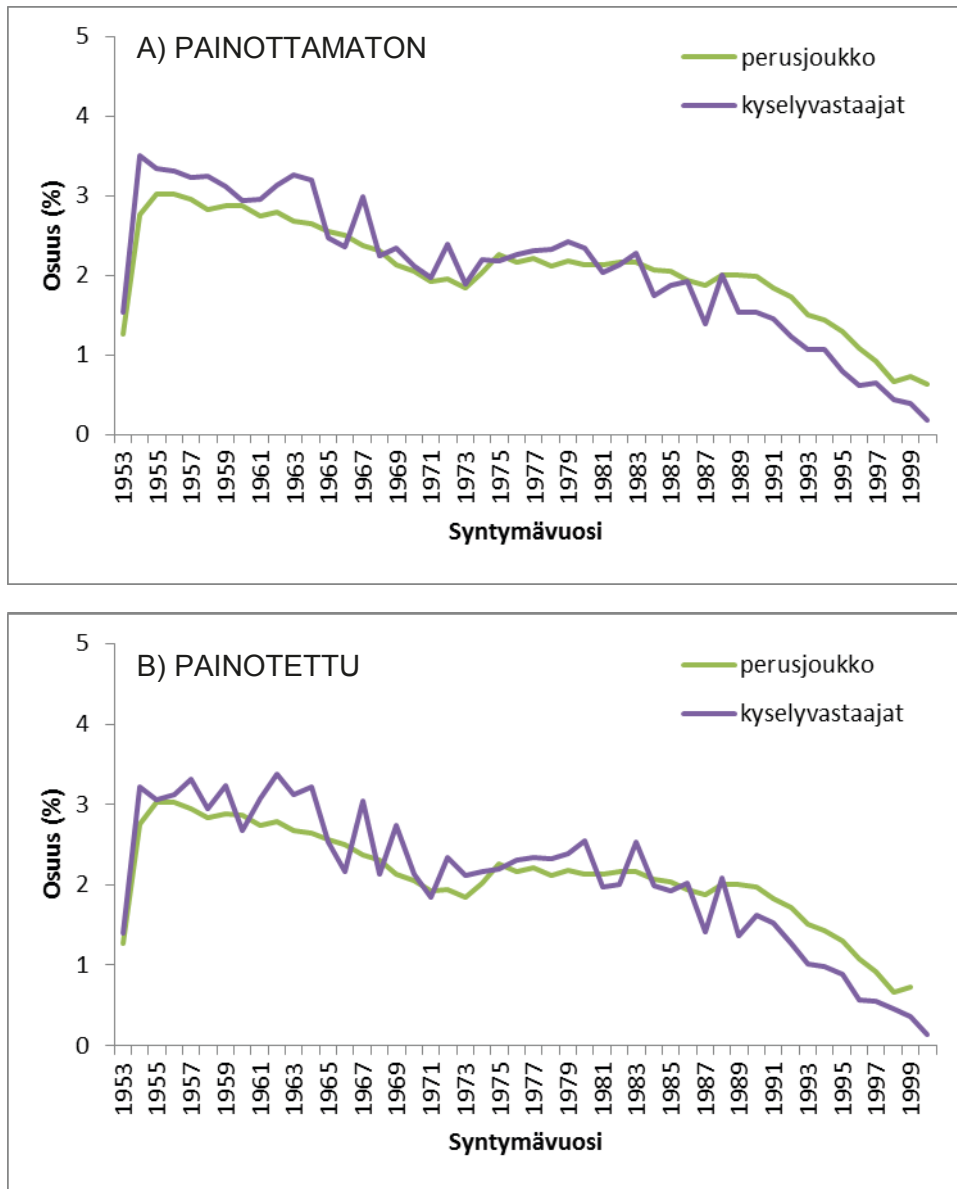
Kuva 1. Kalastonhoitomaksun suorittaneiden henkilöiden ja kyselyyn vastanneiden vapaa-ajan kalastajien alueellinen jakautuminen ns. NUTS3-alueilla (manner-Suomen maakunnissa).

3.1. Ikärakenne

Perusjoukon henkilöistä valtaosa (n. 83 %) osti maksurekisterin mukaan lupansa Eräluvut-verkkokaupasta, ja loput (17 %) muualta eli R-kioskista tai puhelinpalvelusta. Vuonna 2016 R-kioskeissa alkaneen luvanmyynnin näyttävät perusjoukossa ottaneen omakseen selvimmän 1950- ja 1960-luvuilla syntyneet luvanmaksuun velvoitetut ikäluokat. Tästä huolimatta myös kaikkein vartuneimmilla ja todennäköisimmin R-kioskista lupansa ostaneilla vapaa-ajan kalastajilla (vuosina 1953–1954 syntyneet) enemmistö (> 65 %) ostaa lupansa Eräluvut-verkkokaupasta.

Niiltä osin kun kioskilupien maksamisen taustalla on rajoitettu mahdollisuus tai haluttomuus käyttää verkkokauppaa (internetiä, verkkopankki, sähköpostia), tämä piirre voi heijastua myös siihen, miten hyvin tässä projektissa toteutettu internet-kysely tavoittaa ja aktivoi vastaajia. Tämän vuoksi on tarpeen verrata vastausaktiivisuutta perusjoukkoon ikäluokittain ja erotellen erilaiset luvanmaksamisen tavat.

Kaiken kaikkiaan ikäluokakohtaiset erot Eräluvut-verkkokaupan käyttämisessä ja samalla siis sähköpostiosoitteiden saatavillaolo eivät näytä olevan merkittävä uhka kyselyvastauksemme edustavuudelle – keskimäärin ero kaikki kalastajien vuosiluokat huomioon ottaen on hyvin pieni 0,3 % ja yksittäisen syntymävuoden osalta suurimmillaankin 0,8 % (kuva 2). Tämä tarkoittaa siis suurimmillaan sitä, että jos perusjoukossa on vuonna 1954 syntyneitä kalastajia 5 222 kpl (2,76 % kaikista perusjoukosta), on niitä otoksemme vastaajissa 199 kpl (3,49 % kaikista kyselyyn vastanneista).

Kuva 2. Vuosina 1953–1999 syntyneiden vapaa-ajankalastajien prosenttiosuudet perusjoukossa (sininen) ja kyselyyn vastanneilla (A) painottamattomalla ja B) aluepainotetulla aineistolla). Aluepainojen käyttö ja kyselykutsun postittaminen kotiin näyttävät parantavan ennen vuotta 1965 syntyneiden luvanmaksajien edustavuutta aineistossa ja yleistettäessä tuloksia perusjoukkoon.

Joitakin kymmeniä yhteydenottoja tuli kyselyn yhteyshenkilölle pian kyselyn avauduttua – paljolti kyselykutsun saaneen henkilön iästä riippumatta. Yhteydenotoista osa liittyi serverin ruuhkautumiseen ensimmäisten tuntien aikana heti kyselyn avauduttua, osalla yhteyttä ottaneista oli ongelmia etenkin puhelimella ja tietyllä selaimella vastaamisessa koskien yhtä kysymyksistä. Vastaamista ei suositeltu tehtävän puhelimella, mutta kun sähköpostitse toimitettua kyselykutsua luettiin myös puhelimella, osa päätyi näin siihen myös vastaamaan.

3.2. Vuosilupamaksut ja lyhyempiaikaiset lupamaksut

Siinä missä perusjoukon henkilöistä 82–83 % on maksanut kalastonhoitomaksun koko vuodelle, vastaava osuus kyselyyn vastanneilla henkilöillä oli 89 % (alueiden vapaa-ajankalastajamäärien mukaan painotettuna). Tämä on hyvä huomioida tulkitessa tuloksia. Ne edustavat painokkaammin vuosiluvan maksaneita kalastajia.

3.3. Kalastusaktiivisuus ja sen painotukset

Perusjoukkoa koskien ei ole käytettävissä rekisteritietoa kalastustoiminnasta. Kalastamassa oli käynyt kyselyvastausten mukaan viimeisen 12 kuukauden aikana kaiken kaikkiaan 98,9 % perusjoukosta. Ennen ensimmäistä muistutusta vastanneissa heitä oli 99,2 %, ja 1. ja 2. muistutuksen jälkeen vastaavat osuudet olivat 98,5 % ja 98,9 %. Erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä (z-testi, Bonferroni korjauksella). Eroja ei havaittu ennen ja jälkeen muistutuksen vastanneiden välillä myöskään sen suhteen, oliko kalastanut esimerkiksi 12 kuukauden aikana ulkomailla – kaiken kaikkiaan ulkomailla oli kalastanut aluepainotetun aineiston mukaan noin 11 % eli n. 21 000 perusjoukon henkilöä.

Eri kalastusmuotojen harjoittamisen suhteen eroja ennen muistutusta vastanneiden ja vasta myöhemmin vastanneiden kesken oli vähän (taulukko 1). Myöhäiset kyselyyn vastanneet kalastivat aiemmin vastanneita harvemmin verkolla ja pilkkivavalla, ja pyyntipäiviä kertyi vähemmän katiskalla tai rysällä pyynnissä.

Vain yhtä taulukon 1 kalastusmuodoista harjoitti perusjoukossa 7,9 % vapaa-ajan kalastajista (n. 15 000 henkilöä). Kalastusmuotojen suhteen yleisintä oli harjoittaa ainoastaan heittovavalla tai kelaongella kalastamista (4,5 % perusjoukosta eli noin 8500 henkilöä) tai verkkokalastusta (1,6 % perusjoukosta). Niiltä osin kun vain yhden kyselyn sisältämän pyyntimuodon runsas harjoittaminen viimeisen 12 kuukauden aikana kertoo erikoistumisesta (eikä esimerkiksi toiminnan satunnaisuudesta tai kalastamisen edellytysten rajallisuudesta), näyttää tämä olevan koko perusjoukkoa koskien verrattain harvinaista, ja useimmin verkkokalastukseen yhdistyvää.

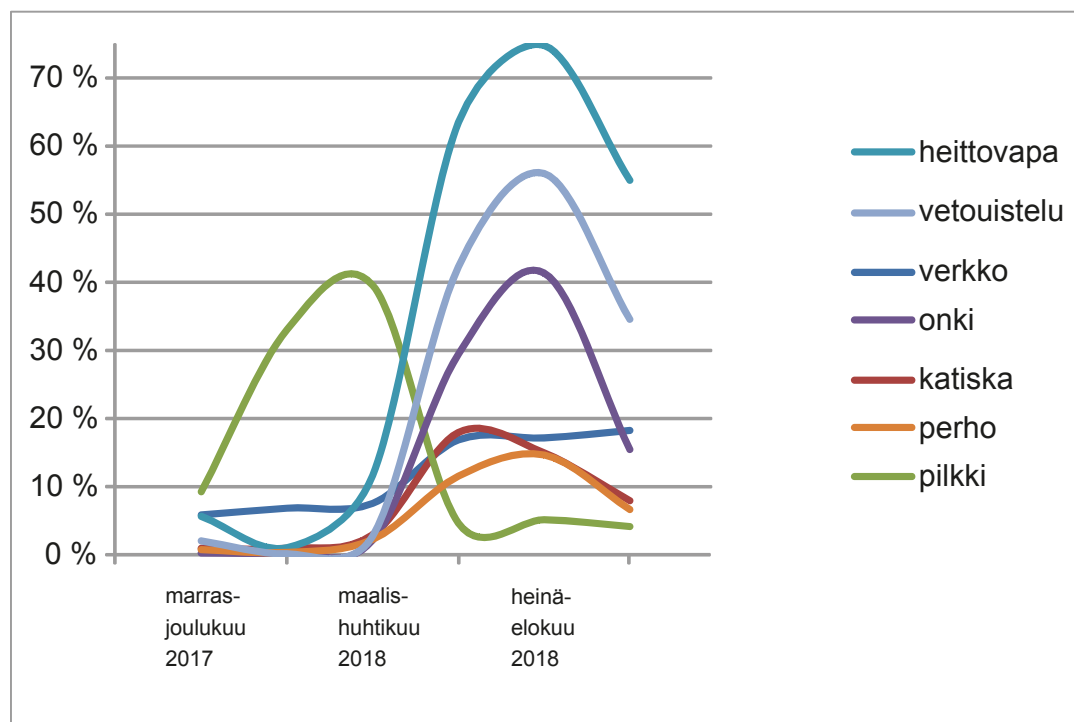
3.4. Kalastuksen ajoittuminen

Perusjoukkoa koskien on käytettävissä rekisteritietoa kalastustoiminnan ajoittumisesta vain niiltä osin, kun kalastonhoitomaksun suorittamisen ajankohta ja voimassaolo (etenkin lyhytaikaisen luvan ostamisesta) jotain vihjaa. Tässä raportissa päättelemme pyynnin ajoittumisesta vain kyselyvastausten pohjalta. Edellisen kappaleen kuvaus suosituista kalastusmuodoista kertoo samalla karkeasti vuodenaajoista, jolloin kalastusta harjoitetaan, sekä siitä minkä vuodenaikojen kalastajat kyselyyn innokkaimmin vastasivat. Oletettavasti talviajan kalastajat ovat kyselyyn vastanneissa lievästi aliedustettuina (taulukko 1). Toisaalta heidän osuutensa näyttää kuvan 3 mukaan olevan kansallisesti selvästi pienempi kuin suosituilla viehekalastusmuodoilla (etenkin kun aineistoa painotetaan vapaa-ajan kalastajien asuinaluejakaumalla, jolloin pääkaupunkiseudun kalastajat saavat isomman roolin).

Olosuhteet, mieltymykset, työssäkäyvien ihmisten lomien ajoittuminen ja monet muut tekijät vaikuttanevat siihen, miten kalastus yleisesti ottaen rytmittyy vapaa-ajankalastajien perusjoukossa. Selvä pääpaino on tunnetusti kesäkaudessa tapahtuvassa kalastuksessa, jolloin voi harjoittaa paitsi monenlaisia vain avovesikaudella mahdollisia pyyntimuotoja, myös suosituimpia talviaikana harjoitettuja kalastusmuotoja (pilkinä, verkkojen pito jne.). Koska suosituimmat pyyntimuodot ovat lähinnä verkkokalastusta lukuun ottamatta hyvin vuodenaikariippuvaisia, ei myöhemmin tässä raportissa käsiteltävässä profiloinnissa pyynnin ajoittumista käsitellä pyyntitavoittain erotellen, vaan karkeasti kesä- ja talviaikainen kalastaminen erotellen.

Taulukko 1. Eri kalastusmuotojen harjoittaminen (%-kyllä, moodiluokka päivänä kyseistä muotoa harjoittaneilla) ennen muistutusta ja 1. ja 2. muistutuksen jälkeen kyselyyn vastanneilla. Osuudet ja moodiluokat on laskettu aluepainotetulla aineistolla kalastamassa käyneiden kesken.

	Ennen muistutusta (%, moodi)	muistutus (1.) (%, moodi)	muistutus (2.) (%, moodi)	Yht. (%, moodi)
Heittovapa tai kelaonki	91 % ≥ 10 päivänä	89 % ≥ 10 päivänä	91 % ≥ 10 päivänä	91 % ≥ 10 päivänä
Vetouistelu	69 % 1-4 päivänä	70 % 1-4 päivänä	66 % 1-4 päivänä	69 % 1-4 päivänä
Onki	53 % 1-4 päivänä	53 % 1-4 päivänä	51 % 1-4 päivänä	53 % 1-4 päivänä
Pilkkivapa	57 % 1-4 päivänä	57 % 1-4 päivänä	52 % 1-4 päivänä	56 % 1-4 päivänä
Verkoilla	33 % ≥ 10 päivänä	35 % ≥ 10 päivänä	27 % ≥ 10 päivänä	32 % ≥ 10 päivänä
Katiskalla tai rysällä	25 % ≥ 10 päivänä	26 % 1-4 päivänä	24 % 1-4 päivänä	25 % 1-4 päivänä
Perhovavalla	19 % 1-4 päivänä	17 % 1-4 päivänä	20 % 1-4 päivänä	19 % 1-4 päivänä

Kuva 3. Kalastuksen ajoittuminen suomalaisilla vapaa-ajankalastajilla.

3.5. Tavoitelluimmat kalalajit

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta tärkeysjärjestyksessä kolmea tavoitelluinta kalalajia pyyntitavoittain niitä harjoittavilta kalastajilta. Vastaukset yleistettiin aluepainojen avulla perusjoukkoon. Tuloksissa on merkillepantavaa ahvenen suuri rooli monilla eri pyyntitavoilla tavoiteltuna lajina. Ahven ”häviää”

ykköspaikan tavoitelluimpana saalislajeina ainoastaan vetouistelussa ja verkkokalastuksessa kuhalle, ja perhokalastuksessa lohikaloille ja hauelle.

Koska tavoiteltavat lajit ovat verrattain vahvasti sidoksissa pyyntitapoihin, pyyntitapojen harjoittamisen kautta voidaan käsitellä epäsuorasti myös pyynnin suuntautumisesta eri lajeihin. Tämän vuoksi tässä raportissa myöhemmin käsiteltävässä profiloinnissa ei pyynnin kohdistumista lajeihin käsitellä kovin monipuolisesti.

Taulukko 2. Vapaa-ajan kalastajien useimmin tavoittelemat kalalajit pyyntitavoittain. Pyyntimuotojen kohdalla lukuarvot ovat prosentteja perusjoukon niiden henkilöiden suosituimmusjärjestyksistä (1., tai 1.-3.), jotka ylipäätään kyseisiä pyyntimuotoja harjoittivat.

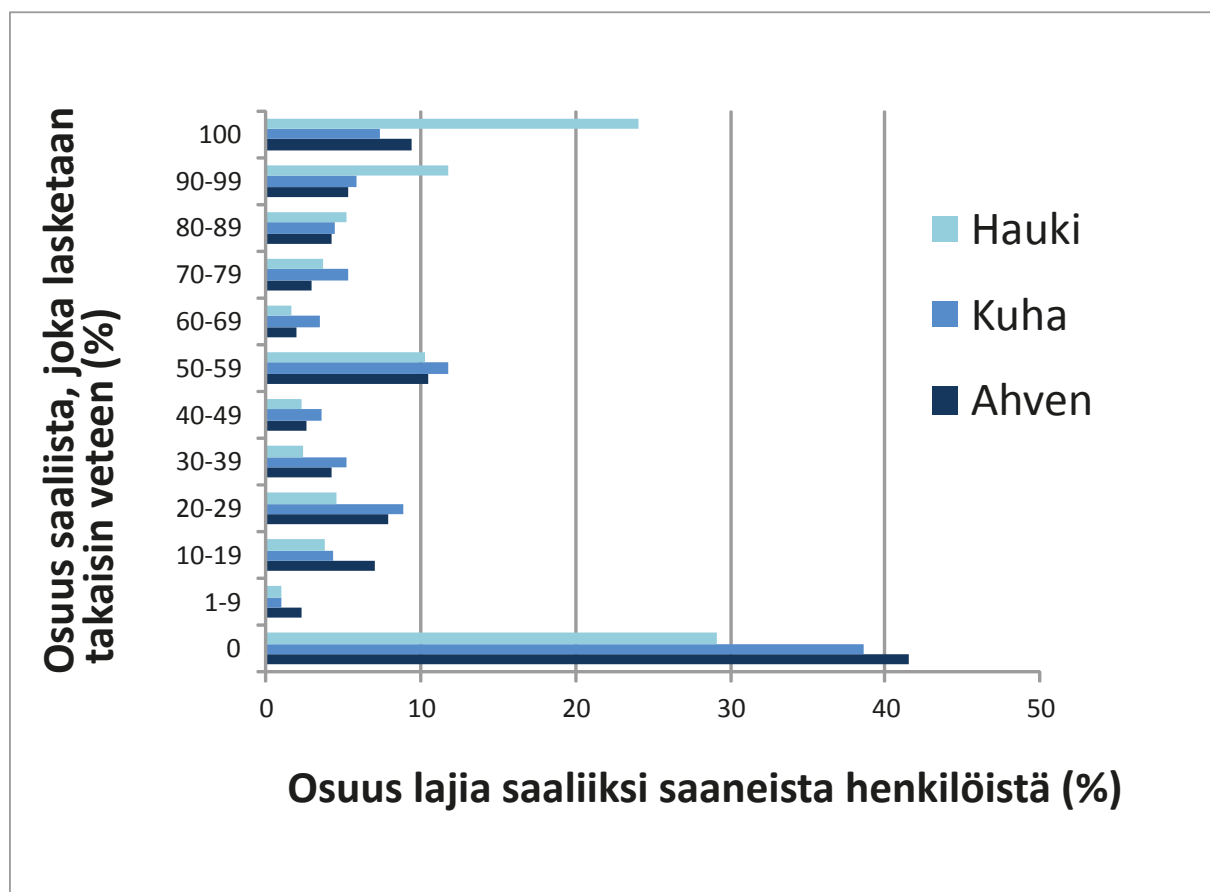
Kalalaji	Heitto- vapa/kela- onki (%) 1./1.-3.	Veto- uistelu (%) 1./1.-3.	Onki (%) 1./1.-3.	Pilkki- vapa (%) 1./1.-3.	Verkot (%) 1./1.-3.	Katiska tai rysä (%) 1./1.-3.	Perho- vapa (%) 1./1.-3.
Ahven	28/71	9/43	84/94	87/95	24/58	80/91	2/9
Hauki	27/65	19/58	2/13	1/15	4/24	10/46	4/9
Särki	0/0	0/0	3/23	0/11	0/2	4/17	0/1
Lahna	0/1	0/0	1/14	0/1	2/6	1/10	0/0
Siika	1/5	1/2	2/9	2/15	24/50	0/1	2/9
Muikku	0/0	0/0	0/1	0/0	12/23	0/1	0/0
Made	0/0	0/0	0/1	1/6	0/7	2/7	0/0
Kuha	23/53	53/73	4/14	2/19	30/51	1/5	1/2
Taimen	9/26	8/25	1/15	1/4	1/10	0/1	37/73
Merilohi	3/7	5/7	1/1	0/0	1/1	0/0	14/24
Järvilohi	1/3	4/12	0/1	0/0	0/2	0/0	0/2
Kirjolohi	4/12	2/6	1/4	2/8	0/1	0/0	13/38
Silakka	0/1	0/0	0/2	0/0	0/3	0/0	0/0
Kampela	0/0	0/0	0/0	0/0	0/1	0/0	0/0
Säyne	0/1	0/0	0/3	0/0	0/1	0/1	0/1
Harjus	3/12	0/2	0/3	2/6	0/0	0/0	25/57
Ankerias	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
muu	0/2	0/1	1/5	1/4	0/1	1/3	1/5

3.6. Saadun saaliin käyttö

Tämän raportin mukaista perusjoukkoa koskien ei ole käytettävissä rekisteritietoa saaliin saannista eikä sen käyttötavoista. Luonnonvarakeskus (Luke) selvittää suomalaisten vapaa-ajankalastajien (ml. muutkin kuin kalastonhoitomaksun maksaneiden) perusjoukkoa edustavilla kyselyillä asutokunnittain saaliin saantia määrävuosittain ja laatii tulosten pohjalta tilaston (<https://stat.luke.fi/vapaa-ajankalastus>). Julkistetut tiedot eivät kata tietoa saadun saaliin käyttötavoista. Tämä tieto on kuitenkin kiinnostava jäljempänä esiteltävälle profiloinnille, sillä se heijastaa epäsuorasti kalastuksen merkitystä materiaalisena ruokakalan hankintatapana, vaihdon ym. välineenä ja virkistysmuotona pyydystä ja päästä -kalastuksen osana (ml. sivusaaliit).

Kerätyssä aineistossa koko lajistoa ajatellen merkillepantavaa on tietynasteinen kaksijakoisuus – suurta osaa saalislajeista hyödynnetään ravinnoksi hyvin suurelta osalta, mutta joillakin lajeilla saaliin hyödyntäminen on lähes yhtä yleistä kuin että saalis lasketaan takaisin veteen: Jälkimmäisiä edustavat etenkin hauenkalastajat – sen osalta esimerkiksi lähes yhtä suuri osa saalista saaneista (n. 24 %) laskee *kaikki* lajin saalisyksilöt takaisin veteen kuin että hyödyntäisi kaiken saadun haukisaajiin (29 %). Ensimmäisiä edustavat puolestaan esimerkiksi muikkuja ja siikoja saaliiksi saaneet: Muikkuja saaliiksi saaneista noin 96 % ja siikoja saaneista noin 86 % ei laske lainkaan näiden lajien saalista takaisin veteen, ja vain 1–3 % laskee kaiken saaliinsa takaisin. Samankaltainen tilanne on myös kirjolohen ja silakan kohdalla. Kalalajeja erottelematta perusjoukossa jotain saalista saaneista henkilöistä n. 7 % (n. 13 000 henkilöä) ei hyödyntänyt saalistaan lainkaan ihmisravinnoksi – ja liki sama prosenttiosuus (8 %) ilmoitti syystä tai toisesta laskeneensa tai vapauttaneensa kaiken saamansa saaliin takaisin veteen.

Ennen profilointia vastaajien antamat ja normeeratut osuudet luokitellaan viiden tavoitelluimman saalislajin osalta neliportaisiksi eli esimerkiksi ihmisravinnoksi käytetään karkeasti 1 = 0–24 %, 2 = 25–49 %; 3 = 50–74 % ja 4 = väh. 75 % saaduista saalisyksilöistä.

Kuva 4. Vapautettujen tai takaisin veteen laskettujen (peto-)kalayksilöiden osuudet suhteessa muuhun saaliinkäyttöön haukia, kuhia ja ahvenia saaliiksi saaneilla henkilöillä perusjoukossa. Haukisaalista saaneita henkilöitä oli aineiston mukaan perusjoukossa noin 138 000, kuhasaaliin saajia n. 90 700 ja ahvensaaliin saajia n. 154 000 henkilöä.

3.7. Kalastuksen alueellinen jakautuminen

Perusjoukkoa koskien ei ole käytettävissä rekisteritietoa vapaa-ajan kalastajien harjoittamasta kalastuksesta eri alueilla. Kuten edellä, arvioimme aineiston edustavuutta epäsuorasti sitä kautta, poikkeako heti kyselykutsun saatuaan vastanneiden ja vasta muistutusten jälkeen vastanneiden vapaa-ajan kalastajien kalastustoiminta 0, 1...vähintään viiden alueen kalastuskäytön suhteen toisistaan.

Liki puolet (49,6 %, taulukko 3) perusjoukon ihmisistä oli käynyt kalastamassa viimeisen 12 kuukauden aikana yhdessä kyselylomakkeen kartan sisävesi- tai merialueista (joita kaikkiaan 28 kpl). Lähes kolmannes (29,6 %) oli kalastanut kahdella alueella, ja liki viidennes (19,7 %) vähintään kolmella. Erot osuuksissa vaihtelivat varsin vähän ennen ja jälkeen muistutuksen vastanneiden välillä – suurimpia erot olivat yhdellä alueella kalastaneiden osuuksissa, siinäkin < 3,5 %. Tilastollisia eroja eri vastausvaiheiden välillä ei havaittu. Kerätty aineisto ei siis näytä olevan monipaikkaisuuden suhteen olennaisella tavalla valikoitunutta.

Taulukko 3. Kalastuksen harjoittaminen eri maakunnissa ja merialueilla (28 aluetta) viimeisen 12 kuukauden aikana ennen muistutusta ja 1. ja 2. muistutuksen jälkeen kyselyyn vastanneilla. Lukuarvot ovat osuuksia perusjoukon henkilöistä ja laskettu aluepainotetulla aineistolla.

Alueita (kpl), joilla käynyt kalastamassa viimeisen 12 kk aikana	Ennen muistutusta (%)	muistutus (1.) (%)	muistutus (2.) (%)	Yht. (%)
0 (ei kalastanut)	0,9	1,5	1,3	1,1
1 alueella	48,9	49,1	52,4	49,6
2 alueella	30,3	30,2	26,8	29,6
3 alueella	13,3	14,2	12,9	13,4
4 alueella	4,9	3,2	4,9	4,5
5 tai useammalla alueella	1,7	1,8	1,8	1,7

PAINOTTAMATTOMANA (vain kalastaneilla, alue 5-luokkaisena): $\chi^2 = 12.5$, $df = 10$, $p = 0.25$, Cramer's $V = 0.03$; Spearman's $\rho = -0.03$;

Kalastamassa käyneiltä kyselyvastaajilta tiedusteltiin yhtä pääasiallista sisävesi- tai merialuetta, jolla hän oli kalastanut. Vastaukset yleistettiin kalastustavoittain aluepainotettuna perusjoukkoon ja kuvattiin pyyntitapojen alueittaista painottumista esiintuovilla kartoilla (kuva 6). Kartat havainnollistavat sen tunnetun tosiasian, että suomalaisten vapaa-ajan kalastajien pyynti painottuu sisävesille ja etenkin ns. järvi-Suomeen, mutta myös merialueita hyödynnetään ja sinne matkustetaan kalastamaan (kuva 5). Pohjois-Suomi erottuu muista alueista erityisen vahvasti perhokalastustuksen osalta. Ravustamisessa näkyy Etelä-Suomen osalta erityisen vahva alueellinen painottuminen (paljolti rapujien runsautta ja levinneisyyttä seurailen).

3.8. Välivuodet kalastuksesta

Perusjoukkoa koskien kertyy ajan myötä tietoa kalastonhoitomaksun suorittamisesta eri vuosina, mutta vielä tätä tietoa ei ole käytettävissä siihen, että voitaisiin kuvata eri vapaa-ajan kalastajien toiminnan pitkäjänteisyyttä, ulkoisia "esteitä" kalastuksen harjoittamiselle ja niin edelleen. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, "Onko sinulla koskaan tullut kalastuksen aloittamisen jälkeen välivuotta tai -vuosia, jolloin ette kalastanut lainkaan?".

Vastausten mukaan perusjoukossa (aluepainotettuna) noin 52 prosentilla on jossakin vaiheessa kalastuksensa aloittamisen jälkeen ollut välivuosia. Perusjoukosta 20 prosentilla taustalla on ollut yhte-

nä tai ainoana tekijänä opiskelukiireet, 6 prosentilla perhesyyt, 2 prosentilla terveydelliset syyt ja 20 prosentilla muita syitä. Esteet vaihtelivat vain vähän iän suhteen. Lähinnä työ ja opiskelu näyttivät tuottavan nyt 26–30-vuotiaille vapaa-ajan kalastajille varttuneempia ikäluokkia hieman todennäköisemmin välivuotia. Profiloinnissa hyödynnetään karkeaa on/ei (välivuotia) -muuttujaa kuvaamaan henkilö-kohtaisia toiminnan edellytyksiä.

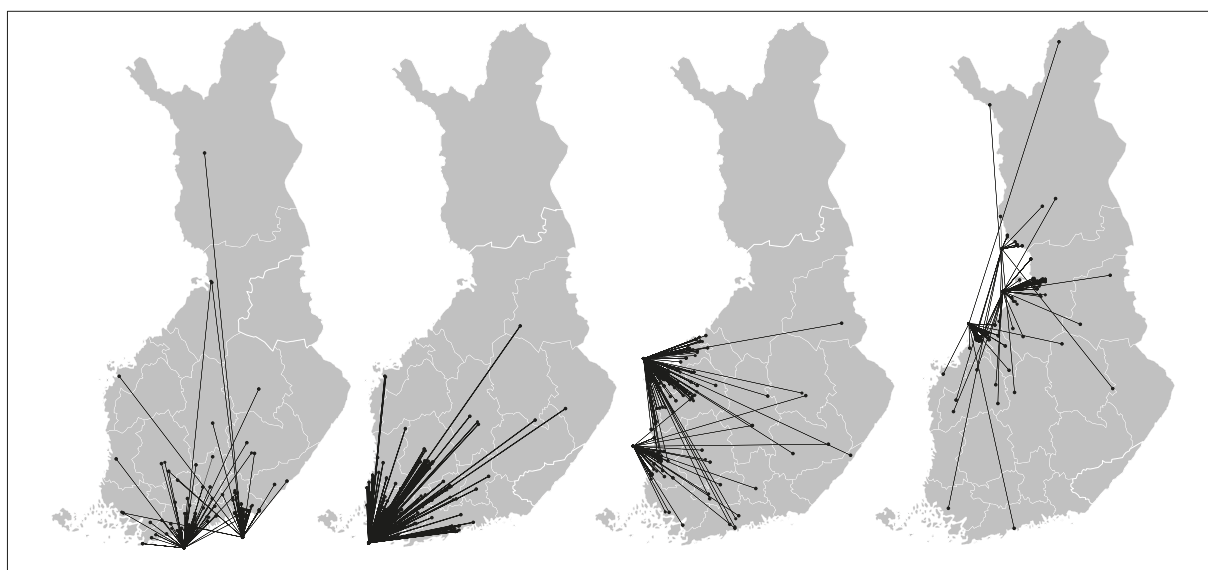
3.9. Kalastuksen keskeisyys vapaa-ajan aktiviteettina

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, ”Miten tärkeää sinulle on kalastusharrastus?”. Vastausten mukaan perusjoukossa noin viidennekselle (21 %) toiminta on kaikkein tärkein, vajaalle puolelle (45 %) melko tärkeä, viidennekselle (21 %) yksi harrastus muiden joukossa ja 13 prosentille satunnainen harrastus (taulukko 4). Ilmaistut erot kalastamisen tärkeydessä ennen muistutusta ja eri vaiheissa sen jälkeen vastanneiden osuuksien kesken ovat tilastollisesti merkitseviä kalastusta tärkeänä ja satunnaisena harrastuksena pitävien kesken eri vastausvaiheissa, mutta prosenttiosuuksina erot ovat pieniä. Vastausvaiheittaiset frekvenssit eivät näytä indikoivan esimerkiksi sitä, että tärkeämpänä kalastusta pitävät olisivat olleet heti kyselyn avauduttua suhteellisesti innokkaammin vastaamassa kuin muut, ja vähemmän tärkeänä pitävät vastanneet vasta muistutettuna.

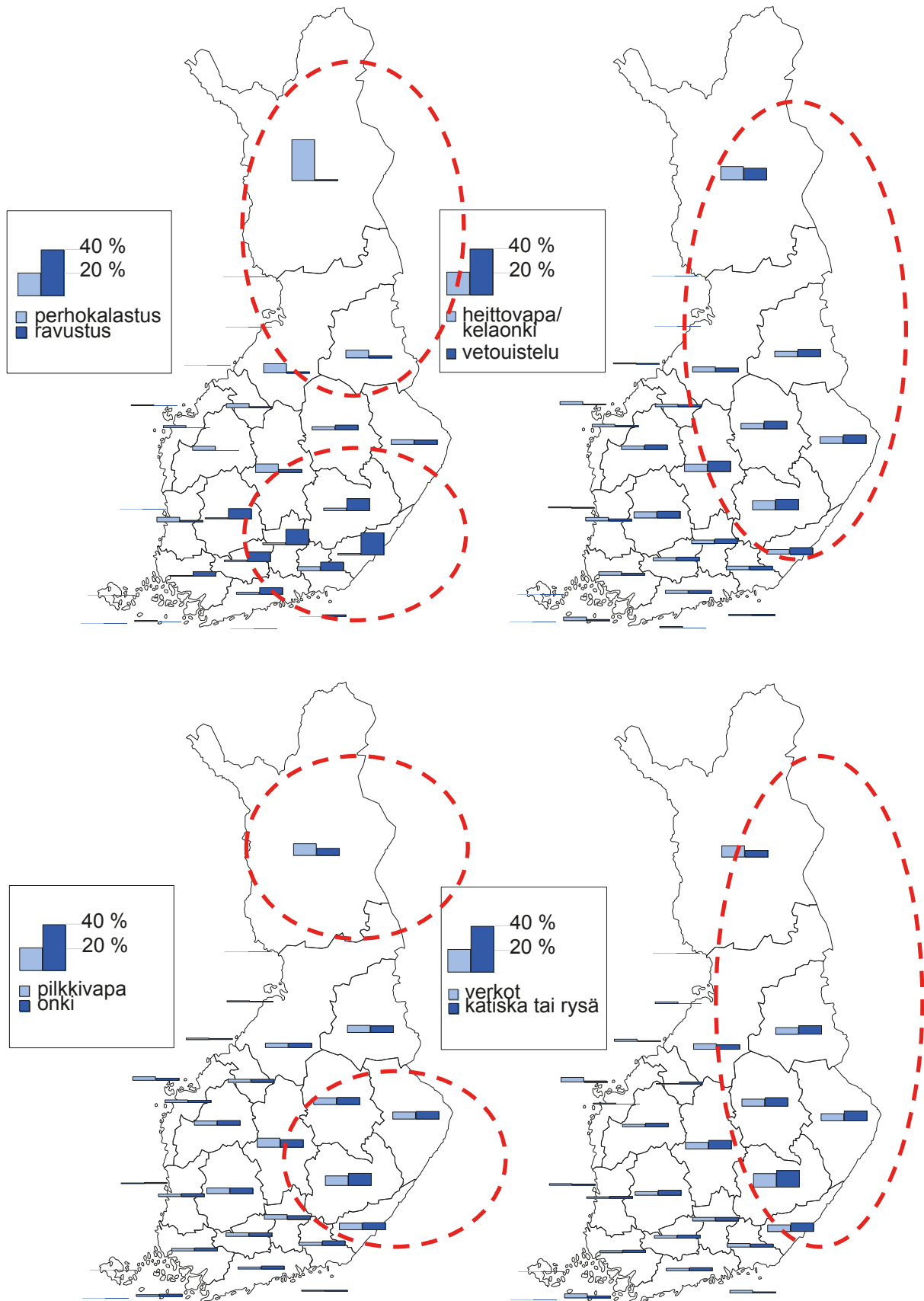
Taulukko 4. Vapaa-ajankalastuksen tärkeys vapaa-ajan toimintana. Luvut ovat aluepainotettuina perusjoukkoa koskevia.

Miten tärkeää sinulle on kalastusharrastus?	Ennen muistutusta (%)	muistutus (1.) (%)	muistutus (2.) (%)	Yht. (%)
Tärkein harrastus	21	19	23	21
Melko tärkeä harrastus	43	46	47	45
Harrastus muiden joukossa	21	23	19	21
Satunnainen harrastus	14	12	10	13
En osaa sanoa	<1	0	<1	0

PAINOTTAMATTOMANA (ilman EOS-vastauksia): Tärkein; $\chi^2 = 14.26$, $df = 2$, $p < 0.001$, Cramer's $V = 0.05$; Melko tärkeä; $\chi^2 = 3.84$, $df = 2$, $p = 0.15$, Cramer's $V = 0.03$; Harrastus muiden joukossa; $\chi^2 = 5.17$, $df = 2$, $p = 0.08$, Cramer's $V = 0.03$; Satunnainen harrastus; $\chi^2 = 23.94$, $df = 2$, $p < 0.001$, Cramer's $V = 0.07$.

Kuva 5. Vastaajien raportoima merialueiden käyttö kalastukseen suhteessa heidän asuinpaikkaansa.

Kuva 6. Kalastusmuotojen alueelliset painopisteet. Kyselyssä tiedusteltiin kalastustavoittain, mikä on ”pääasiallinen alue, jolla kalastit”. Luvut on yleistetty aluepainotettuna perusjoukkoon.

3.10. Vapaa-ajankalastajaksi kasvaminen ja kasvattaminen

Ennen kyselyyn vastaamismuistutusta eivät poikenneet aineiston mukaan 1. ja 2. muistutuksen jälkeen vastanneista henkilöistä siinä, minkä ikäisinä he olivat tyyppillisesti kalastusta kokeilleet (esim. md = 6-vuotiaana kaikissa osajoukoissa), milloin he saivat ensimmäisen saaliinsa (md = 6-vuotiaana) tai sen suhteen, kenen tai keiden ihmisten kautta kalastukseen sosiaalistuttiin (taulukko 5). Perusjoukkoon painotetussa aineistossa havainnollistuu se, miten suuressa roolissa perehdyttäjinä ovat perinteisesti olleet isä, muut perheenjäsenet ja sukulaiset. Kun tarkastelussa huomioidaan ikäluokat, ≤ 25 -vuotiaat näyttävät osin tästä poikkeavan. Aineiston mukaan varttuneempiin ikäluokkiin nähden useammilla nuorista kalastajista sukulaisten ja muiden kuin isän tai äidin roolia korvaavat suuremmissa määrin tutut harrastajat (kuva 7A). Myös yksin opettelu näyttää harvinaistuvan päätellen erilaisten vastaajien antamien vastausten eroista (kuva 7B). Profiloinnissa käsitellään perehdyttäjät kukin erikseen, mutta profiilin sisällä ei tehdä ikäerotteluja.

Taulukko 5. Sosiaalistuminen vapaa-ajan kalastukseen – kenen opastuksella tai kanssa aloitti kalastuksen. Yhteenlasketut luvut oikeanpuoleisessa sarakkeessa ovat aluepainotettuina perusjoukkoa koskevia.

Kalastukseen opettamiseen osallistui	Ennen muistutusta (%)	muistutus (1.) (%)	muistutus (2.) (%)	Yht. (%)
Isä	69,9	68,7	69,5	69,5
Sukulainen/muu perheenjäsen	39,8	39,5	38,6	39,5
Opetteli yksin	11,4	9,4	9,3	10,5
Tuttu harrastaja	8,7	8,6	8,7	8,6
Äiti	7,7	4,8	6,9	6,9
Joku muu	2,6	2,1	0,8	2,1

PAINOTTAMATTOMANA: Äiti; $\chi^2 = 4.48$, $df = 2$, $p = 0.11$, Cramer's V = 0.03; Isä; $\chi^2 = 0.09$, $df = 2$, $p = 0.96$, Cramer's V = 0.004; sukulainen; $\chi^2 = 3.57$, $df = 2$, $p = 0.17$, Cramer's V = 0.03; tuttu harrastaja; $\chi^2 = 0.56$, $df = 2$, $p = 0.76$, Cramer's V = 0.01.

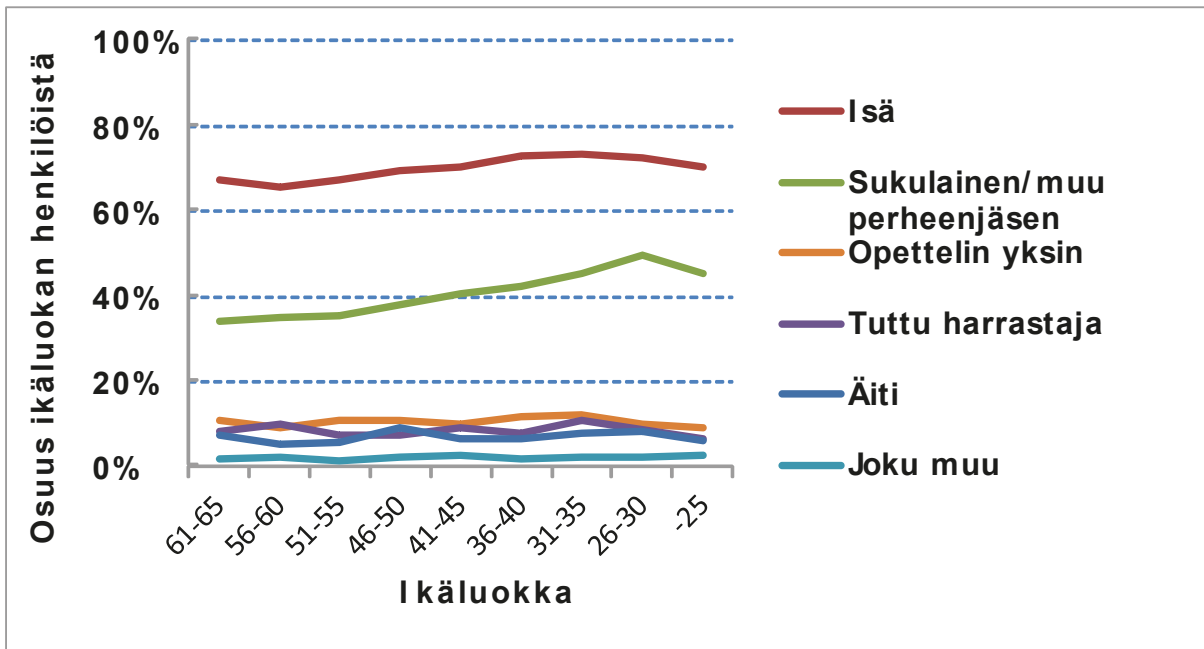
Kiinnostavia olivat myös vastaukset kysymykseen, jolla kartoitettiin kalastukseen liittyvän tietämyksen ja osaamisen välittämistä eteenpäin nuoremmalle polvelle ja muille ihmisille. Näyttää siltä, että keski-ikäisten vapaa-ajan kalastajien välillä eroja ei juuri ole. Nuorin ikäluokka on kyselyvastausten mukaan aktiivisin välittäjä (kuva 7B). Havaintoon on syytä suhtautua osin varauksella, sillä ikäluokan vastaajamäärä on moniin muihin ikäluokkiin nähden pieni ja vastaajiin on ehkä valikoitunut (lapsi-)perheellisiin vastaajiin (ks. taulukko 6).

Taulukko 6. Sosiaalistaminen vapaa-ajan kalastukseen – (kysymys: oletko opettanut kalastukseen liittyviä asioita toisille?). Yhteenlasketut luvut ovat aluepainotettuina perusjoukkoa koskevia.

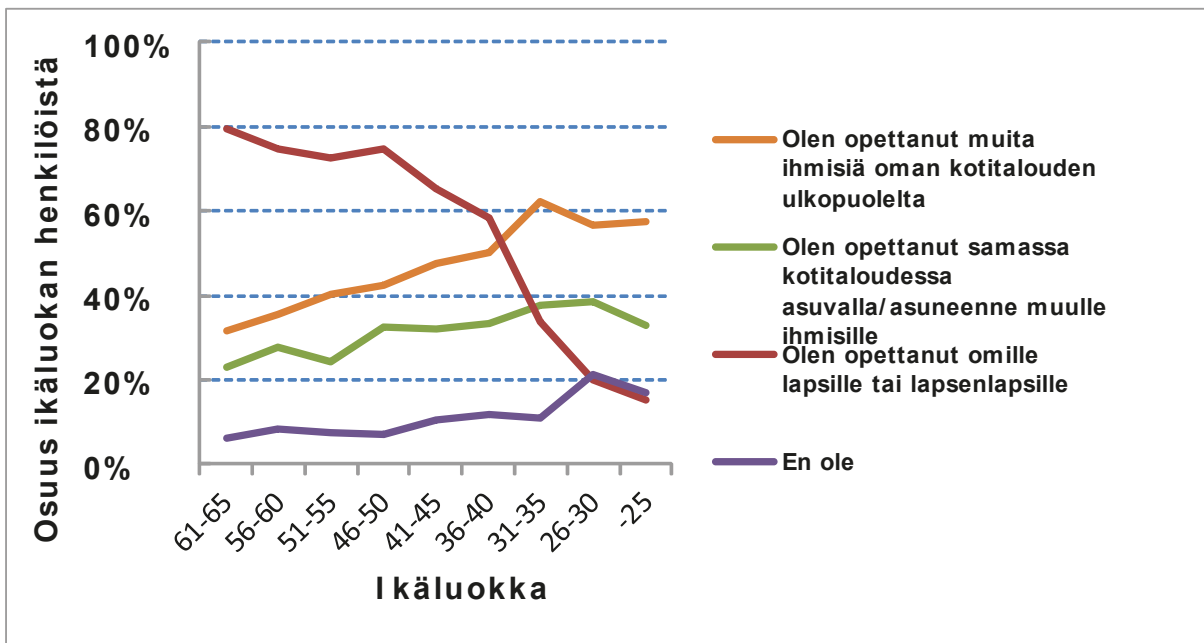
Oletko opettanut kalastukseen liittyviä asioita toisille?	Ennen muistutusta (%)	muistutus (1.) (%)	muistutus (2.) (%)	Yht. (%)
Olen opettanut omille lapsille tai lapsenlapsille	63,7	61,2	60,6	62,6
Olen opettanut muita ihmisiä oman kotitalouden ulkopuolelta	43,5	46,1	46,6	44,7
Olen opettanut samassa kotitaloudessa asuvalle/asuneenne muulle ihmisille	30,2	32,2	27,9	30,2
En ole	9,5	9,3	9,7	9,5

PAINOTTAMATTOMANA: Ei ole; $\chi^2 = 1.96$, $df = 2$, $p = 0.38$, Cramer's $V = 0.02$; Omille lapsille/lapsenlapsille; $\chi^2 = 6.55$, $df = 2$, $p = 0.04$, Cramer's $V = 0.04$; muu oman talouden ihminen; $\chi^2 = 1.21$, $df = 2$, $p = 0.55$, Cramer's $V = 0.02$; muu oman talouden ulkop. ihminen; $\chi^2 = 0.60$, $df = 2$, $p = 0.74$, Cramer's $V = 0.01$.

A)

B)

Kuva 7. Aluepainotetut vastausjakaumat ikäluokittain kysymykseen A, ”Kuka useimmiten opetti sinua kalastamaan tai kenen mukana aloititte kalastuksen?” ja B ” Oletko opettanut kalastukseen liittyviä asioita toisille?”. Vastaukset eivät summaudu 100 prosenttiin, koska vastauksena voitiin antaa useita vaihtoehtoja.

3.11. Yksin- ja yhdessäoloa – kalastaminen sosiaalisena toimintana

Perusjoukosta ei ole rekisteritietoa siitä, miten kalastus asettuu osaksi arkista elämää ja sosiaalista kehystä. Useimmiten kalastamaan lähdetään kotoa käsin (taulukko 7). Tämä tapahtuu harvemmin yksin, sillä kyselyvastausten mukaan suomalaiset vapaa-ajankalastajat ovat pyynnissä liki yhtä usein perheenjäsenten tai kaverien kanssa (taulukko 8). Profilointiin vaihtoehdot sisällytetään sellaisenaan.

Taulukko 7. Pääsääntöinen lähtöpaikka tai majoituspaikka, josta käsin kalastetaan. Yhteenlasketut luvut ovat aluepainotettuina perusjoukkoa koskevia.

Pääsääntöisesti kalastaa...	Ennen muistutusta (%)	muistutus (1.) (%)	muistutus (2.) (%)	Yht. (%)
Kotoa käsin	49	49	52	49
Vapaa-ajan asunnolta	36	36	34	36
Muualta käsin	15	15	14	15

PAINOTTAMATTOMANA: Kotoa; $\chi^2 = 1.55$, $df = 2$, $p = 0.46$, Cramer's $V = 0.02$; Vapaa-ajan asunnolta; $\chi^2 = 1.08$, $df = 2$, $p = 0.58$, Cramer's $V = 0.01$; Muualta; $\chi^2 = 0.33$, $df = 2$, $p = 0.85$, Cramer's $V = 0.01$

Taulukko 8. Vastajien arvioita siitä, kenen kanssa pääsääntöisesti kalastaa, tai kalastaako yksin.

Pääsääntöisesti kalastaa...	Ennen muistutusta (%)	muistutus (1.) (%)	muistutus (2.) (%)	Yht. (%)
Yksin	25	25	26	25
Perheenjäsenen tai -jäsenten kanssa	39	37	38	38
Kaverin/kavereiden kanssa	36	37	35	36
Jonkun muun kanssa	< 1	< 1	< 1	< 1

PAINOTTAMATTOMANA: Yksin; $\chi^2 = 2.49$, $df = 2$, $p = 0.29$, Cramer's $V = 0.02$; Perheenjäsenen tai -jäsenten kanssa; $\chi^2 = 1.14$, $df = 2$, $p = 0.57$, Cramer's $V = 0.01$; Kaverin/kavereiden kanssa; $\chi^2 = 4.37$, $df = 2$, $p = 0.11$, Cramer's $V = 0.03$; Jonkun muun kanssa; $\chi^2 = 1.67$, $df = 2$, $p = 0.43$, Cramer's $V = 0.02$.

3.12. Viestintä- ja tiedonhankintakanavat

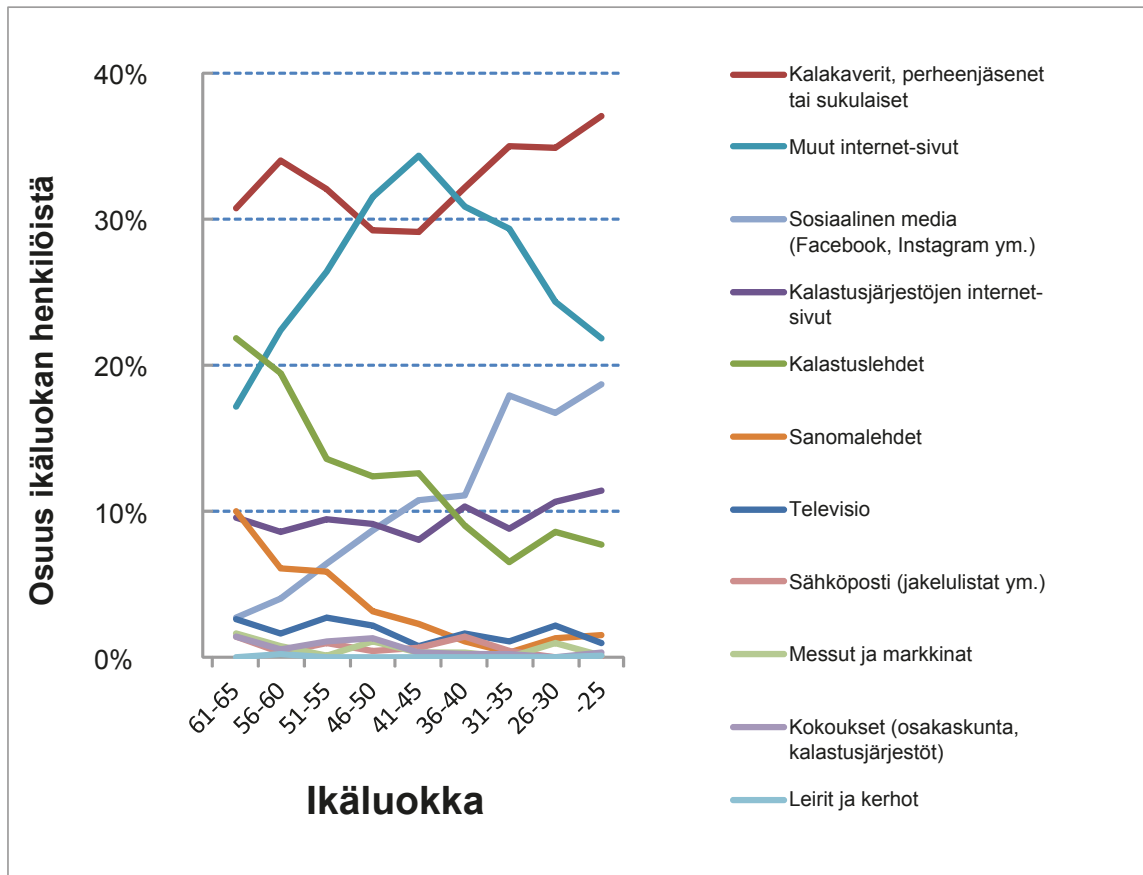
Kyselyaineiston mukaan kalastonhoitomaksun suorittaneiden vapaa-ajankalastajien tärkeimpiä tiedonvaihdon ja -hankinnan lähteitä ovat lähipiiri ja kalakaverit (taulukko 9). Myös internet on noussut tärkeäksi ja erityisesti nuorimmille vapaa-ajan kalastajille. Perinteiset yleismediat (sanomalehdet, tv) ovat keskeisiä kanavia vain noin viidennekselle perusjoukosta.

Profilointiin sisällytetään dikotominen kyllä/ei-muuttuja, joka kuvaa henkilön tärkeimmän ja kolmen tärkeimmän joukkoon kuuluvan kanavan.

Taulukko 9. Vapaa-ajan kalastajien tärkein (1.) ja kolmen tärkeimmän (1.-3.) joukossa olevat viestintämuotoa ja -välinettä hankittaessa tai vaihtaessa tietoa kalastuksesta viimeisen 12 kuukauden aikana. Yhteenlasketut luvut oikeanpuoleisessa sarakkeessa ovat aluepainotettuina perusjoukkoa koskevia.

Muoto	Ennen muistutusta 1./1.-3. %	Ensi-muistutus %	Toinen muistutus %	Yhteensä perusjoukko 1./1.-3. %
Sanomalehdet	4/17	5/22	4/18	4/19
Kalastuslehdet	14/48	14/47	13/50	14/49
Televisio	2/24	3/26	2/21	2/23
Kalakaverit, perheenjäsenet tai sukulaiset	34/68	30/65	35/71	33/68
Kalastusjärjestöjen internet-sivut	9/25	9/24	10/24	9/25
Muut internet-sivut	25/59	26/64	25/61	25/61
Sosiaalinen media (facebook, instagram ym.)	10/30	9/28	9/29	9/30
Sähköposti (jakelulistat ym.)	1/4	1/5	0/3	1/4
Messut ja markkinat	1/11	1/8	1/8	1/10
Kokoukset (osakaskunta, kalastusjärjestöt)	1/4	1/2	1/4	1/3
Leirit ja kerhot	0/0	0/1	0/0	0/0
Muu	1/9	1/8	1/7	1/8

PAINOTTAMATTOMANA (Tärkein viestintämuoto): Sanomalehdet; $\chi^2 = 11.96$, $df = 2$, $p < 0.01$, Cramer's $V = 0.05$; Kalastuslehdet; $\chi^2 = 7.01$, $df = 2$, $p = 0.03$, Cramer's $V = 0.04$; Televisio; $\chi^2 = 4.32$, $df = 2$, $p = 0.12$, Cramer's $V = 0.03$; Kalakaverit; $\chi^2 = 0.33$, $df = 2$, $p = 0.85$, Cramer's $V = 0.01$; Kalastusjärjestöjen internet-sivut; $\chi^2 = 1.56$, $df = 2$, $p = 0.46$, Cramer's $V = 0.02$; Muut internet-sivut; $\chi^2 = 0.30$, $df = 2$, $p = 0.86$, Cramer's $V = 0.01$; Sosiaalinen media; $\chi^2 = 0.42$, $df = 2$, $p = 0.81$, Cramer's $V = 0.01$; Sähköposti; $\chi^2 = 1.47$, $df = 2$, $p = 0.48$, Cramer's $V = 0.02$; Messut ja markkinat; $\chi^2 = 0.12$, $df = 2$, $p = 0.94$, Cramer's $V = 0.01$; Kokoukset; $\chi^2 = 0.22$, $df = 2$, $p = 0.90$, Cramer's $V = 0.01$; Leirit ja kerhot; $\chi^2 = 1.40$, $df = 2$, $p = 0.50$, Cramer's $V = 0.02$)

Kuva 8. Tärkeimmät viestintäkanavat vapaa-ajankalastajille ikäluokittain (18–25, 26–30,..., 61–64-vuotiaat maksaessaan kalastonhoitomaksun).

3.13. Kalastukseen liittyvät aktiviteetit

Vapaa-ajan kalastukseen yhdistyy tunnetusti usein välineiden huolto. Tämä ilmenee hyvin kerätyssä aineistossa jonka mukaan enemmistö kalastonhoitomaksun suorittaneista henkilöistä näitä askareita harjoittaa (taulukko 10). Vajaa kolmannes osallistuu erilaisiin tapahtumiin ja runsas viidennes myös kilpailuihin. Muihin aktiviteetteihin, kuten esim. kalastusseurojen ja osakaskuntien tapahtumiin ja talkoisiin, istutuksiin, hoitokalastuksiin ja kalojen elinympäristökunnostuksiin osallistuminen on harvinaisempaa. Kyselyyn ennen muistutusta vastanneet eivät eronneet vastaamismuistutusten jälkeen vastanneista henkilöistä siinä, miten he raportoivat osallistumista kyselyn käsittelemiin aktiviteetteihin. Osallistuminen on monissa suhteissa niin harvinaista, että otoksen pohjalta laskettuihin pienimpiin osuuksiin on syytä suhtautua varauksella.

Taulukko 10. Kalastukseen liittyviin aktiviteetteihin osallistuminen (%-kyllä) ennen muistutusta ja 1. ja 2. muistutuksen jälkeen kyselyyn vastanneilla. Yhteenlasketut luvut ovat aluepainotettuina perusjoukkoa koskevia.

Oletko osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana seuraaviin aktiviteetteihin?	Ennen muistutusta (%-kyllä)	muistutus (1.) (%-kyllä)	muistutus (2.) (%-kyllä)	Yht. (%-kyllä)
Kalastusvälineiden valmistaminen tai korjaaminen	57,2	55,2	59,5	57,2
Kala-aiheiset tapahtumat	30,9	29,9	28,6	30,2
Kalastuskilpailut	22,8	21,9	21,1	22,3
Kalastusseurojen tapahtumiin tai talkoisiin osallistuminen	12,7	14,1	12,9	13,1
Hoitokalastukset	11,2	9,8	11,6	11,0
Osakaskunnan tapahtumiin tai talkoisiin osallistuminen	11,3	10,2	9,6	10,7
Kalojen istutukset	6,1	6,3	5,4	6,0
Kalojen elinympäristöjen kunnostaminen	7,4	7,7	8,4	7,7
Kalakantojen arviointi	4,5	3,8	5,0	4,5
Kalastuksen valvontaan valvojana	1,8	2,2	0,1	1,7
Muu aktiviteetti	3,7	5,1	3,2	3,9

PAINOTTAMATTOMANA: Kalastusvälineiden valmistus/korjaus; $\chi^2 = 3.82$, $df = 2$, $p = 0.15$, Cramer's $V = 0.03$; Kala-aiheiset tapahtumat; $\chi^2 = 0.99$, $df = 2$, $p = 0.61$, Cramer's $V = 0.01$; Kalastuskilpailut; $\chi^2 = 2.35$, $df = 2$, $p = 0.31$, Cramer's $V = 0.02$; Kalastusseurojen tapahtumat ym.; $\chi^2 = 0.34$, $df = 2$, $p = 0.85$, Cramer's $V = 0.01$; Hoitokalastukset; $\chi^2 = 0.80$, $df = 2$, $p = 0.67$, Cramer's $V = 0.01$; Kalojen istutukset; $\chi^2 = 1.86$, $df = 2$, $p = 0.39$, Cramer's $V = 0.02$; Elinymp.kunnostukset; $\chi^2 = 0.32$, $df = 2$, $p = 0.85$, Cramer's $V = 0.01$; Osakaskunnan tapahtumat ym.; $\chi^2 = 0.15$, $df = 2$, $p = 0.93$, Cramer's $V = 0.01$; Kalakantojen arviointi; $\chi^2 = 0.09$, $df = 2$, $p = 0.95$, Cramer's $V < 0.01$; Kalastuksenvalvojana; $\chi^2 = 3.64$, $df = 2$, $p = 0.16$, Cramer's $V = 0.03$. "Muu aktiviteetti"-vaihtoehto pitää sisällään kirjavan joukon toimintaa, eikä sitä ole mielekästä vertailla.

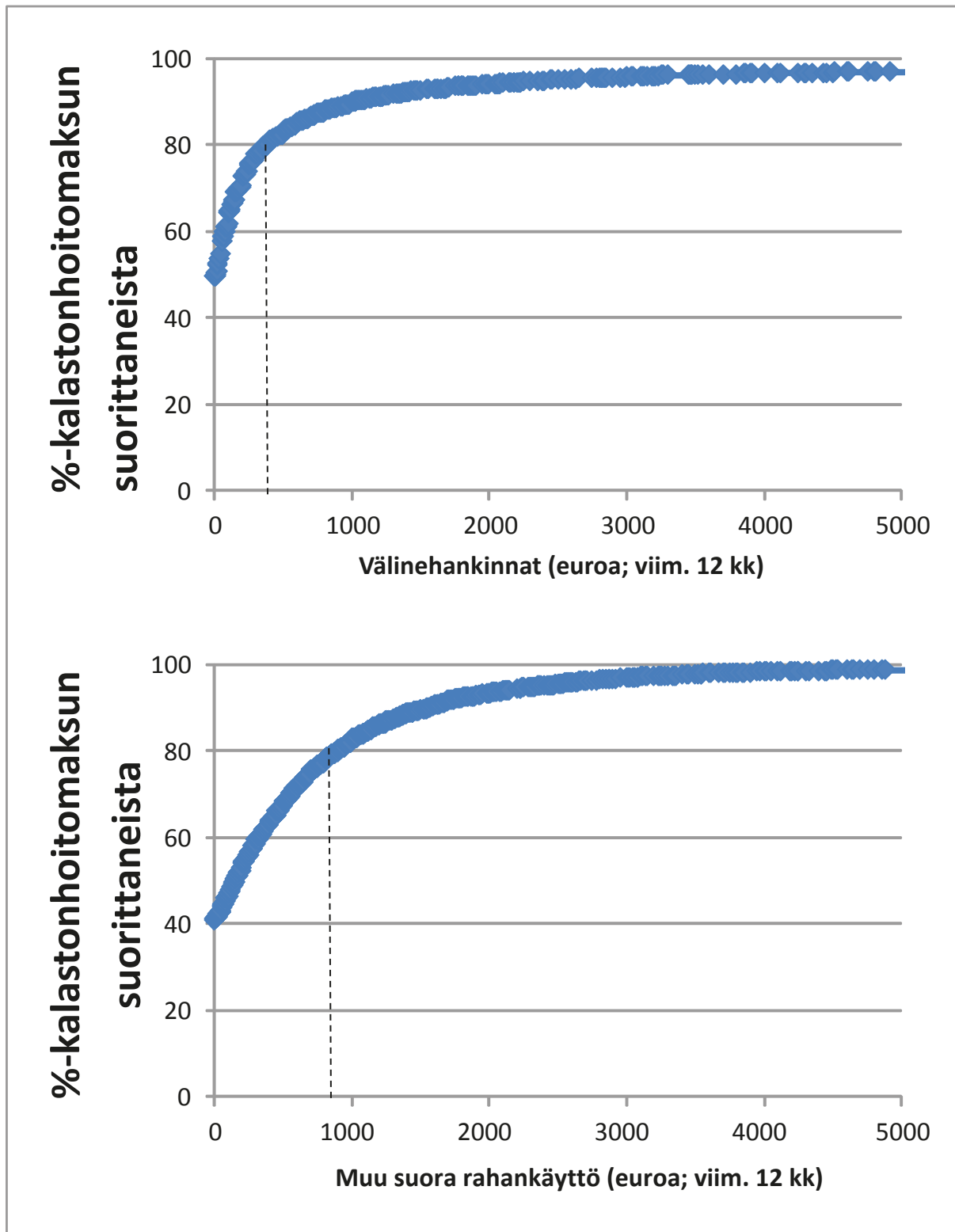
3.14. Kalastusvälineistö ja sen hankinnat

Kalastaminen tapahtuu tunnetusti useimmiten omilla välineillä. Peräti 98,9 % perusjoukon henkilöistä arvioi aineiston mukaan omistavansa kalastusvälineistöä. Ennen muistutusta vastanneilla osuus (98,9 %) oli hyvin lähelle samaa tasoa kuin 1.muistutuksen jälkeen vastanneilla (99,0 %) ja 2. muistutuksen jälkeen vastanneilla (98,9 %).

Osa vastaajista vieroksui kalastusvälineistönsä arvon määrittämistä, eikä vastaajilta tähän vaadittu vastaamista. Vain 3410 vastaajaa välineitä omistaneista vastaajista ($n = 5\ 627$) arvioi ja eritteli karkeasti eri välineidensä käypiä arvoja. Arvokkainta kalastuksessa käytettyä omaisuutta perusjoukon välineistöään erittelevälle vastaajilla oli vene ($md = 500$ eur), kalastusvieheet ($md = 200$ eur), vapa-, onki- ja pilkkivälineet ($md = 200$ eur), ja kalastusvaatteet ja jalkineet ($md = 100$ eur).

Viimeisen vuoden aikana tehdyt välinehankinnat (kuva 9) sisälsivät kotimaasta tai ulkomailta hankintoja tehneillä ja eritelleillä otoksen ihmisillä useimmiten viehehankintoja (40 %), vapa-, onki-, ja pilkkivälinehankintoja (28 %) ja vaatetus- ja jalkinehankintoja (17 %). Otoksen kalastusvälineitä omistavista ihmisistä noin puolet (49 %) ilmoitti tehneensä ainakin jotain kalastusvälinehankintoja viimeisen 12 kk aikana. Mikäli vain kaikki > 0 euron yhteishankintoja ilmoittaneet kyselyyn vastanneet tulkitettiin hankintoja tehneiksi, ja jos tulos yleistettäisiin perusjoukkoon aluepainojen avulla, kertyisi viimeisen 12 kuukauden välinehankinnoista perusjoukossa kansallisesti 135,8 miljoonaa euroa. Profiloinnis-

sa muuttujana käytetään välinehankintojen yhteissummaa suhteessa aineiston mediaaniin, erottelematta hankintalajeja.

Kuva 9. Rahankäyttö välinehankintoihin ja muuhun suoraan kulutukseen viimeisen 12 kuukauden aikana kyselyhetkestä eri osuuksilla vapaa-ajankalastajista. Molemmissa kuvissa rahankäytön maksimiarvot ovat suurempia kuin x-akselin kattama asteikko. Katkoviiva ylimmässä kuvassa kuvaa 80 % desiilitasoa – 80 % vapaa-ajankalastajista käyttää rahaa alle 380 euroa vuodessa välinehankintoihin. Vastaavasti 80 % osuudella muu suora rahankäyttö on 895 euroa vuodessa (alin kuva).

3.15. Muu suora rahankäyttö

Perusjoukon rahankäytöstä vain osa kohdistuu välinehankintoihin. Muuta suoraa rahankäyttöä syntyy esimerkiksi matkustamisesta, majoituksista, päivittäistavarahankinnoista, kahvila- ja ravintolapalvelujen ostoista, opaspalveluista ja lupamaksuista (taulukko 11). Kyselyvastausten perusteella 59,6 % (n. 113 000 ihmistä) käytti rahaa tällaisiin käyttökohteisiin sen lisäksi, että maksoi kalastonhoitomaksun (kuva 9). Rahan käyttö oli tyypillisesti (md) noin 560 euroa per rahaa käyttänyt ja raportoinut henkilö. Jos vastanneiden raportoima muu suora rahankäyttö otetaan lähtökohdaksi sellaisenaan ja yleistetään perusjoukkoon, olisi koko perusjoukossa mediaaniarvo 150 euroa ja kokonaisrahankäyttö 104,5 miljoonaa euroa. Välinehankinnoista ja muusta suorasta rahankäytöstä syntyisi yhteensä noin 240 miljoonan euron kulutus kansallisesti.

Tyypillisiä kulueriä muiden kuin välinehankintojen osalta olivat kuluja ilmoittaneilla polttoainekulut (md = 200 euroa), päivittäistavarahankinnat (md = 100 euroa), kalastuslupamaksut (md = 60 rahaa käyttäneillä) ja kahvila- ja ravintolapalvelut (md = 30 euroa). Harvalle vapaa-ajankalastajalle syntyy kuluja muista kuin näistä kulueristä.

Kerätty aineisto näyttää tästä näkökulmasta tarkasteltuna edustavalta – muistutuksia ennen ja niiden jälkeen vastanneiden välillä on kulueristä riippuen vain pieniä eroja (taulukko 9). Profilointiin sisällytetään kolmiportainen muuttuja kuvaamaan yhteisrahankäyttöä (>0 eur, ≤ md; > md) ja dikotominen kyllä/ei -muuttuja kuvaamaan yksittäisten kulueräluokkien sisällyttämistä yhteisrahankäyttöön.

3.16. Kalastusaikeet

Tulevia kalastusaikeita kartoitettiin kyselyssä tiedustelemalla vastaajilta, ”Kuinka todennäköisesti teet seuraavia asioita tulevana kalenterivuonna (2019)?” ja vastaamaan pyydettiin karkealla asteikolla ”pieni”, ”kohtalainen” tai ”suuri” todennäköisyys.

Vastausten mukaan < 3 % (noin 5 000 henk.) vuoden 2018 kalastonhoitomaksun suorittaneista aikoo kalastaa pienellä todennäköisyydellä vuonna 2019. Kohtalaisen todennäköisesti kalastavia on noin 14 % (runsaat 26 000 henk.), ja suurella todennäköisyydellä kalastavia loput 83 %.

Vuosimaksun vuodelle 2018 maksaneiden vastaajien ennakkointien pohjalta heidän edustamassaan perusjoukon osassa noin 92 prosenttia maksaa vuosimaksun suurella todennäköisyydellä myös vuonna 2019. Viikkomaksun tai -maksuja heistä ennakoivat maksavansa suurella todennäköisyydellä 2 %, ja päivämaksun tai -maksuja 2 %. Vuosimaksun suorittavat henkilöt ovat selvästi suurin ja ennakkointien mukaan vakain ja pysyvin perusjoukon osa.

Viikkomaksun vuodelle 2018 maksaneiden vastaajien ennakkointien mukaan heistä vain 32 % arvioi suurella varmuudella maksavansa viikkomaksun tai -maksuja myös vuonna 2019. Sen sijaan heistä 38 % arvioi suurella todennäköisyydellä ostavansa vuosiluvan, ja 11 % suurella todennäköisyydellä maksavansa päivämaksun tai -maksuja. Tässä ryhmässä ollaan monessa suhteessa hyvin epävarmoja tulevasta. Varmimmin siinä ennakoitiin se, ettei vuonna 2019 makseta ainakaan päivämaksua (72 % pitää tämän option todennäköisyyttä pienenä).

Taulukko 11. Vapaa-ajan kalastajien muu suora rahankäyttö kyselyhetkeä edeltävän 12 kuukauden aikana. Vastaukset on eroteltu sen mukaan, onko henkilö vastannut kyselyyn ennen muistutusta, tai 1. tai 2. muistutuksen jälkeen (indikoi aineiston edustavuutta) ja yleistetty aluepaonokertoimilla perusjoukkoon.

Käyttänyt rahaa edeltävän 12 kk aikana seuraaviin käyttökohteisiin:	Ennen muistutusta %-kyllä/md	1. muistutus %-kyllä/md	2. muistutus %-kyllä/md	Yhteensä perusjoukko %-kyllä/md
Polttoaineet (kulkuneuvot, oma osuus)	56 / 50	58 / 50	52 / 20	56 / 50
Matkustaminen (julkinen liikenne)	7 / 0	7 / 0	8 / 0	7 / 0
Majoitukset	26 / 0	26 / 0	22 / 0	26 / 0
Päivittäistavarahankinnat	46 / 0	49 / 0	43 / 0	46 / 0
Kahvila- ja ravintolapalvelut	38 / 0	39 / 0	34 / 0	38 / 0
Kalastusluvut	56 / 0	55 / 0	53 / 0	55 / 27
Jäsenmaksut	14 / 0	14 / 0	12 / 0	14 / 0
Kalastuksen ohjelmalvelut (maksullinen opas tms.)	4 / 0	4 / 0	5 / 0	4 / 0
Muut kulut	13 / 0	13 / 0	13 / 0	13 / 0

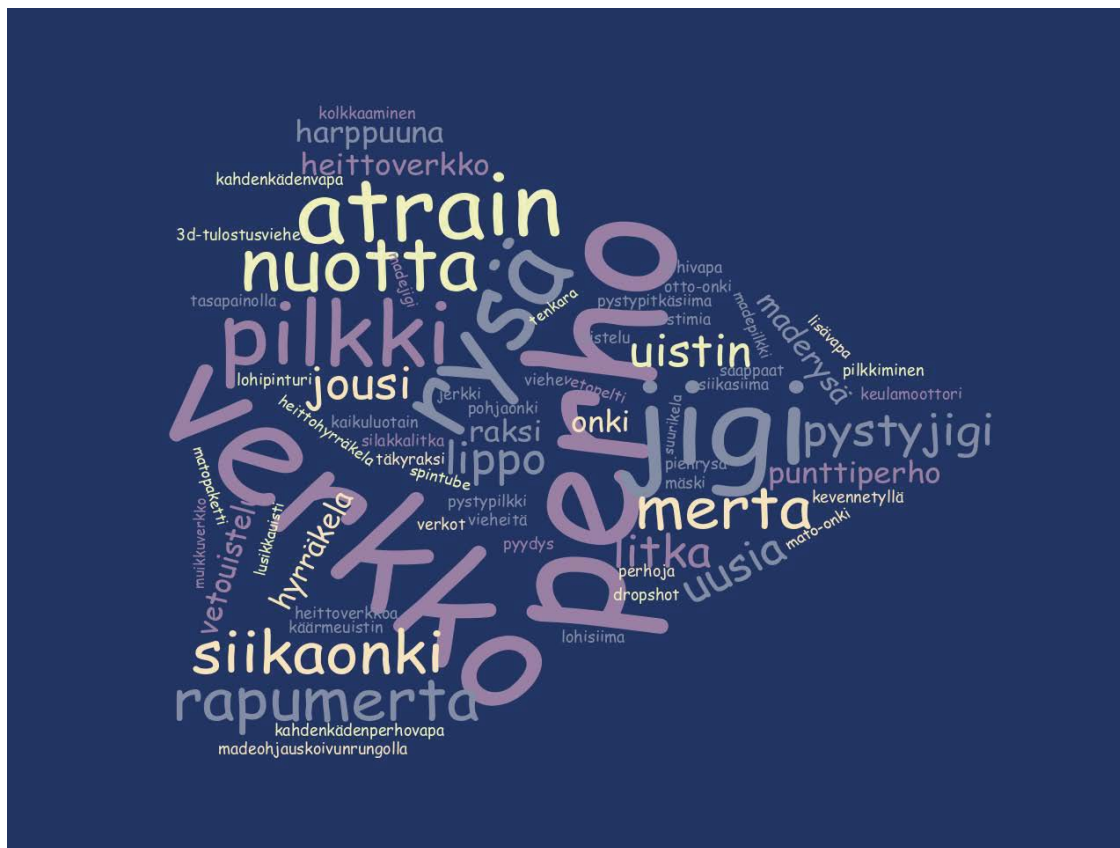
PAINOTTAMATTOMANA: polttoaineet; $\chi^2 = 2.09$, $df = 2$, $p = 0.35$, Cramer's V = 0.02; matkustaminen; $\chi^2 = 3.78$, $df = 2$, $p = 0.15$, Cramer's V = 0.02; majoitukset; $\chi^2 = 4.80$, $df = 2$, $p = 0.09$, Cramer's V = 0.03; päivittäistavarahankinnat; $\chi^2 = 2.49$, $df = 2$, $p = 0.29$, Cramer's V = 0.02; kahvila- ja ravintolapalvelut; $\chi^2 = 3.38$, $df = 2$, $p = 0.19$, Cramer's V = 0.02; kalastusluvut; $\chi^2 = 1.10$, $df = 2$, $p = 0.58$, Cramer's V = 0.01; jäsenmaksut; $\chi^2 = 0.42$, $df = 2$, $p = 0.81$, Cramer's V = 0.01; kal. ohjelmalvelut; $\chi^2 = 6.16$, $df = 2$, $p = 0.05$, Cramer's V = 0.03; muut kulut; $\chi^2 = 0.28$, $df = 2$, $p = 0.87$, Cramer's V < 0.01.

Päivämaksun tai -maksuja vuonna 2018 maksaneiden vastaajien ennakkointien mukaan noin puolet (49 %) heidän osajoukostaan maksaa päivämaksuja myös vuonna 2019. Viikkomaksun heistä maksaa suurella todennäköisyydellä 13 %, ja vuosimaksun suurella todennäköisyydellä 44 %.

Vastausten mukaan 9 prosentilla on aikeita matkata suurella todennäköisyydellä ulkomaille kalastamaan – siis lähelle samaa tasoa kuin vuonna 2018 (11 %). Kotimaanmatkoja ennakoi tekevänsä noin 41 %, mutta luku voi olla jonkinasteinen yliarvio päätellen ennakkointien eroista muistutuksen jälkeen ja sitä ennen vastanneiden välillä (taulukko 12). Avoimia uudenlaisille kokeiluille näyttää vastaajien todennäköisten aikomusten pohjalta olevan noin 5 % perusjoukosta.

Vastaajat nimesivät joukon pyyntitapoja ja -välineitä, joita todennäköisesti kokeilevat uusina vuonna 2019 (kuvat 10 ja 11). Kokeilut pitivät sisällään pienimmillään hienosäätöjä totunnaiseen kalastukseen (uudenvärinen uistin, 3D-tulostettu uistin, pyydys tai pyyntiä uudessa paikassa jne.), mutta useimmassa tapauksessa kokeilut liittyivät tyystin uudenlaiseen kalastustavan ja sen välineistön käyttämiseen ja siinä kehittymiseen. Suuresta kokeilunhalusta kertoi sekin, että jotkut vastaajat ilmaisivat kokeilleensa jo liki kaikki tavat/välineet, mitä tuntevat.

Vastausten mukaan mielenkiintoa ja toiveita on monenlaisiin suuntiin. Useiten tuotiin esille kiinnostusta jigikalastuksen eri muotoihin, pilkkimiseen eri vuodenaikoina, pyydyskalastusmuodoista katis-kalla pyyntiin, ja syyspimeillä tuulastamiseen (kuva 7). Välineistä useiten mainittuja olivat etenkin perhovälineet ja verkot, jigit, pilkit ja rysät.

Kuva 11. Vastaajien ennakoiteja uusia pyyntivälineistä, joita kokeilee vuonna 2019.

Kuva 12. Vastaajien ennakoimia kotimaisia kalalajeja, joita tavoittelee entuudestaan itselle uutena saalislajina vuonna 2019.

Itselleen entuudestaan uusina saalislajeina vastaajat arvelivat tavoittelevansa vuonna 2019 etenkin lohikaloja (lohi; 26 % maininnoista, taimen; 19 %, puro- tai harmaanieriä; 8 %, harjus; 7 %, siika; 7 %), ja usein myös kuhaa (11 % maininnoista) (kuva 12).

Profilointiin edellä mainituista muuttujista sisällytetään tietoa siitä, kokeileeko jotain uutta kalastustapa- tai -välinettä (kyllä, ei).

4. Kalastajaprofiilit

Profilointimme otti lähtökohdaksi sen, millä kaikilla kalastustavoilla ja millaisin kalastustapoihin liittyvin ajankäytöllisin painotuksin henkilö kalastaa. Sovitimme aineistoon kahden, kolmen,...kymmenen kalastustapaprofiilin LCA-mallit aluepainoilla ja laskimme kunkin mallin yhteensopivuuden aineistoon. Informaatiokriteerien ja erottelutarkkuuden (entropia) suhteen kelvollisimpia olivat 5-8 profiilin mallit (taulukko 1).

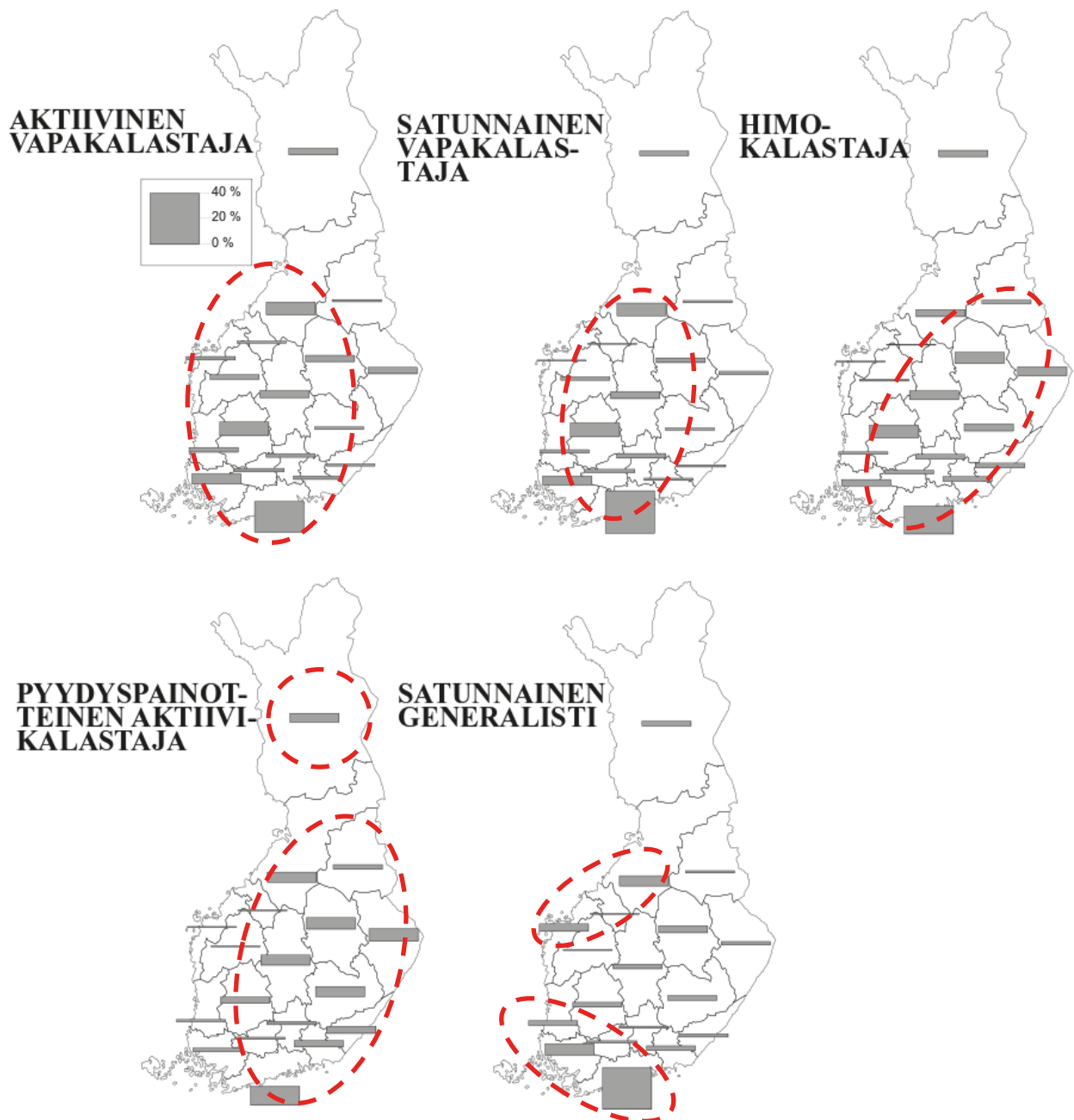
Taulukko 13. Vaihtoehtoisten LCA-mallien yhteensopivuus aineistoon. Vaihtoehtoista viisiluokkainen malli valittiin jatkotarkastelujen lähtökohdaksi, vaikka se ei kaikissa suhteissa ollut informaatiokriteereiltään kaikkein yhteensopivin.

Tunnusluku	Profiililuokkien lukumäärä mallissa							
	2	3	4	5	6	7	8	9
-Log-likelihood	41535	41085	40730	40551	40422	40301	40221	40165
G²	8908	8009	7298	6940	6682	6439	6279	6167
AIC	8994	8139	7472	7158	6944	6745	6629	6561
BIC	9279	8571	8050	7883	7814	7762	7792	7870
CAIC	9322	8636	8137	7992	7945	7915	7967	8067
Adj. BIC	9143	8364	7774	7536	7398	7276	7236	7244
Entropia	0.57	0.61	0.68	0.68	0.67	0.65	0.64	0.65
Vapausasteita (df)	16340	16318	16296	16274	16252	16230	16208	16186

Jos profiileja olisi vain kaksi, niistä ensimmäiselle voisi antaa nimen ”aktiivi-vapakalastajat” ja toiselle nimen ”satunnainen vapapainotteinen kalastaja”. Jos profiileja olisi kolme, niiden nimet voisivat olla ”vapapainotteiset generalistit”, ”aktiivi-vapakalastajat”, ja ”satunnaiset generalistit”. Neljän profiilin mallissa esiintyy edellisen mallin profiilien lisäksi uutena ”satunnainen pyydyspainotteinen generalisti”.

Informaatiokriteereiltään aineistoon yhteensopivimmista malleista viiden profiilin malli oli tulkinnallisesti erotteluin – mallin profiilit ovat selvästi toisistaan erilaisia pyyntitapakirjon ja pyyntitapojen ajankäytöllisten painotuksen suhteen. Nimesimme nämä viisi profiilia seuraavasti (yleisyysjärjestyksessä perusjoukossa): ”Aktiiviset vakapalastajat”, ”Satunnaiset vakapalastajat”, ”Himokalastajat”, ”Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat”, ja ”Satunnaiset generalistit” (kuva 12).

Valitsimme tämän mallin lähtökohdaksi tässä raportissa seuraavissa kappaleissa esiteltäville tarkemmille profiilikohteisille analyyseille.

Kuva 13. Viisi tunnistettua profiilia ja niiden esiintymisen alueelliset painopisteet kalastonhoitomaksun suorittaneiden henkilöiden kotiosoitteiden mukaan.

4.1. Profiili 1: Aktiiviset vapakalastajat

Perusjoukon suurinta profiilia (jäljempänä ”aktiiviset vapakalastajat”) luonnehtii monipuolinen vapaa-ajalla tapahtuva kalastus (kuva 13.). Noin kolmannes (34 %) Suomessa asuvista kalastonhoitomaksun suorittaneista viettää runsaasti aikaa heittovavalla, kelaongella, pilkillä tai vetouisteluvälineillä kaloja tavoitellen. Kalastukseen aktiivisista vapakalastajista valtaosa (79 %) käyttää 10–40 päivää vuodessa (liite 6).

Profiilin edustajat ovat muihin seuraavissa kappaleissa esiteltäviin profiileihin nähden erityisen usein nuoria aikuisia tai keski-ikäisiä ja miespuolisia (liite 2): Noin 2/3 (67 %) heistä on alle 46-vuotiaita ja miehiä heistä on peräti 94 %. Profiilin ikärakenne tarkoittaa samalla sitä, että monet heistä elävät lapsiperheen arkea ja soveltavat yhteen mieluisista harrastustaan muun ajankäytön kanssa. Koulutus-

tasoltaan aktiiviset vapakalastajat eivät poikkea muista aktiivisesti kalastavien henkilöiden profiileista – eniten heissä on ammattikoulun käyneitä (35 %) tai opistotason tutkinnon suorittaneita (30 %).

Aktiivisia vapakalastajia asuu suhteessa muihin profiileihin erityisen usein Pirkanmaalla sekä Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaalla. Muista profiileista poiketen kalastamaan lähdetään useimmin kotoa (58 %), eikä niinkään esimerkiksi loma-asunnolta (22 %) käsin.

Kenties erottelevin aktiivisten vapakalastajien piirre on kuitenkin siinä, miten usein profiilin edustajat harjoittavat kalastusmatkailua. Heistä peräti 66 % oli käynyt viimeisen 12 kuukauden aikana vähintään kahdessa maakunnassa kalastamassa ja 32 % vähintään kolmessa (liite 3). Ulkomailla kalastamassa oli aktiivisista vapakalastajista käynyt samana ajanjaksona 19 %. Matkailu on ilmeisen vakiintunut osa heidän kalastajuuttaan päätellen siitäkin, että heistä 59 prosenttia kaavaili kotimaan kalastusmatkaa tai matkoja vuodelle 2019, ja 17 % kaavaili ulkomaan kalastusmatkoja.

Profiilin edustajat eivät olennaisesti erotu muista aktiivikalastajista siinä, miten todennäköisesti he osallistuvat erilaisiin tapahtumiin ja kilpailuihin. Eroa kaikkein aktiivisimpien vapaa-ajan kalastajien profiileihin on kuitenkin siinä, että he ovat harvemmin kiinnittyneitä osakaskuntien toimintaan, paikallisesti harjoitettuun kalavesien hoitoon ja siihen liittyviin aktiviteetteihin (liite 4). Toiminnassaan he kiihittyvät pikemminkin kaveriporukkaan kuin kalastavaan paikallisyhteisöön, ja sosiaalisiin verkostoihin, joissa vuorovaikutetaan muita profiileja useammin esimerkiksi sosiaalisissa medioissa (some 43 % kolmen tärkeimmän median joukossa). Erityisen vähän profiilin edustajat seuraavat ja omaksuvat vaikutteita perinteisistä medioista, kuten sanomalehdistä (liite 10).

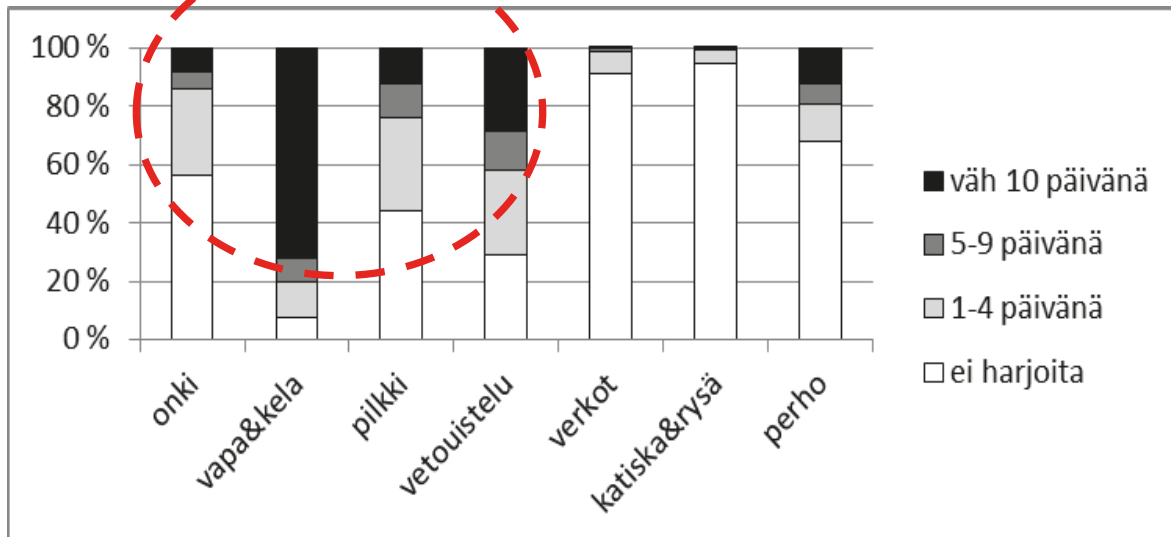
Talvikalastajia (lähinnä pilkkijöitä) heistä on niukka vähemmistö (41 %). Saalislajeihin enemmistöllä lukeutuu petokalat ahven, hauki ja kuha. Muihin profiileihin nähden erottava piirre on taimensaalista saaneiden suurempi osuus (35 %:lla profiilin edustajista taimensaalista viim. 12 kk aikana). Niin ikään erottelava piirre muihin profiileihin nähden liittyy saaliin käyttötapaan. Aktiivisista vapakalastajista monet harjoittavat etenkin ahvenen ja hauen kohdalla pyydystä ja päästä -kalastamista (liite 5).

Aktiiviset vapakalastajat eivät erotu muista profiileista olennaisesti välinehankintojen tekijöinä (liite 7). Eniten matkustelevalina he erottuvat sen sijaan keskeisimpinä erätalousyritysten asiakkaina ja merkittävänä osajoukkona lähes kaikessa muussa kalastukseen liittyvässä kulutuksessa ja palvelujen ostossa. Rahaa käytetään harrastukseen merkittävästi suhteessa moniin muihin profiileihin, mutta profiilin edustajat eivät erotu niistä kotitalouden yhteenlasketuilla tuloilla äärevänä (pienituloisina tai varakkaina).

Kalastajaksi kasvaminen ei aktiivisilla vapakalastajilla juuri poikkea muista profiileista siinä, kenen kautta he ovat kasvaneet kalastajaksi. Ero näkyy pikemminkin siinä, että muista profiileista poiketen (kavereiden kanssa erityisen aktiivisesti kalastavana/reissaavana; 51 %) taitojen välittäminen suuntautuu erityisen usein (59 %) kavereihin. Matkustaminen ja uusiin kalastuskohteisiin tutustuminen yhdistyy profiilissa myös siihen, että uudenlaisia kalastustapakokeiluja tehdään useimpiin muihin profiileihin nähden aktiivisesti (liite 8).

Aktiiviset vapakalastajat ovat vakiintuneita vuosiluvan maksajia – noin 92 % maksoi vuosikohtaisen maksun vuodelle 2018, ja heistä 93 % arvioi syksyllä 2018, että tekee näin suurella todennäköisyydellä myös vuonna 2019 (liite 1). Suomalaisen vapaa-ajan kalastuksen tulevien vuosikymmenten näkymiä ajatellen aktiivinen vapakalastajaprofiili on suurena ja ikärakenteeltaan nuorten kalastajien profiilina merkittävä. Myös erätalouden elinkeinonäkymien suhteen tämä ryhmä on nyt ja tulevaisuudessa keskeinen. Samalla kun profiilin edustajat erottautuvat perinteisestä ja vahvasti paikallisuuteen kiinnittyneestä kalastuskulttuurista, he näyttävät olevan sitoutuneita omaksumaansa monipaikkaiseen kalastukseen ja matkailuun liittyvään kuluttajuuteen. Sitoutumisesta ennakoiti esimerkiksi se,

että valtaosalle profiilin edustajista kalastus on keskeinen eli se kaikkein tärkein (32 %:lle) tai melko tärkeä (51 %:lle) harrastus (liite 11).

Kuva 14. Profiili 1: Aktiiviset vapakalastajat. Y-akselilla on esitetty todennäköisyydet, joilla tässä profiilissa harjoitetaan eri aktiivisuustasoilla kutakin pyyntitapaa (x-akseli).

4.2. Profiili 2: Satunnaiset vapakalastajat

Perusjoukon toiseksi suurinta profiilia (25 % Suomessa asuvista kalastonhoitomaksun suorittaneista) voidaan hyvällä syyllä kutsua nimellä ”satunnaiset vapakalastajat”. Profiilissa on vahva painotus vapakalastusmuotoihin (kuva 12), mutta ajankäytöllisesti toiminta on luonteeltaan satunnaista ja tiettyyn lyhyeen kauteen keskittyvää. Noin 88 prosentilla profiilin edustajista kalastuspäiviä kertyy vuodessa alle kymmenen.

Satunnaisuus näkyy profiissa siinä, että kalastaminen rytmittyy osalla sen edustajista lyhyeen osaan kesää. Satunnaisista vapakalastajista viikkoluvan tai -lupia maksoi vuonna 2018 noin 15 % ja päiväluvan tai -lupia 14 %, mutta loput 71 % suorittivat kalastonhoitomaksun vuosimaksuna (liite 1). Muihin profiileihin nähden tämä maksamisen käytäntö on poikkeavaa, mutta osalle profiilin edustajista ilmeisen tarkoituksenmukaista – osa heistä aikoo suosia lyhytaikaisia maksuja myös vuonna 2019.

Satunnaiset vapakalastajat eivät perudemografiselta profiilista erotu muista profiileista mitenkään poikkeavana. He ovat usein perheellisiä, ikäjakaumaltaan melko tasaisesti 26–64-vuotiaita. Profiilin edustajat asuvat tyypillisimmin Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla (liite 2).

Edellä esitellyistä aktiivisista vapakalastajista he eroavat vähemmän kalastusmatkailuun suuntautuviina – verrattain usein kalastusta heistä harjoittaa vain yhdessä (55 %) tai kahdessa maakunnassa (35 %) tai niiden edustan merialueella. Satunnaiset vapakalastajat eivät myöskään näytä kaavailevan aktiivista matkailua saatikka ulkomailla kalastelua.

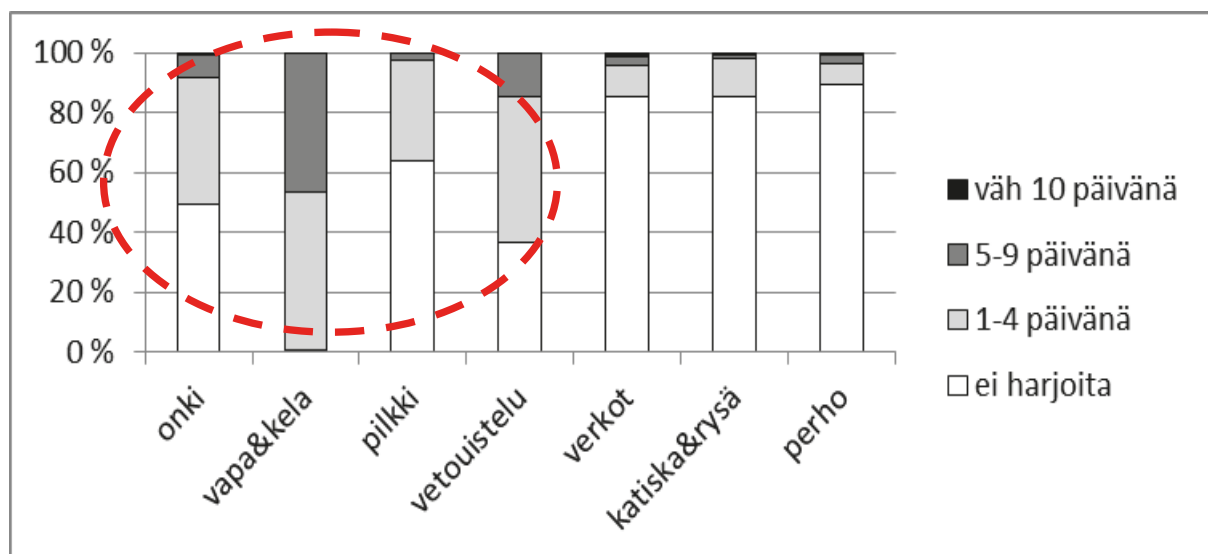
Kalastamisen satunnaisuus yhdistyy samalla siihen, etteivät profiilin edustajat juuri osallistu kalastusaiheisiin tapahtumiin (16 %), ja vielä harvemmin muihin kalastustamiseen liittyviin aktiviteetteihin. Profiilissa ei olla juurikaan kiinnittyneitä osakaskuntien ja kalastusseurojen toimintaan tai hoitotalkoisiin, kuten edellä kuvatut aktiiviset vapakalastajat monilta osin ovat. Siitä poiketen satunnaiset vapakalastajat eivät myöskään näytä (ainakaan vielä) kokevan omakseen ”urbaanimpaa” kulttuuria, jossa

välineiden ja kalatuotteiden ym. markkinoinnin ympärille on rakentunut enenevästi tapahtumia, uudenlaisia kilpailuja ja niin edelleen.

Satunnaiselle vapakalastajalle saaliin saanti ei ole itsestään selvää (esimerkiksi 26 % ei raportoinut saaneensa viimeisen 12 kk aikana yhtään haukea; liite 5). Saatu saalis on useimmille haukia ja ahvenia, joskus kuhaa. Saaliin käytössä ahven ja kuha käytetään useimmiten ravinnoksi, hauen kohdalla suhde on kaksijakoisempaa ravinnoksi käyttämisen ja takaisin laskemisen/ vapauttamisen välillä. Toiminnassa näyttävät korostuvan saaliin saannin ja ravinnon hankinnan sijaan pikemminkin muut arvot. Yksi näistä liittyy yhdessäoloon osana kalastusta. Satunnaiset vapakalastajat viettävät aikaa kalastaen usein perheenjäsenten (47 %) tai ystävien (34 %) kanssa – harvimmin (18 %) yksin tai yksinoloa tavoitellen (liite 8). Toiminta painottuu kesäkauteen ja erityisesti lomakauteen (liite 6). Tähän ajankohtaan ajoittuu myös profiilin edustajien rahankäyttö. Kalastukseen suuntautuvana rahankäyttäjänä satunnaisten vapakalastajien kulutus asettuu kaikkein vähiten ja rahaa eniten käyttävien profiilien välimaastoon (liite 7).

Kalastajaksi kasvaminen ei satunnaisten vapakalastajien profiilissa juuri erotu muista profiileista ainakaan siinä suhteessa, kuka tai ketkä on kalastukseen aikanaan opastanut. Tätä nykyä profiilin jäsenet etsivät ja omaksuvat uutta muiden profiilien tapaan monista lähteistä. Tässä suhteessa se erottuu muihin profiileihin nähden lähinnä aktiivisesti internet-sivustojen kalastussisältöjen hyödyntäjinä. Kalastusalan lehdet eivät sen sijaan juurikaan kiinnosta ja tai ainakaan tavoita tätä kohderyhmää.

Kaiken kaikkiaan satunnaiset vapakalastajat ovat suurehko mutta jonkinasteisen näkymätön ryhmä. He jäävät tai eivät koe omakseen aktiivikalastajille suunnattua toimintaa. Kalastonhoitomaksun viikko- ja päivämaksumahdollisuuksien saatavillaolo palvelee juuri tätä profiilia – avoimien kommenttien mukaan kaikki eivät ole tästä vaihtoehdosta tietoisia. Toisaalta juuri tämän profiilin edustajissa on suurin potentiaali, mikäli halutaan tavoitella lisää vuosimaksun maksajia nykyisestä perusjoukon jäsenistä. Osa profiilin edustajista voi olla vasta aloittelevia kalastajia, osalle kalastus on ehkä vakiintunut osaksi kesäloman viettoa vesien äärellä. Niin tai näin, profiilin edustajille kalastus ei juuri koskaan ole olennainen osa identiteettiä ja itsearvioituna tärkein harrastus, vaan usein joko satunnainen harrastus (liite 11; 36 %:lle), tai vain yksi harrastus muiden joukossa (29 %:lle).

Kuva 15. Profiili 2: Satunnaiset vapakalastajat. Kuvatekstin täydennys kuten kuvassa 14

4.3. Profiili 3: Himokalastajat

Perusjoukossa kolmanneksi yleisimmälle (22 %) profiilille annettiin nimeksi ”himokalastajat”. Profiilissa kalastuspäivien määrä on muihin profiileihin nähden omaa luokkaansa – peräti 36 % arvioi kalastavansa vähintään 50 päivänä vuodessa, osalle (10 %) päiviä kertyy sata tai reilusti yliin (liite 6). Pyyntitoiminta on suurella osalla profiilin edustajia tasaisen monipuolista, vaikka yhteisin nimittäjä liki kaikille profiilin edustajille onkin ahkera vapakalastus (kuva 13).

Profiiliin luokitelluissa henkilöissä on vuoden 2018 osalta oikeastaan vain vuosilupana kalastonhoitomaksun suorittaneita (98 %) – ja muita vaihtoehtoja vuodelle 2019 he eivät edes harkitse (liite 1).

Himokalastajista on miehiä liki sama korkea osuus (92 %) kuin edellä kuvatuissa (4.1.) aktiivisissa vapakalastajissa. Profiilin edustajista 85 % kuuluu ikäluokkaan 36–64-vuotiaat (liite 2). Ikäjakamien painopiste ei ole kuitenkaan yhtä selvästi haarukan ylärajoilla, kuten kahdella seuraavaksi esiteltävän profiilin edustajilla (kappaleet 4.4. ja 4.5). Himokalastaja on vain harvoin akateemisesti koulututtanut (14 % edustajista), taustalla on useimmin joko ammattikoulu (35 %) tai opisto (36 %).

Suhteessa muihin profiileihin himokalastajien profiili on yleinen Pohjois-Savossa, ja harvinainen esimerkiksi Pohjanmaalla ja Satakunnassa asuvilla vapaa-ajan kalastajilla. Toiminta ei himokalastajilla kuitenkaan rajoitu useimmiten yhteen maakuntaan, vaikka siihen luokitelluista henkilöistä lähes puolet (46 %) harjoittikin kalastusta vain yhdellä alueella. Noin puolet himokalastajista on tehnyt kotimaan kalastusmatkoja (47 %) vuonna 2018 ja saman verran kaavailee tekevänsä myös vuonna 2019. Osa on käynyt viimeisen vuoden aikana myös ulkomailla kalastamassa (10 %). Kaiken kaikkiaan kalastusmatkailu ei ole kuitenkaan tässä profiilissa yhtä yleistä kuin aktiivisilla vapakalastajilla.

Himokalastaja on tasaveroinen tapahtumien ja kilpailujen osallistuja suhteessa muihin aktiivisimpien kalastajien profiileihin, samoin erilaisiin hoitotoimiin ja muihin aktiviteetteihin osallistuja (liite 4). Muihin profiileihin nähden himokalastaja on useimmin kalastusseuratoiminnan aktiivi (toimintaan osallistui viim. vuoden aikana 21 % himokalastajista).

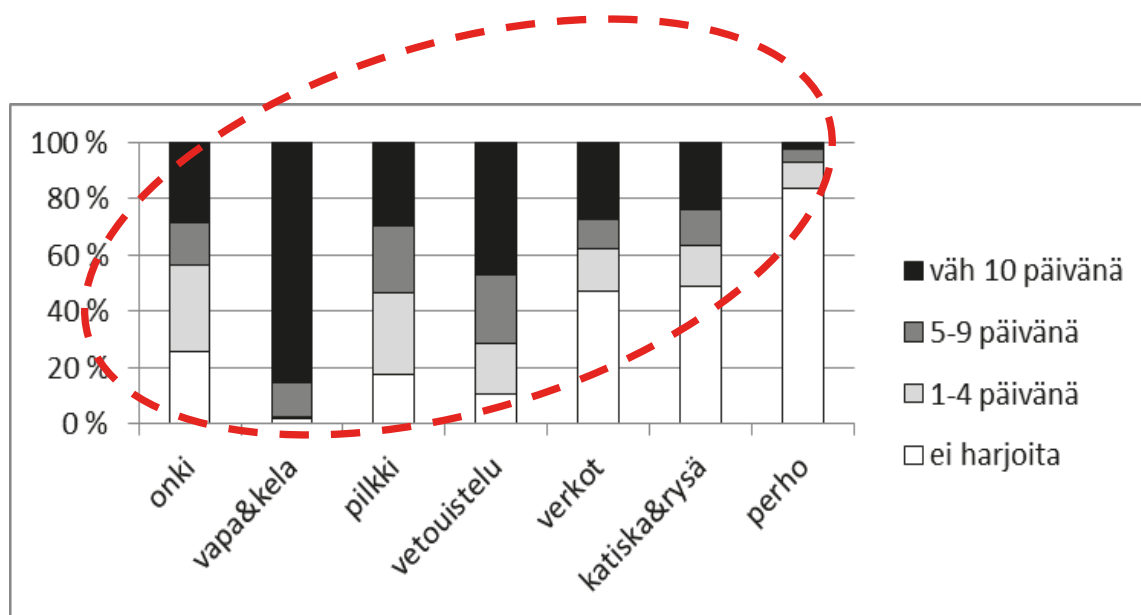
Himokalastajien vakiosaalista ovat ahven, hauki ja kuha – ja vain siianpyytäjänä he ”häviävät” pyydyskalastusta suosivalle, seuraavaksi esiteltävälle profiilille (kappale 4.4.), ja taimenen pyynnissä edellä esitellyille aktiivisille vapakalastajille (kappale 4.1). Saalista himokalastaja hyödyntää enim-mäkseen ihmisravintona (liite 5). Luultavasti juuri tämän ja seuraavaksi esiteltävän profiilin (kappale 4.4.) edustajien kotitalouksissa syödään paljon läheltä kotia itse pyydystettyä luonnonkalaa ympäri vuoden (talvikalastajia profiilissa kaikkein eniten, 75 %; liite 6).

Profiilin edustajilta rahaa kuluu välinehankintoihin ja muihin kuluihin lähes aktiivisten vapakalastajien tasoisesti ja selvästi enemmän kuin muiden profiilien edustajilla (liite 7).

Kun huomioi, että kalastus on tärkein tai melko tärkeä harrastus 82 % tämän profiilin edustajista, ja lopuillekin edustajista harrastus muiden joukossa (liite 11), ei ehkä yllätä, että himokalastajat ovat myös aktiivisia kalastustaitojen välittäjiä omalle jälkikasvulle (69 % edustajista), muille ihmisille kotitaloudessa (41 %) ja myös sen ulkopuolella (53 %). Profiilin edustajat ovat erityisen usein saaneet oman kosketuksensa kalastukseen jo varhaislapsuudessa (liite 8).

Himokalastajien tärkeimmät mediat ja muut tiedonvälitys- ja -vaihtokanavat eivät painopisteiltään suuresti eroa muista profiileista. Tämän profiilin edustajia tavoittaa muita paremmin kalastuslehtien kautta (58 %:lle kolmen tärkeimmän tiedonlähteen joukossa) ja näkyvällä viestinnällä erilaisilla internet-alustoilla (58 %:lle ne kolmen tärkeimmän joukossa).

Himokalastajat ovat verrattain suurena vapaa-ajan kalastajien osajoukkona ja kaikenlaisessa kalastukseen liittyvän muun toiminnan osallistujina ja organisoijina merkittävä kalavesien hoidon ja hallinnan sekä järjestötoiminnan asiakas- ja yhteistyökumppani.

Kuva 16. Profiili 3: Himokalastajat. Kuvatekstin täydennys kuten kuvassa 14.

4.4. Profiili 4: Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat

Perusjoukossa neljänneksi yleisimmälle profiilille (10 % Suomessa asuvista kalastonhoitomaksun suorittaneista) kuvaava nimi on ”pyydyspainotteiset aktiivikalastajat”. Heidän kalastuksensa pääpaino on muihin profiileihin nähden erityisen aktiivisessa verkkokalastuksessa sekä katiskoilla ja rysillä pyytämisessä (kuva 14). Aktiivisuutta kuvaa profiilissa hyvin se, että siihen kuuluvilla henkilöillä 99 prosentilla on vähintään kymmenenä päivänä, ja 2/3:lla vähintään 20 päivänä vuodessa pyyntiä. Edellisen profiilin tapaan tämän profiilin edustajat koostuvat liki ainoastaan vuosimaksuna kalastonhoitomaksun suorittaneista henkilöistä.

Silmiin pistävä piirre pyydyspainotteisten aktiivikalastajien perusedemografisessa taustassa liittyy sen ikäjakaumaan. Siinä missä edellä esitelty aktiivisten vakakalastajien profiili (4.1.) painottui nuorimpiin perusjoukon ikäluokkiin, edustavat pyydyspainotteiset aktiivikalastajat perusjoukon varttuneimpia ikäluokkia. Peräti 61 % profiiliin luokitelluista henkilöistä on 56–64-vuotiaita.

Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat eivät olennaisesti eroa kaikista muista profiileista sukupuoli- tai koulutustaustaltaan, kotitalouden tulotasoltaan, tai rahankäytöltään. Profiili on suhteessa muihin profiileihin yleisimmillään Itä- ja Keski-Suomessa, Kainuussa ja Lapissa.

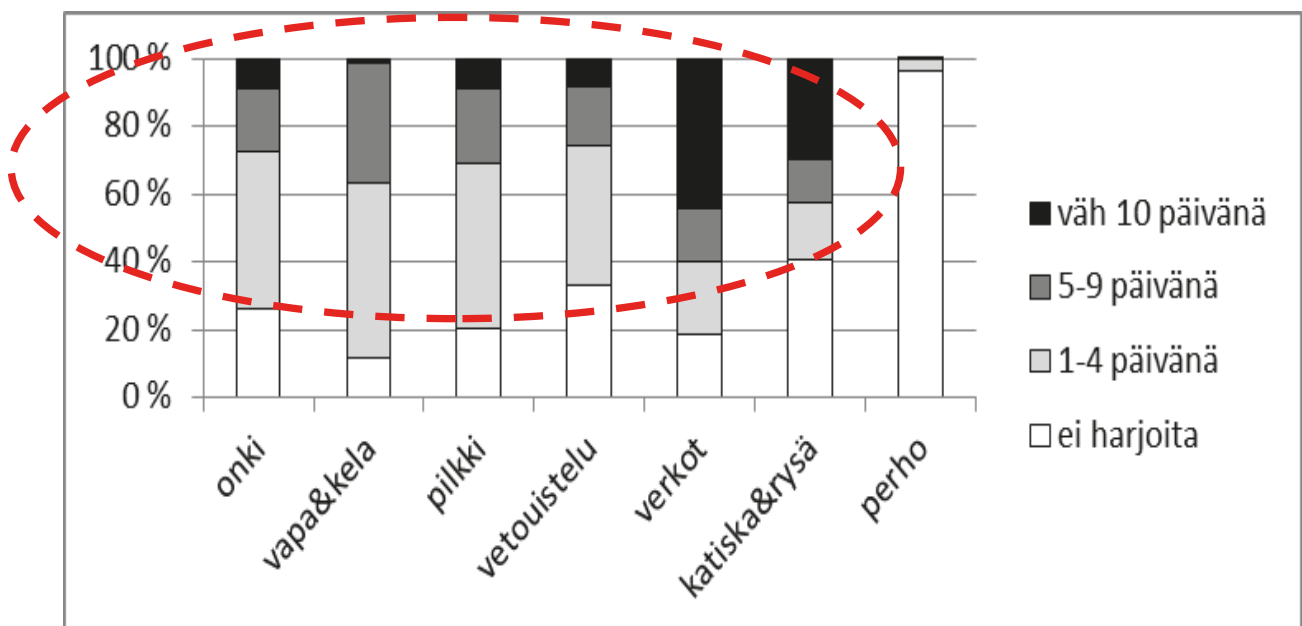
Kalastajuus tässä profiilissa asettuu muita profiileja useammin osaksi aktiivista vapaa-ajan mökkeilyä (59 %:lla profiilin edustajia). Kalastaminen on keskeinen osa omaa elämäntapaa. Toiminta on kiinnittynyt paljolti tiettyyn paikkaan, pyydyspainotteiset aktiivikalastajat eivät juuri matkustele muualle kalastamaan. Profiilin edustajat kalastavat muihin profiileihin nähden usein (33 %) yksin, mutta muiden profiilien tavoin useimmiten perheen piirissä yhdessä (49 %). Pyydyspainotteisten aktiivikalastajien ikäjakauman painopiste tarkoittaa sitä, että he ovat elämäntilanteessa kautta usein paitsi aikuis-tuvien lasten, myös lastenlasten perehdyttäjänä. Tämä piirre kerätyssä aineistossa näkyy. Peräti 81 % tämän profiilin edustajista raportoi opettaneensa kalastusta jälkipolvilleen.

Monipuolinen pyydysvälineistö tarkoittaa sitä, että välineiden huolto ja tekeminen ovat tässä profiilissa arkinen osa kalastusaktiviteetteja, mutta toimeliaisuus ei rajoitu tähän. Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat ovat himokalastajien ohella monien osakaskuntien hoitotoimien puuhamiehiä ja osallistujia, erityisen aktiivisia osakaskuntien lupien ostajia ja hyödyntäjiä (49 %).

Monipuolinen ja ympärivuotinen pyyntitoiminta (erit. verkkojen pito) näkyy varmana ja monipuolisena saaliin saantina ahvenen, hauen, kuhan ja etenkin siian suhteen. Saatu saalis hyödynnetään kaikkia muita profiileja useammin ruokakalana.

Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat ovat himokalastajien kanssa samantyyppinen tiedonvaihtokanavien hyödyntäjiä – myös heille esimerkiksi kalastuslehdet ovat tärkeiden seurattujen kanavien joukossa (55 %:lle kolmen tärkeimmän joukossa). Sosiaalinen media tavoittaa heidät muita profiileja heikommin, sillä vain neljälle prosentille se on tärkein tärkein ja 15 %:lle kolmen tärkeimmän median joukossa.

Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat ovat himokalastajien tavoin olennaisessa asemassa paikallisessa kalavesien hallinnassa ja monien kalakantojen hoitotoimien toteutuksessa. He ovat myös keskeisin tämän perusjoukon osajoukko, jonka kalastusta ohjataan pyydysrajoituksilla, esimerkiksi verkkojen solmuvälimääräyksillä, osana kalastuksen järjestäjien ohjauskeinovalikoimaa. Niiltä osin kun profiileihin kuulumisen on pitkäikäistä ja vaihdoksia niiden välillä on vähän, tarkoittaa tämän profiilin edustajien ikäjakauma sitä, että tämä profiili todennäköisimmin harvinaistuu nykyprofiileista ensimmäisenä. Etenkin juuri tämän profiilin osalta on samalla hyvä pitää mielessä, että todennäköisesti suuri joukko profiilin kuvaamia ihmisiä ei yli 64-vuotiaina kuulu tämän raportin kuvaamaan perusjoukkoon eli kalastonhoitomaksun maksajiin.

Kuva 17. Profiili 4: Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat. Kuvatekstin täydennys kuten kuvassa 14.

4.5. Profiili 5: Satunnaiset generalistit (ml. ei-kalastaneet)

”Satunnainen generalisti” on viimeinen tämän raportin kuvailemasta viidestä profiilista. Heitä on arviolta 9 % eli runsaat 17 000 henkilöä Suomessa asuvista kalastonhoitomaksun suorittaneista. Satunnaisen vapakalastajien tavoin heillä on tyypillisesti kalastuspäiviä vähän, liki puolella (48 %) pyyntiä alle 10 päivänä vuodessa, osalla ei lainkaan. Painopisteet ovat heittovavalla ja verkoilla kalastuksessa, mutta myös muita pyyntivälineitä käytetään satunnaisesti.

Muihin profiileihin nähden satunnaisissa generalisteissa on verraten usein naisia (17 %), ja erityisen usein akateemisesti koulutettuja ihmisiä (40 %). Ammattikoulun käyneitä heissä on vastaavasti vähiten (19 %). Profiilin jäsenet ovat usein parisuhteessa mutta useimmiten ovat joko lapsettomia tai jo elämäntilanteessa, jossa lapset ovat ehtineet lähteä maailmalle. Ikäjakaumassa korostuvat 56–65-vuotiaat. Heitä on 55 % perusjoukosta eli verrattain suuri osuus vaikkakin vähemmän kuin pyydyspainotteisissa aktiivikalastajissa (liite 2).

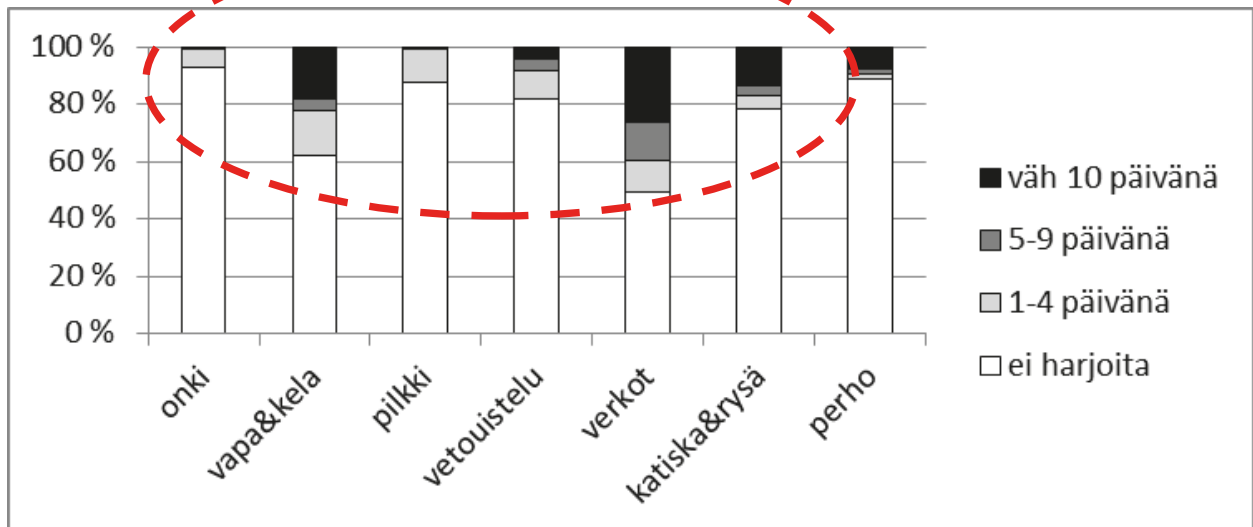
Profiili on vahvasti edustettuna suhteessa muihin profiileihin Uudellamaalla asuvien vapaa-ajan kalastajien joukossa. Se on suhteellisesti yleinen myös muualla etelä- ja länsi-rannikolla ja Pohjanmaalla. Satunnaiset generalistit ovat kansallisesti tarkasteltuna erityisen usein (23 %) merialueiden vapaa-ajankalastajia (liite 3).

Poiketen satunnaisista vapakalastajista tämän profiilin edustajat ovat hyvin sääntillisiä kalastonhoitomaksun vuosilupana maksajia (liite 1). Rahaa käytetään muutoin kalastusharrastukseen kaikkein vähiten suhteessa muihin profiileihin. Tätä selittää paitsi vähäinen kalastaminen ja esimerkiksi siihen liittyvä matkustustarve, myös esimerkiksi se, että kalastaminen tapahtuu usein monen muun tekemisen ohessa, toissijaisena. Esimerkiksi kalastamaan lähdetään tässä profiilissa muita profiileja harvemmin kotoa käsin (24 %). Kalastaminen yhdistyy monien muiden profiilien tapaan usein mökkeilyyn ja keskittyy tässä profiilissa erityisesti kesälomakautteen (heinäkuu-lokakuu 71 %). Poiketen satunnaisista vapakalastajista tämän profiilin edustajat sitoutuvat kalastuksessaan vahvimmin tiettyyn paikkaan – kalastusmatkailua ei juuri harjoiteta eikä tulevaisuudessakaan kaavoilla (liite 3).

Kalastamiseen yhdistyy satunnaisilla generalisteilla verraten harvoin muita aktiviteetteja, kuten kalastusseurojen ja osakaskuntien tapahtumiin ja talkoisiin tai muuhun toimintaan osallistumista (liite 4) – eikä juuri koskaan etenkin kalastuskilpailuja (2 %). Profiilissa ei näytä olevan keskeistä myöskään saalis päätellen siitä, että saaliskaloja ja etenkin haukia tavoitellaan ja saadaan verraten harvoin suhteessa muihin profiileihin. Niiltä osin kun saalista kertyy, profiili ei erotu muiden profiilien joukosta äärevänä pyydystä ja päästä -kalastajana tai ruokakalan tavoittelijana.

Satunnaiset generalistit ovat usein verrattuna muihin profiileihin perinteisten medioiden varassa – peräti 47 prosentille sanomalehdet ovat kolmen keskeisimmän median joukossa. Joukossa on myös muiden profiilien tapaan aktiivisia verkkotiedonlähteiden hyödyntäjiä.

Kalastuksen merkitys vapaa-ajan toimintana vaihtelee satunnaisesta melko tärkeään, välivuotia kalastuksesta on suurella osalla (73 %). Kalastukseen liittyviä asioita profiilin edustajat on opettanut muita profiileja harvemmin muille (21 % ei kenellekään).

Kuva 18. Profiili 5: Satunnaiset generalistit. Kuvatekstin täydennys kuten kuvassa 14.

4.6. Profiilien yhtäläisyyksiä

Profiilin välillä havaittiin keräämällämme verrattain suurella aineistolla useiden muuttujien osalta tilastollisesti merkitseviä, joskin osin ehkä merkityksettömän pieniä eroja. Vaikka tilastollisen merkitsevyyden puute tiettyjen muuttujien suhteen ei itsessään ole osoitus profiilien samankaltaisuudesta, on kenties kiinnostavaa tarkastella kootusti muuttujia, joiden suhteen profiilit näyttävät samankaltaisilta.

Kaikkia profiileja tavataan kaikista maakunnista – kyselymme kattamat pyyntitavat ja niiden painopisteet eivät poikkea niin paljoa, että tilastollinen malli olisi yhteensopivin aineistoon jakaessaan eri alueilla asuvat vapaa-ajankalastajat tämän pohjalta omiksi profiileikseen, vaikka toki yleisyyseroja tunnistaakin. Kalastukseen kytkeytyvä matkustaminen ja medioiden kautta saadut vaikutteet ja esimerkit eivät näytä tuottavan toisistaan eriytyviä kalastustapoja ja niihin kytkeytyvää kulttuuria, vaan pikemminkin ehkä kaventavat niitä etenkin vapakalastuksen kohdalla.

Kenties silmiinpistävin yhtäläisyys profiilien välillä liittyy kuitenkin siihen, miten vähän kotitalouksien yhteenlasketut bruttotulot kuukaudessa vaihtelivat profiilien välillä (liite 7). Voisi kuvitella, että tulo-taso heijastuisi esimerkiksi kalastusmatkailemisen toteuttamisedellytyksiin, mutta tästä ei havaittu ainakaan tällä yleisellä tarkastelutasolla merkkejä. Myöskään esimerkiksi opistotason koulutustaus-tan kohdalla eroja ei profiilien välillä havaittu (liite 2). Profiilit poikkesivat toisistaan tilastollisesti sukupuolijakauman suhteen, mutta mikään yksittäinen profiili ei erottunut tässä suhteessa kaikista muista profiileista (liite 2).

Yhtäläisyyksiä profiilien välillä oli havaittavissa myös niihin luokiteltujen vastaajien antamissa avoimissa kommentteissa. Yleisesti ottaen kaikkien profiilien kalastajat kommentoivat paitsi itse kyselyä, myös monenlaisia kalastuskokemuksia, ja sääntelyyn ja sen kehittämiseen liittyviä ajatuksiaan. Itse kyselyn laatua arvioineiden kommenttien lisäksi niissä tuotiin esiin tyytyväisyyttä siihen, että kalastusta tutkitaan, tai ihmeteltiin, miksi kaikenlaisia asioita pitääkään kysellä. Jälkimmäisen kysymyksen kohdalla toivomme, että tämä raportti toimisi edes jonkinlaisena osavastauksena.

Kaikkiin viiteen profiiliin vahvasti identifioituvat kalastajat kertoivat vapaa sana -kommenteissa kalastusharrastuksestaan. He kuvailivat, miten mukavaa ja rentouttavaa kalastus on, ja miten paljon iloa ja

virkistystä se antaa heille ja toivottelivat hyvää kalaonnea. Moni vastaaja haluaisi käyttää harrastukseensa myös enemmän aikaa, mutta elämäntilanne ei sitä salli.

Oman kalastusharrastuksen kommenttien lisäksi kaikkien profiilien kalastajilla oli näkemyksiä kalastonhoitomaksusta, kalavesien, kalakantojen ja vesiympäristöjen tilasta, kalastusjärjestelyistä ja lupapolitiikasta. Näkemyksiä tuotiin esille myös verkkokalastukseen liittyvistä kysymyksistä tai näkemyseroista verkko- ja vapakalastuksen oikeutuksesta.

Vaikka yleisellä tasolla ja teemoina kommentteissa on yhtäläisyyksiä, on niissä totta kai yksityiskohtaisemmin tarkastellen myös eroja. Esimerkiksi kalastonhoitomaksun mahdollistamaa oikeutta kalastaa yhdellä vavalla ja vieheellä samalla maksulla koko maassa kiiteltiin aktiivisten vapakalastajien ja himokalastajien ryhmissä. Sen sijaan kaikissa profiileissa oli kommentteja, että maksu on kallis vähävaraisille, ehdotettiin kaikkien eläkeläisten, pienituloisten ja työttömien vapauttamista maksusta. Toisaalta useissa kommentteissa haluttiin kaikki aikuiset tai 12 tai 15 vuotta täyttäneet maksuvelvollisiksi. Alempien vuosimaksujen ajateltiin lisäävän kuitenkin lopulta maksukertymää, kun maksuaktiivisuus kasvaisi. Kalastonhoitomaksuun ehdotettiin uusia maksutyyppejä, puolen vuoden maksua, kuu-kausimaksua ja kesäkauden maksua. Erityisesti aktiiviset vapakalastajat haluaisivat maksaa kerralla mahdollisuudesta käyttää useampaa vapaa. Kalastonhoitomaksun lisäksi muidenkin kalastuslupien hinnat puhututtivat.

Kalavesien tila huolettaa jonkinasteisesti kaikkien profiilien kalastajia. Vesistöjen nuhrautumista sekä maatalouden ja turvetuotannon aiheuttamaa kuormitusta haluttiin vähentää. Hylkeitä ja merimetsoja pitäisi vähentää rannikolla kalastajien aktiivisten pyydyskalastajien ja satunnaisten generalistien mielestä. Huoli vaelluskalakantojen tilasta näkyy erityisesti aktiivisten vapakalastajien ja himokalastajien näkemyksissä, mutta esiintyi myös satunnaisten vapakalastajien vastauksissa. Patoja vaadittiin purettaviksi ja virtavesiä ennallistettaviksi. Vastaajat sekä kannattivat istutusten lisäämistä että toivoivat niiden vähentämistä ryhmästä riippumatta.

Kalastuslaki rajoittaa vapaa-ajankalastajille sallitun verkkomäärän alle 240 metriin. Ymmärrettävästi pyydyspainotteisten aktiivikalastajien joukossa löytyi haluja poistaa tämä rajoitus. Himokalastajajoukosta nousi esille myös toive sallia saaliin myynti myös vapaa-ajankalastajille.

Kaikkien profiilien kommentteissa haluttiin rajoittaa verkkokalastusta kalakantojen turvaamiseksi. Verkkokalastuksen rajoittamishaluja esiintyi runsaimmin aktiivisten vapakalastajien kommentteissa. He ovat joukon suurin profiili, mutta myös ilmeisen aktiivisia ottamaan kantaa harrastustaan koske-viin ilmiöihin tai asioihin, joiden katsovat vaikuttavan siihen. Aktiivisten vapakalastajien joukossa esiintyi näkemyksiä, että verkkokalastus tulisi sallia vain ammattikalastajille, ja että tavallinen kesä-mökkiläinen tyytyköön muihin kalastustapoihin. Heidän ryhmästään nousi myös esille vapakalastuksen tarkka säätely suhteessa verkkokalastukseen, kuitenkin avaamatta mitä säätelyä tarkoitetaan. Erityisesti alamittaisten saaliskalojen laskeminen elävinä takaisin veteen nähtiin verkkokalastuksessa mahdottomaksi, mutta vapakalastajat voivat sitä tehdä paremmalla menestyksellä. Muiden profiilien kalastajien näkemyksissä verkko- ja vapakalastajien vastakkainasettelu ei noussut esille. Satunnaisten generalistien joukosta nousi esiin yksittäisenä näkemyksenä se, että verkkokalastajat ja vapakalastajat tulisi nähdä yhtä tärkeinä kalastajaryhminä. Verkkojen sallitut silmäkoot herättivät myös kommentteja.

Lisää kalastuksen valvontaa kaipasivat aktiiviset vapakalastajat ja himokalastajat. Muissa ryhmissä valvonta ei noussut esille. Näihin profiileihin kiinnittyvät kalastajat liikkuvat paljon vesillä ja myös muualla kuin kotipaikan läheisillä vesialueilla. Kalastuksen valvontaa kuvailtiin olemattomaksi, valvontaa haluttiin lisätä erityisesti merellä ja jokisuissa. Eräässä kommentissa jopa ehdotettiin kalastonhoitomaksun korottamista ja sitä kautta valvonnan resursoinnin lisäämistä. Pääsääntöisesti sa-

moilla vesillä kalastavat pyydyspainotteiset aktiivikalastajat eivät kiinnittäneet huomiota vähäiseen kalastuksen valvontaan, muut kalastajat ovat mahdollisesti tuttuja.

Kaiken kaikkiaan sanallisissa kommentteissa eri profiilien kalastajat näyttäytyvät kuitenkin varsin samanmielisinä. Samat asiat kirvoittavat kaikkia kommentoimaan, vaikka tähän tarkasteluun otettiin mukaan vaan kommentteja niiltä kalastajilta, jotka kiinnittyvät vahvasti yhteen profiileista. Pääasiallisista kalastustavoista, kalastuksen aktiivisuudesta ja muista profiiliin vaikuttavista tekijöistä riippumatta kalastuksen merkittävyyttä ja siitä saatavaa hyvinvointia nostettiin esille. Ryhmiä näyttää erottavan kommenttien mukaan esimerkiksi virtavesien vaellusesteiden poistamisvaatimusten tärkeys sekä suhtautuminen verkko- ja vapakalastuksen välisiin intressiristiriitoihin ja kalastuksen valvontaan.

5. Pohdinta

Tämä raportti on kirjoitettu ensisijaisesti kalatalouden hallinnon ja järjestöjen kehittämistoimia tukeamaan, mutta kerätty aineisto tarjoaa myös mahdollisuuksia teoreettisemmille tarkasteluille esimerkiksi luontoaktiviteetteihin kohdistuvan vapaa-ajan tutkimuksen alalta. Profiilitutkimuksena tämä raportti on ymmärrettävissä osana tutkimussuuntausta, jonka edeltäjiä ovat esimerkiksi 1980-luvun vapaa-ajankalastajia peilaava Leinosen (1990) tutkimus, ja 2000-luvun taiteen profiilitutkimukset. Jälkimmäisissä kuvataan määrällisellä aineistolla nuorten suomalaisten kiinnostusta toimintaa kohtaan (Mikkola & Yrjölä 2001), vapaa-ajankalastajia ja kalastajuutta yleisemmin (Mikkola & Yrjölä 2003), kalastamattomuuden taustatekijöitä ja pyydystä ja päästä -kalastusta (Sievänen ym. 2001) sekä kalastamisen ja muiden luontoaktiviteettien yhdistymistä henkilökohtaisella tasolla (Neuvonen ym. 2005, ks. myös Sievänen ym. 2018). Selvä eroavaisuus tämän raportin ja edellä mainittujen tutkimusten välillä liittyy tutkittuun perusjoukkoon, joka tässä on kalastushoitomaksun suorittaneet 18–64-vuotiaat henkilöt, eivätkä kaikki aikuisväestön vapaa-ajankalastajat. Kalastonhoitomaksurekisterin perustamisen myötä on tullut mahdolliseksi tutkia kustannustehokkaasti juuri tätä suomalaista perusjoukkoa (ks. myös Pohja-Mykrä ym. 2018). Toinen eroavaisuus tämän ja aiempien suomalaisten profiilitutkimusten välillä liittyy profiilointitapaan – tässä raportissa profiilit, ”kalastajatyypit”, rakennettiin kymmenien eri muuttujien avulla.

Jo vuosikymmenten ajan vapaa-ajankalastusta käsittelevissä tutkimuksissa on luokiteltu erilaisia kalastajien osajoukkoja, ja yritetty ymmärtää niiden syntymekanismeja ja toiminnallisia eroja. Paljon siteerattu klassikkajulkaisu käsittelee vapakalastajia ja esittää hypoteesin erilaisten kalastusharrastajien osajoukoista ja kehityskaaresta jonka ne luovat (engl. specialization; Bryan 1977). Sen mukaan henkilökohtainen vapakalastajisuus muuttuu kokemuksen ja iän myötä, kalastusvälineistö valikoituu ja erikoistuu, taidot kasvavat ja preferenssit eriytyvät vasta-alkajien preferensseistä. Sittemmin vapaa-ajan tutkijat ovat soveltaneet monenlaisiin aktiviteetteihin ideaa generalistien ja specialistien osajoukkojen jatkumosta muidenkin vapaa-ajan aktiviteetteihin ja kytkeneet löydöksiä tunnistamiensa osajoukkojen asenteisiin, arvostuksiin ja käyttäytymiseen (Scott & Shafer 2001). Tutkimustiedon karttumisen myötä käsitys erikoistumiskehityksen mekanismeista on täsmentynyt. Kehityskuluiksi on tunnistettu vaihtoehtoisia kasvu- tai kehityspolkuja, joiden päätepisteenä voi olla erilaisiin kalastusmuotoihin päätyviä spesialisteja, mutta myös monipuolisia generalisteja (Leinonen 1990, esim. Kuentzel & Heberlein 2008, Scott & Lee 2010, Backlund & Kuentzel 2013).

Tämän raportin edellisessä kappaleessa esitellyt ja aineiston pohjalta tunnistetut viisi profiilia tukevat teoreettista oletusta useista toiminnaltaan erilaisista vapaa-ajan kalastajien osajoukoista (ks. myös Jatkonen 2018). Profiileihin luokiteltujen henkilöiden taustamuuttujia tarkastelemalla tukea saisi tästä aineistosta myös käsitys, jonka mukaan vuosikymmeniäkin vapaa-ajalla kalastaneet henkilöt voivat olla hyvinkin sitoutuneesti monenlaisia kalastustapoja rinnakkain harrastavia ”generalisteja”. Jätämme lukijan viime kädessä arvioitavaksi kysymyksen, miten hyödyllistä erilaisille käytännön sovelluksille on käsitellä vapaa-ajankalastajia osajoukkoina. Samalla kun peräänkuulutamme tarvetta osajoukkojen yhtäläisyyksien ja erojen tarkoituksenmukaiselle tunnistamiselle, muistutamme myös siitä, että sekä profiilien sisältö että yleisyys voivat muuttua melko nopeastikin. Toimintaympäristö ja itse kalastajisuus ovat alati muuttuvia, ja profiileissa on monessa suhteessa merkittävää sisäistä vaihtelua.

5.1. Matkustaminen

Jo vuosikymmeniä on ollut nähtävissä vähittäinen vapaa-ajan kalastuskulttuurin kehittyminen ylipaikkaisemmaksi ja monipaikkaiseksi. Yksi ilmenemismuoto tästä on se, että ulkomailta tilataan netti-kauppojen kautta miljoonilla euroilla kalastusvälineitä ja -varusteita (Pohja-Mykrä ym. 2018). Moni-

paikkaisuus näkyy myös monin tavoin kotimaisessa ja ulkomaille suuntautuvassa kalastusmatkailussa. Kalastuskohteet voivat olla kaukanakin asuinpaikasta (Lappalainen 1998). Matkustaminen heijastuu myös rahankäyttöön – Pohja-Mykrän ym. (2018) mukaan kalastonhoitomaksun vuodelle 2017 suorittaneiden vapaa-ajan kalastajien kulutuksesta yli puolet (n. 59 %) tapahtui kotikunnan ulkopuolella. Vapakalastajien lisääntyntä liikkuvuutta on takavuosina selitetty muun muassa kohdealueiden arvostettujen kalakantojen vahvistumisella (Mellanoura & Salmi 2014).

Keräämämme aineisto havainnollistaa sitä, miten vakiintunut osa ylipaikallisesta ja osalla vapaa-ajankalastajista myös ulkomaille suuntautuneesta kalastusmatkailusta on tullut. Kun vähintään kahdessa maakunnassa kalasti kyselyä edeltäneen vuoden sisällä liki puolet kalastonhoitomaksun suorittaneista, ja runsaat kymmenes kävi kalastamassa ulkomailla, on selvää että matkustamisesta on tullut monelle kalastamiseen liittyvä osa. Profiiloinnin pohjalta merkittävää osaa tässä kehityksestä kotimaan ja ulkomaan matkailussa näyttelevät aktiiviset vapakalastajat, ja kotimaan matkailun osalta edellisten rinnalla myös himokalastajat. Profiilit ovat edustajamäärältään yhdessä tätä nykyä runsaat puolet kaikista kalastonhoitomaksun suorittaneista. Näiden profiilien edustajien määrän kehitys määrittelee ennen muuta sitä, miten kalastuskulttuuri yleisemmin monipaikkaisena ja ”mobiilina” muovautuu ja millaisia kalastusmatkailuun liittyviä elinkeinonäkymiä kehitys tuo mukanaan. Tähän liittyy myös se, miten eri tavoilla profiileissa kalastetaan. Tässä mielessä Neuvosen ym. (2005) päättelmä kalastusmatkailupalveluja tarjoavien matkailukeskusten tai -yritysten tarpeesta olla monipuolisia palvellakseen eri kalastajaryhmiä on edelleen yleispätevä.

Mellanoura & Salmi (2014) nimeävät haastattelujen pohjalta ”privaattikalastusmatkailijoiksi” erityisen osajoukon, johon liittyy vahva vapakalastamiseen liittyvä elinkeinonäkymä. Tähän osajoukkoon kuuluvat henkilöt käyttävät suuria summia kalastusmatkoihinsa ja erityisesti korkealuokkaiseen majoitukseen, kaipaavat omaa rauhaa muilta kalastajilta, ja tavoittelevat suuria kaloja. Analyysissämme tämä joukko sulautuu osaksi aktiivisia vapakalastajia.

5.2. Mökkeily ja kalastaminen

Vapaa-ajanasunnot ovat tärkeitä kalastusharrastuksen ympäristöjä vapaa-ajankalastajille ja tulostemme mukaan erityisesti satunnaisille generalisteille ja pyydyspainotteisille aktiivikalastajille. Mökki-kulttuuriin on meillä liittynyt yksinkertaisen luonnon ehdoilla elämisen kulttuuri (Pitkänen 2011), johon kalastus muiden luontoharrastusten ohella vahvasti liittyy (Karisto 2006). Seppäsen ja Toivosen (2010) mukaan yli kolmannes kotitalouksista kalasti vain kesämökkien läheisillä vesillä. Mökkielämän on arveltu muuttuvan vähemmän omavaraisuutta ja itse tekemistä ihannoivaksi. Jos näin käy, sillä on väistämättä vaikutuksia myös kalastusharrastukseen. Taloustutkimuksella teetetyn suomalaisen mökkikulttuuri -tutkimuksen mukaan (Suomalaisen Työn Liitto 2016) suurta muutosta ei ehkä kuitenkaan ole odotettavissa. Kalastus kuuluu edelleenkin viiden suosituimman mökkeillä harrastettavan toiminnan joukkoon uimisen, marjastuksen, veneilyn ja sienestyksen ohella. Viidennes vastaajista uskoi edellä mainitun tutkimuksen mukaan mökin käytön harrastustoiminnan tuikikohtana lisääntyvän.

5.3. Pyydystä ja päästä -kalastus

Vaikka kalastamista harjoitetaan vapaa-ajalla, on saadulla saaliilla ravintona edelleen merkitystä useimmille saaliin saajille merkitystä. Tässä suhteessa Suomi ei tee poikkeusta kansainvälisesti (Salmi & Ratamäki 2011, Cooke ym. 2018). Kotitarvekalastajuuden korostaminen on ilmeistä etenkin Suomessa suosittua ja harrastajillekin sallitun verkkokalastuksen kohdalla, joka ei mahdollista muiden pyyntimuotojen tapaan useinkaan saaliin valikoimista.

Kerätyn aineiston mukaan verkkokalastus on etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa yleistä ja profiileista himokalastajien ja etenkin pyydyspainotteisten aktiivikalastajien suosima pyyntimuoto. Jälkimmäisen profiiliin edustajien pyynnissä saaliiksi saatujen kalojen takaisin laskeminen tai vapauttaminen oli ennakoitavasti selvästi harvinaisempaa kuin muilla profiileilla. Aineiston mukaan nimenomaan hauen yhdistyy useimmiten ns. pyydystä ja päästä -kalastus. Toimintatapana se yhdistyy yleisimmin juuri aktiivisten vapakalastajien profiiliin.

Pyydystä ja päästä -kalastuksen yleisyyden muuttumisesta ajan kuluessa ei kerätyn aineiston pohjalta voida tehdä tarkkoja päätelmiä, koska lakisääteistä veloitetta laskea esimerkiksi alamittaisia saaliskaloja ei eroteltu omaehtoisesta pyyntikokoisten kalojen vapauttamisesta. Mikkola & Yrjölä (2003) havaitsivat, että pyyntikokoisten kalojen vapauttaminen oli 2000-luvun vaihteessa Suomessa harvinaista – 71 % heidän kyselyvastaajistaan ei ollut harjoittanut sitä lainkaan, 4 % harjoitti ainoastaan sitä, ja yli puolet vastusti ylipäätään toimintatapaa (Mikkola and Yrjölä 2003). Kuten tulososiossa toimme esille, noin 7 % (n. 13 000 henkilöä) kalastonhoitomaksun suorittaneista ei hyödyntänyt saamaansa saalista lainkaan ihmisravinnoksi – ja liki sama prosenttiosuus ilmoitti syystä tai toisesta laskeneensa tai vapauttaneensa kaiken saaliinsa takaisin veteen. Pyydystä ja päästä -kalastus ei näytä siis ainakaan oleellisesti muuttuneen yleisemmäksi viimeisen kahden vuosikymmenen aikana.

Pyydystä ja päästä -kalastuksen yleisyys vaihtelee eri kalastuskulttuureissa. Sen yleisyyteen vaikuttaa myös kalastustavat ja edellytykset harjoittaa kalastusta sekä yksilön tai yhteinen ymmärrys kestävästä kalastuksesta ja kalastukseen liittyvistä eettisistä kysymyksistä. Kiinnostavaa on pyydystä ja päästä -kalastuksen yhdistyminen useimmiten aktiivisten vapakalastajien profiiliin ja erityisesti hauenkalastukseen. Pyydystä ja päästä -kalastus on meillä perinteisesti liitetty lohikalojen kalastukseen ja varsinkin perhokalastukseen. Suurten kalojen, erityisesti haukien, vapauttaminen on noussut tärkeäksi kestäväksi mielletyn kalastuksen muodoksi ja sen yleisyyden kasvu näkyy jo tässä tutkimuksessa.

5.4. Kalalajien suosio tavoiteltavina saalislajeina

Vapaa-ajan kalastajien tavoittelemat saalislajit kertovat osin toteutuneesta saaliin saannista riippumattomalla tavalla siitä, mitä lajeja on tarjolla kalastajan pyyntiympäristöissä. Tavoitellut lajit ilmaisevat kuitenkin ennen muuta eri kalalajeihin liittyvää kysyntää ja epäsuorasti myös pyyntipainetta.

Mikkolan & Yrjölä (2003) tutkimuksen mukaan vuosituhannen vaihteen kalastajien suosituimmat saalislajit olivat ahven ja hauki. Suosittuja lajeja niiden jälkeen olivat kuha, taimen, ja lohi. Suosituimmuusjärjestys ei näytä tässä raportissa tehdyn analyysin mukaan viime vuosikymmeninä juuri muuttuneen, vaikka päättelyä vaikeuttaa esimerkiksi suosituimpien lajien pyyntitapasidonaisuus sekä pyyntitapojen keskinäisen suosion muutokset.

Viime vuosina on peräänkuulutettu tarvetta tunnistaa Suomen kalastusmatkailun markkinoinnissa alueittainen potentiaali ja etsiä tarjonnan kautta uusia asiakassegmenttejä. Pohja-Mykrän ym. (2018) raportissa tuodaan esille, että Suomen houkuttelevuutta olisi mahdollista rakentaa entistä enemmän hauen ja kuhan ympärille, koska ne ovat helposti suurten asiakasvirtojen saavutettavissa. Tulkintaa tukee myös tämän raportin analyysi. Juuri näitä lajeja on tarjolla yleisesti ja pyynnissä voidaan hyödyntää monenlaisia kalastustapoja, ja lajit ovat jo nyt kaikkien profiilien suomalaisille edustajille tutuimpia saalislajeja.

Niiltä osin kun saalislajistossa esiintyy pääasiassa pyydyksillä tavoiteltavaa lajistoa (esim. muikku, siika), on ennakoitavissa, että nimenomaan pyydyspainotteisten aktiivikalastajien sekä himokalastajien määrän muutos heijastuu näiden lajien pyyntipaineeseen.

5.5. Mediakanavat

Tällä vuosituhannella vapaa-ajan kalastajille on tullut tarjolle monenlaisia uusia viestintäkanavia, joita ei vielä takavuosisikymmenten profiilitutkimuksien aikaan ollut vapaa-ajan kalastajien käytettävissä. Vielä Mikkolan & Yrjölän (2003) tutkimuksen mukaan vuosituhannen vaihteessa 1 % vapaa-ajan kalastajista piti internetiä tärkeimpänä tietolähteenään kalastuksesta. Kyselyjen perusjoukkojen erot tekevät vertailusta aineistomme hyvin karkean. Aineistomme mukaan kalastonhoitomaksun suorittaneista peräti 34 % pitää nykyisin tärkeimpänä tiedonhankintakanavanaan internetiä ja 9 % sosiaalista mediaa. Profiilikohtaiset tulokset vahvistavat kyselymme perusjoukolla Mellanouran & Salmen (2014) haastattelemien asiantuntijoiden havaintoja siitä, että etenkin vapakalastajat ovat omaksuneet uudet viestintäkanavat ja alkaneet hyödyntää etenkin sosiaalista mediaa hyvin aktiivisesti. Tähän kehitykseen myös toimialan yritykset panostavat (Pohja-Mykrä ym. (2018): Erilaisten livesisältöjen tarjonnan kasvattamisen lisäksi muun muassa internet-kotisivuja ajantasaistetaan. Markkinointia kohdistetaan kalastusalan messuilla. Jälkimmäinen tavoittaa tunnistamistamme profiileista todennäköisimmin himokalastajat.

Eniten aktiivisten vapakalastajien media- ja vuorovaikutuskanavien käyttö poikkeaa pyydyspainotteisten aktiivien profiilin kanavista. Mellanoura & Salmi (2014) tulkitsivat eroja osajoukkojen välillä syntyvän medioiden käytössä osin jo siksi, että ”passiivisilla pyydyksillä” kalastavilla ei usein koti- tai mökkipaikkakuntalaisena ole suurta tarvetta vuorovaikutukselle internetissä, sillä he kohtaavat toisiansa myös paikallisesti kasvotusten, pyyntilupia hankkiessaan, ja koska ”kalastuskäytäntöjen muutokset ovat melko verkkaisia”. Toisaalta pyydyspainotteisten aktiivien profiilin edustajat eivät useinkaan yhdistä kalastamista matkailuun, jonka vuoksi tarvetta tiedonvaihdolle esimerkiksi suurten kalojen otollisista kohteista ei ole yhtä merkityksellinen kuin kalastuskohteita etsivälle vapakalastajalle.

5.6. Kalastukseen liittyvät aktiviteetit

Vapaa-ajan kalastajien aktiivisuudesta monenlaisten kalastukseen liittyvien askareiden ja hoitotoimien osana tiedetään varsin vähän. ”Kalavesien kunnostukseen tai istutuksiin” osallistui vuosikymmen sitten noin 1,4 % Manner-Suomen 15–74-vuotiaista henkilöistä – useimmin nämä osallistujat ovat vähintään keski-ikäisiä (> 44-vuotiaita), useimmiten miehiä, erityisen usein pienissä kunnissa asuvia ja maatalousyrittäjiä (Sievänen & Neuvonen 2010). Hoitokalastuksiin, kalojen elinympäristökunnostuksiin ja istutuksiin osallistui tämän tutkimuksen mukaan 6–11 % vapaa-ajankalastajista. Suurinta aktiivisuutta esiintyi himokalastajien ja pyydyspainotteisten aktiivikalastajien profiileissa, joissa ollaan aktiivisimpia mukanaolijoita myös kalastusseurojen ja osakaskuntien tapahtumissa ja talkoissa. Näistä jälkimmäisen ikäjakauma painottuu kalastonhoitomaksun suorittaneiden ikäluokissa voimakkaasti 56–65-vuotiaisiin. Oletettavasti näiden profiilien edustajia on runsaasti myös tätä varttuneempien joukossa – tätä indikoi se, että esimerkiksi vuonna 2016 verkoilla tai katiskoilla pyyntiä harjoitti runsaat 40 % kaikista yli 64-vuotiaista kalastusta jossakin muodossa kalastusta harjoittaneista henkilöistä (LUKE, tilastotietokanta). Aktiivien ikääntyminen ennakoi jo seuraavan vuosikymmenen aikana nykyistä pienempää talkooaktiivien joukkoa, ellei tilanteeseen reagoida.

Kalastusmatkailuun yhdistyviin kalastuskilpailuihin osallistui Pohja-Mykrän ym. (2018) mukaan vuonna 2017 noin 8 % kalastonhoitomaksun suorittaneista. Kun kaikkinaiset kalastuskilpailut otetaan huomioon, päädytään selvästi suurempaan osuuteen – aineistossamme tämä oli 22 %. Tämä toimintamuoto näyttää etenkin himokalastajien ja pyydyspainotteisten aktiivikalastajien kalastajuuteen liittyvältä piirteeltä. Edellistä yleisempää on osallistua kala-aiheisiin tapahtumiin (30 %), mikä niin ikään on yleisintä himokalastajien profiilissa. Mukanaolon harvinaisuudesta päätellen kalastuksen valvontaan ja kalakantojen arviointiin näyttää olevan varsin vähän kiinnostusta missään profiilissa.

5.7. Kalastajaksi kasvaminen

Sosiaalitudminen kalastukseen voidaan kuvata esimerkiksi kehityskulkuna, jossa ensikosketuksen jälkeen toimintaan ajan myötä kiinnytään ja sitoudutaan (esim. Kuehn ym. 2006). Kalastamisen tulevaisuuden kannalta on kiinnostavaa siksi vertailla, onko havaittavissa merkkejä muutoksista kalastajaksi kasvamisessa viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Yksi indikaatioista on ikä, jolloin kalastamiseen saadaan ensikosketus.

Mikkolan & Yrjölän (2003) mukaan vuosituhatteen vaihteessa puolet vapaa-aajan kalastajista oli kokeillut kalastusta ensimmäisen kerran 5-vuotiaana. Nyt kerätyn aineiston mukaan tilanne on sama tai lähes sama (6-vuotiaana)¹. Kalastusharrastus opittiin 2000-luvun vaihteessa pääasiassa vanhemmilta tai sisarilta (43 %), nyt kerätty aineisto tuo esille korostetusti isän, mutta myös monilla sisarusten ja muiden sukulaisten suuren roolin. Yksin opiskelu on nyt liki yhtä yleistä (11 %) kuin muutama vuosikymmen sitten (13 %). Aineistomme antaa viitteitä, että nuoret aikuiset entistä useammin opettavat kalastamiseen liittyen muita kuin lähisukulaisiaan (ks. myös Mellanoura & Salmi 2014) – ja tämä piirre liittyy erityisesti aktiivisiin vapakalastajiin. Tältä osin kalastajaksi kasvaminen näyttää olevan nopeimmin muuttumassa, osaksi myös siksi, että perinteisten kalastustapojen rinnalle on tullut uusia kalastusmuotoja, kuten jigikalastus. Niissä ehkä nuoremmat opettavatkin vanhempiaan.

Sitoutuminen kalastajuuteen ei sen sijaan näytä juuri muuttuneen päätellen siitä, että Mikkolan & Yrjölän (2003) mukaan 51 %:lla kaikista kalastusta harrastaneista ei ollut aloittamisen jälkeen ollut väli vuosia ja nyt heitä oli kalastonhoitomaksun suorittaneissa 48 %. Toisaalta sitoutumisen yksi indikaatio on sekin, miten keskeiseksi henkilö kokee vapaa-aajan kalastuksen elämäntavalleen. Siinä missä vapaa-aajan kalastus oli ”tärkein” harrastus 7 %:lle (n. 126 000:lle) kaikista noin 1,8 miljoonasta toimintaan osallistuneesta henkilöstä 2000-luvun vaihteessa, ja oli vapaa-aajan kalastus aineistossamme ”tärkein” harrastus 21 %:lle (n. 40 000:lle) kalastonhoitomaksun suorittaneista. Perusjoukkojen erilaisuus tekee vertailusta huteran, mutta antaa karkeitä viitteitä siitä, että kalastus on menettänyt keskeisyytensä muille vapaa-aajan aktiviteeteille – ja että suuren kalastusaktiivisuuden profiilit pienenevät.

5.8. Rahankäyttö

Vertailukohtia löydöksiimme on olemassa olevassa tutkimuskirjallisuudessa valitettavan vähän. Neuvonen ym. (2005) jakoivat 2000-luvun alun vapaa-aajan kalastustusmuodot ”säätäväisyys”- ja ”kultussuuntautuneisiin”. Näistä ensimmäisiin he sisällyttivät pyydyskalastamisen ja pilkkimisen, ja jälkimmäisiin onkimisen, virvelöinnin, uistelun ja perhokalastamisen. Profiiliin ”perhokalastajat” edustajat käyttivät kalastamiseen ja hyvin monipuolisiin muihin ulkoiluharrastuksiinsa enemmän rahaa kuin muut profiilit (keskim. 554 euroa/vuosi). Tässä profiilissa oli yleistä perhovälineiden käytön lisäksi harjoittaa virveltämistä, uistelua, pilkkimistä ja onkimista. Toiset profiilit, ”virvelöijä/uistelijat”, ”pitkäsiima- ym. kalastajat” ja ”pilkkijät” käyttivät selvästi vähemmän rahaa ulkoiluharrastuksiin (387 euroa/vuosi, 370 euroa/vuosi ja 330 euroa/vuosi), ja kaikkein vähiten sitä käyttivät ”onkijat” ja ”verkko-, nuotta-, katiska-kalastajat” (< 280 euroa/vuosi). Kalastamiseen kohdistuvaa rahankäyttöä ei Neuvosen ym. (2005) analyysissä eroteltu muun ulkoilun rahankäytöstä.

¹ Pohja-Mykrän ym. (2018) otoksessa liki samasta perusjoukosta aloitusikä oli keskimäärin 9,5 vuotta, tässä vastaavalla tavalla laskettuna noin 3 vuotta vähemmän. Ero voi selittyä ainakin osin kysymyksen sanamuodolla, joka kyselyssämme sisälsi aloittamisen lisäksi ensikokeilun (vrt. Mikkola & Yrjölä 2003).

Vapaa-ajankalastajien välillä on nykyäänkin suuria eroja rahankäytössä. Pohja-Mykrän ym. (2018) analyysin mukaan kalastonhoitomaksun suorittaneista henkilöistä 17 % käytti enintään 100 euroa vuonna 2017 vapaa-ajan kalastukseen. Selvälle vähemmistölle kului saman raportin mukaan rahaa esimerkiksi veneeseen, elektroniikkaan, matkoihin tai maksulliseen majoitukseen puhumattakaan esimerkiksi maksullisista kalastusopaspalveluista. Kaiken kaikkiaan kalastonhoitomaksun suorittaneiden miesten arvioitiin käyttäneen keskimäärin rahaa suoraan kulutukseen 1354 euroa vuonna 2017. Naisten osalta vastaava arvio oli 948 euroa.

Kalastonhoitomaksun maksaneet käyttivät kyselyaineistomme mukaan eniten rahaa välinehankintoihin. Välineitä ostetaan Suomesta ja myös suoraan ulkomaisista nettikaupoista. Muuhun suoraan rahankäyttöön sisältyvät matkustuksen kulut näkyvät aluetalouksissa suosituilla kalastusseuduilla, kuten Tenolla ja Tornionjoella (esim. Pokki ym. 2018).

Vapaa-ajankalastajien rahankäyttöä ja kalastusharrastuksen sosioekonomisia vaikutuksia on vaikea verrata eri maiden välillä, koska harrastajien määrät ja kalastuksen edellytykset vaihtelevat paljon. Pohjoismaita yhdistää muuhun Länsi-Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan verrattuna suuri osallistumisaktiivisuus kalastusharrastukseen (Arlinghaus ym. 2015). Suuret harrastajamäärät ja myös suuri kalastusmatkailijoiden määrä kertovat toiminnan merkittävistä taloudellistista vaikutuksista. Pohjoismaissaakaan ei vapaa-ajankalastuksen taloudellisia vaikutuksia tunneta kovin hyvin. Ruotsissa vapaa-ajankalastajien rahankäyttö oli v. 2017 n. 840 milj. €, josta investointiluonteisiin hankintoihin käytettiin lähes kolme neljäsosaa (www.havochvatten.se).

Tässä raportissa tunnistettujen profiilien rahankäyttö tukee havaintoa rahankäytöltään erilaisista osajoukoista ja toisaalta suuristakin eroista profiilien sisällä. Kuten edellä on tuotu esille, erityisesti aktiivisten vapakalastajien ja himokalastajien rahankäyttö on kokonais- ja aluetalouden kannalta merkittävää. Profiilien välillä ei kuitenkaan havaittu selviä eroja kotitalouden yhteenlasketuissa tulouissa. Rahankäyttöä kalastukseen ei siksi näytä niinkään yleisellä tasolla määrittävän käytettävissä olevat tulot, vaan se, miten kalastus priorisoituu ajankäytön ja kulutuksen kohteena.

5.9. Miten profiilien yleisyys on kehittynyt – ja miten kehitty lähivuosina?

Kerätty aineisto edustaa ensisijaisesti vuoden 2018 tilannetta 18–64-vuotiaista vapaa-ajan kalastajista. Se ei mahdollista pitkittäisaineistojen ja -analyysin tapaista vahvaa päättelyä takavuosisikymmenten tai tulevien vuosien profiilien yleisyyksistä tai niiden keskinäisistä muutoksista. Epäsuorasti kehityksestä kertovat tämänhetkiset profiilien edustajien ikärakenteet. Niiltä osin kun tästä perusjoukosta tunnistetut profiilit voidaan tunnistaa muista eri ajankohtien tilannetta valottavista aineistoista, varovaisia päätelmiä voidaan tehdä myös takavuosisikymmenten kehityksestä.

Yksi toteutunutta kehitystä valottava aineistolähde on valtakunnallinen ulkoilutilasto (LVVI) -aineisto (lisätietoa; Sievänen & Neuvonen 2011). Se kuvaa kalastuksen henkilökohtaista harjoittamista 1990-luvun loppuvuosina sekä vuosikymmen myöhemmin. Kahdelle ajankohdalle erikseen sovitut profiilimallit antavat karkeita viitteitä siitä, että esimerkiksi satunnaiset generalistit ovat profiilina harvinaistumassa, ja satunnaiset vapakalastajat yleistymässä (Pellikka ym., julkaisematon analyysi). Niin ikään Luken tilastotietokannan aikasarja verkkoja käyttäneiden vapaa-ajankalastajien määrästä osoittaa vuosina 2006–2016 pienenemistä kaikkien muiden paitsi yli 64-vuotiaiden henkilöiden osalta. Tämä viittaa etenkin pyydyspainotteisten aktiivikalastajien ja osin himokalastajien profiilin pienenemiseen viimeisen vuosikymmenen aikana muissa paitsi yli 64-vuotiaissa. Vapaa-ajankalastustilaston valossa 1990-luvun lopun jälkeen kaikkien vapaa-ajankalastajien määrä on vähentynyt, mutta yli 65-vuotiaiden osuus kaikista kalastajista kasvanut (Vainikka 2018). Muutokset tähän asti ja tästä eteenpäin ovat todennäköisesti kuitenkin hitaita. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että verkkokalastus avo-

vesiaikaan oli Saimaan alueen vapaa-ajankalastajille kalastajien omien näkemysten mukaan edelleen tärkein pyyntimuoto, mutta kalastajat kertoivat sen vähentyneen samalla kun heitto- ja vetouistelu on lisääntynyt (Kolari ym 2018). Selitykseksi pyyntitapojen (ja samalla mahdollisesti profiilien yleisyyksien) muutokselle on esitetty useita seikkoja, kuten verkkojen likaantuminen (levät ym.), särkikalojen runsastuminen, hylkeet, kalakaverin puute, pyyntitavan työläisyys, kauppojen edullinen kalatarjonta ja kalakantojen heilahtelut (Mellanoura & Salmi 2014).

Pyydyspainotteiset aktiivikalastajat ovat myös ikärakenteeltaan muita varttuneempia. Edellä kuvattu ajallinen profiiliin harvinaistumiskehitys ja ikärakenne ennakoivat pienenevää paikallista vapaaehtoistyöaktiivisuutta, mikäli profiiliin kuulumisen on pikemminkin sukupolvi- eikä elämäntilannesidonnaista. Tällaisten kysymysten tarkempi analysointi vaatisi edellä mainittua pitkittäistutkimusta ja sen mahdollistavien aineistojen keräämistä. Profiilien välillä tapahtuvat vaihdokset on kiinnostavia siksi, että niillä on monenlaisia seurauksia. Jos esimerkiksi vapakalastuksen suosio vielä nykyisestäään kasvaa, on monissa suhteissa väliä, kanavoituuko tämä kehitys aktiivisiin vai satunnaisiin vapakalastajiin. Ryhmien palvelutarpeet ja kotimainen kulutus talousvaikutuksineen näyttävät olevan varsin erilaiset.

5.10. Lopuksi

Suomalaiset kalavedet tarjoavat monipuolisia kalastusmahdollisuuksia kaikille toiminnasta kiinnostuneille. Hyviksi koettuja kalavesiä on runsaasti, ja kalastuslupajärjestelmä mahdollistaa matalalla kynnyksellä kalastamisen ympäri vuoden. Nämä toimintaympäristön piirteet tekevät osaltaan ymmärrettäväksi sen, ettei sosioekonominen asema juurikaan erottele eri vapaa-ajankalastajaprofiileihin kuulumista. Esimerkiksi keskituloinen suomalainen kalastuksen harjoittaja voi tyydyttää kalastukseen yhdistyviä tarpeitaan tavalla, joka kiinnittää hänet mihin tahansa tässä työssä kuvatuista profiileista. Kalastuksen järjestämisestä, hallinnosta ja toimintaedellytysten luonnista vastaaville tahoille on todennäköisesti hyötyä eri profiilien edustajien yhtäläisyyksien ja erojen hahmottamisesta. Yhtäläisyydet tarjoavat aineksia yhteistä etua edistävien toimintasuuntien hahmottamiseen. Vaikka eroja on, harrastajakenttä ei ole tämän profiloinnin mukaan niin pirstaloitunut, että toiminnan ohjaaminen ja tukeminen tarkoittaisi aina erillisiä toimia kullekin osajoukolle ja punnintaa ristikkäisten intressien ja arvojen välillä. Niiltä osin kun eroavaisuuksia olennaisissa suhteissa on, tämä on hyvä huomioida toiminnan suunnittelussa ja ohjauksessa. Joissakin suhteissa eroavaisuudet ovat voimavara, kuten esimerkiksi luontevien toimijaroolien ja yhteistyöjärjestelyjen hahmottamisessa. Eri profiilien ominaisuuksien tunnistaminen ja esimerkiksi viestinnän ja lupajärjestelmien kehittäminen ne huomioiden voi edistää tyytyväisyyttä kalastusjärjestelyihin, lisätä niiden hyväksyttävyyttä ja vähentää mahdollisia ristiriitoja.

Vapaa-ajan kalastukseen osallistuvien henkilöiden määrän pienentyminen ja taustalla olevat tekijät luovat sopeutumishaasteita kaikille kalastajaprofiileista. Toimintaympäristön muutoksen taustatekijöitä ovat esimerkiksi kaupungistuminen, väestön ikääntyminen ja ilmaston muuttuminen. Näistä ensimmäinen on Arlinghausin ym. (2015) mukaan yksi keskeisimmistä tekijöistä, joka teollistuneissa maissa yhdistyy vähenevään kalastustuksen harrastamiseen. Kehitys ei ole ollut kuitenkaan yhtä nopeaa kaikkialla. Esimerkiksi useimmissa Pohjoismaissa kalastusta harrastaa edelleen suuri osa väestöstä. Suomalaiset vapaa-ajankalastajat ovat eriasteisesti ja monin tavoin mukautuneet siihen, että aiempaa suurempi osa kalastajista asuu suurissa taajamissa ja aiempaa useammin Uudellamaalla. Kaikissa profiileissa on tapahtunut jonkinasteista sopeutumista kaupungistumiskehitykseen. Monissa profiileissa loma-asuntojen lähiseudun kalavedet ovat tärkeitä, osassa profiileja kalastaminen yhdistyy matkailuun ja tarjoaa näin mahdollisuuksia toteuttaa kalastajuutta kaukanakin omasta elinpiiristä. Toisaalta tiheästi asututkin alueet sijaitsevat meillä vesien äärellä, ja lähikalastus on mahdollista myös suurissa kaupungeissa. Sopeutumishaaste ei ole samanlainen kaikissa profiileissa. Tämä pätee

myös esimerkiksi ilmaston lämpenemiseen, jonka on arvioitu muuttavan veden lämpötiloja ja kalastoa, ja sadannan lisääntymisen valunutta ja vesien rekevoitymistä (esim. Peltonen-Sainio ym. 2017). Kun huomioi eri profiilien toisistaan osin poikkeavat saalislajipreferenssit ja kalastusmuotojen alttiuden esimerkiksi levähaitoille (esim. verkkojen pidolle), toimintaympäristön muuttuminen voi nopeastikin muovata profiileja.

Kiitokset

Haluamme osoittaa lämpimät kiitokset kaikille kyselyymme osallistuneille, joita ilman tämän tutkimuksen toteuttaminen ei olisi ollut mahdollista. Suuri kiitos kuuluu myös projektia kaikissa vaiheissa aktiivisesti tukeneille ohjausryhmän jäsenille Vesa Karttuselle, Markku Marttiselle sekä Mika Laakkoselle. Kiitokset kuuluvat myös kaikille kyselyluonnosta pilottivaiheessa kommentoineille henkilöille sekä Pekka Salmelle tämän raportin käsikirjoituksen kommentoinnista.

Projekti on rahoitettu MMM:n kalastonhoitomaksuvaroista Lukelle myöntämällä erityisavustuksella.

Viitteet

- Ag-Fisk –projekti 2016. Nordic Recreational Fishing Workshop Series 2014–2016. Luettavissa: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr426.html>
- Arlinghaus, R., Tillner, R. & Bork, M. 2015. Explaining participation rates in recreational fishing across industrialised countries. *Fisheries Management and Ecology* 22:45-55.
- Armstrong, J. S., & Overton, T. S. 1977. Estimating nonresponse bias in mailed surveys. *Journal of Marketing Research* 14: 396–402.
- Backlund, E. A., & Kuentzel, W. F. 2013. Beyond progression in specialization research: Leisure capital and participation change. *Leisure Sciences* 35(3): 293–299.
- Bauman, Z. 2000. *Liquid Modernity*. New York, John Wiley & Sons.
- Bryan, H. 1977. Leisure value systems and recreational specialization: The case of trout fishermen. *Journal of leisure research* 9(3): 174–187.
- Cooke, S. J., Twardek, W. M., Lennox, R. J., Zolderdo, A. J., Bower, S. D., Gutowsky, L. F., Danylchuk, A.J., Arlinghaus, R. & Beard, D. 2018. The nexus of fun and nutrition: Recreational fishing is also about food. *Fish and fisheries* 19(2): 201–224.
- Crompton, J. L., & Tian-Cole, S. 2001. An analysis of 13 tourism surveys: Are three waves of data collection necessary? *Journal of Travel Research* 39: 356–368.
- Czajka, J. L., & Beyler, A. 2016. Declining response rates in federal surveys: Trends and implications. *Mathematica Policy Research*. 54 s. + liitteet. Luettavissa: <https://aspe.hhs.gov/system/files/pdf/255531/Decliningresponserates.pdf>
- Dziak, J. J., Bray, B. C., & Wagner, A. T. 2017. *LCA_Distal_BCH SAS macro users' guide (Version 1.1)*. University Park, PA: The Methodology Center, Penn State.
- Gigliotti, L. M., & Fopma, S. J. 2019. Low survey response! Can I still use the data? *Human Dimensions of Wildlife* 24(1): 71–79.
- Granado, E. A. 2015. Comparing three effect sizes for Latent Class Analysis. – Doctoral dissertation, University of North Texas. 59
- Groves, R. M. 2006. Nonresponse rates and nonresponse bias in household surveys. *Public Opinion Quarterly* 70: 646–675.
- Jatkonen, J. 2018. Vapaa-ajankalastajien luokittelu hierarkkisella klusterianalyysillä. Tilastotieteen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Karisto, A. 2006. Kesämökki ja arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa Massa, I. & Ahonen, S. (toim.): *Arkielämän ympäristöpolitiikka*, 122–137. Gaudeamus, Helsinki.
- Kolari, I., Eskelinen, P., Auvinen, H., Hirvonen, E., Jounela, P. & Moilanen, P. 2018. Vapaa-ajankalastus Saimaalla 2014-2015. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 32/2018. 36 s.
- Kuehn, D.M., Dawson, C.P. & Hoffman, R. 2006. Exploring fishing socialization among male and female anglers in New York's eastern Lake Ontario area. *Human Dimensions of Wildlife* 11: 115-127.
- Kuentzel, W., & Heberlein, T. 2008. Life course change and competing leisure interests as obstacles to boating specialization. *Leisure Sciences* 30: 143–157.
- Lazarsfeld, P. F. 1959. Latent structure analysis. – Teoksessa: Koch, S. (toim.), *Psychology: A study of a science*. Vol 3. McGraw-Hill, New York. S. 476–543.
- Leinonen, K. 1990. Virkistys- ja kotitarvekalastuksen moniselitteisyys. Julkaisussa: Kuikka, S. ja Marttinen, M. (toim.) *Vesistöjen kalataloudellinen hyödyntäminen*. Ympäristöalan ammattijärjestö YAJ ry. Helsinki. s. 23–32.
- Lin, I. F., & Schaeffer, N. C. 1995. Using survey participants to estimate the impact of nonparticipation. *Public Opinion Quarterly* 59: 236–258.
- Mellanoura, J., & Salmi, P. 2014. Vapaa-ajankalastaja ryhmäkuvassa. *RKTL:n työraportteja* 9/2014. 23 s.
- Mikkola, J., & Yrjölä, R. 2001. Nuoret ja kalastus. *Kala- ja riistaraportteja* 235. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. 43 s.

- Mikkola, J., & Yrjölä, R. 2003. Suomalainen vapaa-ajankalastaja ja-kalastus vuosituhannen vaihtuessa. *Kalaturkimuksia Fisakundersökningar* 190. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. 36 s. + liitteet.
- Neuvonen, M., Sievänen, T., & Pouta, E. 2005. Virkistyskalastajien harrastajaprofiilit. Teoksessa Tuulentie, S. & Saarinen, J.(toim.). *Kestävät käytännöt matkailun suunnittelussa ja kehittämisessä. Metlan työraportteja* 20: 35–45.
- Peltonen-Sainio, P., Sorvali, J., Müller, M., Huitu, O., Neuvonen, S., Nummelin, T., Rummukainen, A., Hynynen, J., Sievänen, R., Helle, P., Rask, M., Vehanen T. & Kumpula, J. 2017. Sopeutumisen tila 2017: Ilmastokestävyyden tarkastelut maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla. *Luonnonvara- ja biotaloudentutkimus* 18/2017.
- Pitkänen, K. 2011. Mökkimaisema muutoksessa – kulttuurimaantieteellinen näkökulma mökkeilyyn. Publications of the University of Eastern Finland. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies*, no 31.
- Pohja-Mykrä, M., Matilainen, A., Kujala, S., Hakala, O., Harvio, V., Törmä, H., & Kurki, S. 2018. Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 40/2018. 203 s.
- Pokki, H., Artell, J., Mikkola, J., Orell, P. & Ovaskainen, V. 2018. Valuing recreational salmon fishing at a remote site in Finland: A travel cost analysis. *Fisheries Research* 208:145-156.
- Ramaswamy, V., DeSarbo, W. S., Reibstein, D. J. & Robinson, W. T. 1993. An empirical pooling approach for estimating marketing mix elasticities with PIMS data. *Marketing Science* 12: 103–124.
- Salmi, P. & Ratamäki, O. 2011. Fishing culture, animal policy, and new governance: A case study of voluntary catch-and-release fishing in Finland. Teoksessa T.D.Beadt, Jr., R.Arlinghaus, and S.G.Sutton, eds. *The angler in the environment: social, economic, biological, and ethical dimensions. Proceedings of the fifth world recreational fishing conference. American Fisheries society Symposium*, 75: 235-249.
- Scott, D. & Lee, J. H. 2010. Progression, stability, or decline? Sociological mechanisms underlying change in specialization among birdwatchers. *Leisure Sciences* 32(2): 180–194.
- Scott, D. & Shafer, C.S. 2001. Recreational specialization: A critical look at the construct. *Journal of Leisure Research* 33(3): 319-343.
- Seppänen, E. & Toivonen, A.-L. 2010. Understanding recreational fishing in the perspective of second homes and tourism. *Nordia Geographical Publications* 39:1, 15–26.
- Sievänen, T., Neuvonen, M., & Pouta, E. 2018. Does involvement in one outdoor activity reduce participation in other activities: Are enthusiastic fishers only fishers? *Journal of outdoor recreation and tourism* 21: 1–9.
- Suomalaisen Työn Liitto 2016. Suomalainen mökkikulttuuri – tutkimus. Luettavissa: https://suomalainentyo.fi/wp-content/uploads/2016/07/15324_mokkitutkimus_Taloustutkimus_lyhyt.pdf.
- Vainikka, A. 2018. Minne menet vapaa-ajankalastus? Suomen Kalastuslehti 7/2018: 14–17.
- Valtioneuvosto 2019. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/1410837/11907317/Luonnos+vapaa-ajan+kalatalouden+kehitt%C3%A4misstrategiaksi/4324208b-5f76-d587-2647-28b41d558094/Luonnos+vapaa-ajan+kalatalouden+kehitt%C3%A4misstrategiaksi.pdf>.

Liitteet

LIITE 1. Kalastonhoitomaksun maksamiseen liittyviä tunnuslukuja profiileittain perusjoukossa.

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	<u>Kalastustapaprofiili (p)</u>					
		Aktiivinen vapa-kalastaja	Satunnainen vapa-kalastaja	Himo-kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi-kalastaja	Satunnainen gene-ralisti	Omnibus (Wald)
Maksukausi	vuosimaksu	92	71	98	>99	93	178.33***
2018	viikkomaksu(ja)	3	15	<2	<1	4	92.07***
	päivämaksu(ja)	1	14	<1	-	3	-
Maksuaikeet	<u>vuosimaksu</u>						
2019	suuri todennäk.	93	66	96	94	78	232.0***
	<u>viikkomaksu(ja)</u>						
	suuri todennäk.	4	8	4	<1	5	15.50***
	<u>päivämaksu(ja)</u>						
	suuri todennäk.	5	7	2	<1	1	22.28***

Kysymys: ” Kuinka todennäköisesti teet seuraavia asioita tulevana kalenterivuonna (2019)? Vastausvaihtoehtojen joukossa olivat kalastonhoitomaksun maksaminen vuosimaksuna, viikkomaksuna tai päivämaksuna eri todennäköisyysluokissa.

LIITE 2. Demografisia tunnuslukuja profiileittain perusjoukossa

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; * = < 0.05; ** = < 0.01; *** = < 0.001).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapa- kalastaja	Satunnai- nen vapa- kalastaja	Himo- kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi- kalastaja	Satunnai- nen gene- ralisti	
Sukupuoli	Nainen	6	11	8	14	17	31.27***
	Mies	94	89	92	86	83	
Ikäluokka	< 26	9*	5	3	<1	2	27.49***
	26–35	28*	20	12	3	4	63.52***
	36–45	30*	24	20	8	11	52.88***
	46–55	21	29	27	25	28	9.84*
	56–65	12*	22	38	63	55	207.43***
Koulutustaso	Perus/kansak.	5	3	6	8	8	13.11*
	Ammattikoulu	35	22	35	29	18	44.04***
	Ylioppilas	9	8	6	4	5	
	Opistotaso	30	35	36	34	28	
	Akateeminen	20	29	14	23	40	56.31***
	Muu koulutus	1	3	3	2	1	
Kotitalous	Henk. yht. (ka.)	2.66	2.66	2.60	2.39	2.17	merk.
	< 18-v. henk.(ka)	0.78	0.76	0.62	0.42	0.31	merk.
Manneralue (miten jakautuvat)	Uusimaa	24	33	22	15	32	15.86**
	Varsinais-Suomi	8	7	5	3	9	11.34*
	Satakunta	4	3	2	2	4	
	Kanta-Häme	3	3	3	2	2	
	Pirkanmaa	11	11	10	5	4	11.17*
	Päijät-Häme	3	4	4	3	2	
	Kymenlaakso	3	2	4	5	4	10.21*
	Etelä-Karjala	2	2	4	6	3	50.63***
	Etelä-Savo	2	2	6	8	4	57.43***
	Pohjois-Savo	5	4	9	9	6	20.92**
	Pohjois-Karjala	5	3	7	10	3	28.05***
	Keski-Suomi	6	6	7	8	4	
	Etelä-Pohjanmaa	4	3	2	1	<1	17.77**
	Pohjanmaa	3	1	<1	1	6*	86.60***
	Keski-Pohjanmaa	2	<1	<1	<1	1	18.29**
	Pohj.-Pohjanmaa	10	10	6	8	8	
	Kainuu	2	2	3	4	2	17.56**
	Lappi	5	4	5	7	4	10.08*

LIITE 3. Matkustamiseen liittyviä tunnuslukuja profiileittain perusjoukossa.

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	<u>Kalastustapaprofiili (p)</u>					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapa- kalastaja	Satunnai- nen vapa- kalastaja	Himo- kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi- kalastaja	Satunnai- nen gene- ralisti	
Lähtöpaikka (pääsääntöi- sesti)	kotoa	58*	32*	44	41	24*	97.18***
	loma-asunnolta	22*	41	53	59*	48	118.22***
	muualta	20	27	3	-	12	-
Pyyntialueita 2018	1 alue kotimaa	34*	55*	46*	67*	81*	138.22***
	2 aluetta kotimaa	35	35	29	23	5*	32.68***
	3 aluetta, kotimaa	21	9	17	8	-	-
	4 aluetta kotimaa	8	1	5	3	-	-
	5 aluetta, kotimaa	3	<1	3	<1	-	-
	Sis. kotim. merial. ulkomailla	18 19*	14 4	14 10	12 4	23 7	12.30* 70.81***
Matkustus- aiheet 2019	<u>Kalastusmat, kotimaa</u> suuri todennäk.	59*	27	47*	26	15*	180.12***
	<u>Kalastusmatka, ulkomaille</u> suuri todennäk.	17*	3	7	2	8	65.15***

Kysymys: "Kalastitko pääsääntöisesti..." ja vastausvaihtoehtoina olivat taulukon mukaiset lähtöpaikat.

Kysymys: "Monellako kartan alueista olet kalastanut viimeisen 12 kuukauden aikana?" Vastausvaihtoehtoina oli joukkosisävesi- ja merialueita.

Kysymys: "Oletko kalastanut viimeisen 12 kuukauden aikana?" Yhtenä vaihtoehtona "Kalastin ulkomailla".

Kysymys: "Kuinka todennäköisesti teet seuraavia asioita tulevana kalenterivuonna (2019)? Vastausvaihtoehtojen joukossa olivat vähintään kaksipäiväinen kotimaanmatka ja ulkomaanmatka.

LIITE 4. Kalastukseen liittyviin muihin aktiviteetteihin osallistuminen profiileittain perusjoukossa.

Viimeisen 12 kuukauden aikana tapahtunutta toimintaa kuvaavat lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).

Muuttuja (osallistuminen)	Vastaus- luokka	Kalastustapaprofiili (p)					
		Aktiivinen vapa- kalastaja	Satunnai- nen vapa- kalastaja	Himo- kalastaja	Pyydyspain. aktiivi- kalastaja	Satunnai- nen gene- ralisti	Omni- bus (Wald)
Kalastusvälineiden valmistaminen tai korjaaminen	≥ yhden kerran	58*	33	72	68	39	172.11***
Kala-aiheiset tapahtumat	≥ yhden kerran	33	16	41	28	21	81.18***
Kalastuskilpailut	≥ yhden kerran	22*	9*	31	27	2*	85.32***
Kalastusseurojen tapahtumiin tai talkoisiin osallistuminen	≥ yhden kerran	13	4	21*	14	5	62.70***
Hoitokalastukset	≥ yhden kerran	5	2	19	21	10*	83.91***
Osakaskunnan tapahtumiin tai talkoisiin osallistuminen	≥ yhden kerran	4	3	21	21	11*	98.90***
Kalojen istutukset	≥ yhden kerran	2	<1	11	14	3	64.23***
Kalojen elinympäristöjen kunnostaminen	≥ yhden kerran	5	3	12	15	6	41.37***
Kalakantojen arviointi	≥ yhden kerran	3	2	8	5	5	21.17***
Kalastuksen valvontaan valvojana	≥ yhden kerran	1	<1	3	5	3	9.56*

Kysymys: ”Oletko osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana seuraaviin aktiviteetteihin?” Vastausvaihtoehdot olivat taulukon mukaiset.

LIITE 5. Saatu saalis ja sen käyttö viidellä tavoitelluimmalla kalalajilla profiileittain perusjoukossa

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).Arvoja ja testejä ei ole voitu laskea kaikille profiileille (-)niiden lajien osalta, joita on saatu saaliiksi vähän/harvoin.

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapa-kalastaja	Satunnainen vapa-kalastaja	Himo-kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi-kalastaja	Satunnainen gene-ralisti	
saalislajisto (viim. 12 kk)	Sis. ahven	82	69	99	100	50	-
	Sis. hauki	74*	60*	91	91	40*	184.46
	Sis. kuha	52*	26	71	67	19	248.17
	Sis. siika	4	7	42	58*	34	206.58***
	Sis. taimen	35*	7*	26	22	14	90.84***
Saaliin laskeminen takaisin (viim. 12 kk)	Ahven ≥ 75 %	28*	16	7	6	5	78.88***
	Ahven 50–74 %	17	9	15	10	0	-
	Ahven 25–49 %	7	4	10	10	0	-
	Ahven < 25 %	30*	40	66*	77*	46	178.12***
	Hauki ≥ 75 %	49*	27	29	9	4	118.92***
	Hauki 50–74 %	11	9	14	13	5	12.19***
	Hauki 25–49 %	3	3	7*	5	2	19.39***
	Hauki < 25 %	12*	21*	41*	64*	29*	196.88***
	Kuha ≥ 75 %	18	7	6	2	-	-
	Kuha 50–74 %	15	3	15	3	-	
	Kuha 25–49 %	8	2	8	5	-	
	Kuha < 25 %	11	14	42*	58*	22*	238.23***
	Siika ≥ 75 %	2	<1	<1	<1	<1	
	Siika 50–74 %	1	<1	<1	<1	-	
	Siika 25–49 %	<1	<1	<1	<1	-	
	Siika < 25 %	1	5	40	57	34	
	Taimen ≥ 75 %	2	4	8	3	5	90.07
	Taimen 50–74 %	4	<1	4	4	2	
	Taimen 25–49 %	<1	<1	<1	2	2	
	Taimen < 25 %	6	3	14	13	5	47.01***

Kysymys: ”Oletko viimeisen 12 kuukauden aikana saanut saalista?”. Jos vastauksena oli ”Kyllä sain saalista”, esitettiin vastaajalle lajilista, josta häntä pyydettiin lajeittain arvioimaan, mikä osuus kunkin saalislajinsa yksilöistä ”käytettiin ihmisravinnoksi, ”laskettiin tai vapautettiin veteen”, tai käytettiin ”muulla tavoin”.

LIITE 6. Kalastusaktiivisuus profiileittain perusjoukossa

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapa-kalastaja	Satunnainen vapa-kalastaja	Himo-kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi-kalastaja	Satunnainen generalisti	
kalastus-aktiivisuus (viim. 12 kk)	0–4 päivää	<1	33	-	-	36	-
	5–9	1	55	-	1	12	-
	10–19	34	23	7	32	20	58.05***
	20–29	29	-	24	32	11	-
	30–39	16	-	22	20	10	-
	40–49	6	-	12	6	2	-
	50–59	8	-	12	4	<1	-
	60–69	1	-	7	4	2	-
	70–79	<1	-	3	<1	<1	-
	80–89	1	-	2	<1	<1	-
	90–99	<1	-	2	<1	<1	-
väh. 100 päivää	2	-	10	4	4	-	
Vuodenaika (kausi sis.)	marras-helmikuu	41*	13	75	72	14	356.11***
	maalis-kesäkuu	93	69*	100	100	59*	-
	heinäkuu-lokakuu	99	95	100	99	71	-
	kaikki 3 kautta	39*	9	75	68	7	346.14***

Kysymys: ”Oletko kalastanut viimeisen 12 kuukauden aikana?” Jos vastaus oli kyllä, esitettiin jatkokesymyksenä, monenako päivänä yhteensä kalasti Suomessa. Vastaajia pyydettiin myös rastittamaan kunkin pyyntitapansa osalta viimeisen 12 kuukauden ajalta ne kuukaudet, jolloin käytti lueteltuja pyyntivälineitä. Taulukossa ei ole eroteltu pyyntitapoja.

LIITE 7. Kotitalouden tulotaso ja rahan käyttö kalastukseen profiileittain perusjoukossa

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapaa-kalastaja	Satunnainen vapaa-kalastaja	Himo-kalastaja	Pyydyspain. aktiivi-kalastaja	Satunnainen generalisti	
Väline-	raportoi tehneensä < 1 € hankintoja	52	43	60	56	34	48.58***
hankinnat	≤ md (250 € raportoineilla)	67	90	66	81	86	
viim. 12 kk	> md (tai ei raportoi)	33	10	34	19	14	93.31***
Muu suora	Raportoi käyttäneensä rahaa	77*	44*	64*	55*	32*	172.14
kulutus	≤ md (560 € raportoineilla)	53	90	63	84	89	
viim. 12 kk	> md	47*	10	37*	16*	11	189.03***
	%- henk. raportoi kulueriä:						
	Polttoaineet (kyllä/ei)	75*	39*	62*	49*	24*	203.79***
	Matkustus (julk. liikenne)	9	5	7	4	5	
	Majoitukset	40*	16	26*	14	9	121.12***
	Päivittäistavarahankinnat	65*	32	50*	34	16*	182.23***
	Kahvila- ja ravintolapalvelut	55*	26	40*	25	11*	148.33***
	Kalastusluvut	73*	39*	58	50	29*	160.20***
	Jäsenmaksut	17	7	19	11	12	36.60***
	Kalastusohjelmalvelut	6	3	5	1	5	13.19*
	Muut kulut	17	10	15	9	6	27.10***
Kotitalouden	Ei tuloja	0	0	1	0	1	
yhteenlask.	≤1000 euroa	3	1	1	1	1	
tulot (kk)	1001 - 2000 euroa	3	3	3	3	7	
	2001 - 3000 euroa	9	7	10	8	7	
	3001 - 4000 euroa	13	10	12	17	12	
	4001 - 5000 euroa	16	13	15	13	11	
	5001 - 6000 euroa	13	10	13	14	9	
	6001 - 7000 euroa	11	9	11	10	10	
	7001 - 8000 euroa	8	9	7	5	6	
	8001 - 9000 euroa	5	7	3	4	5	
	9001 - 10 000 euroa	2	4	4	4	3	
	Yli 10 000 euroa	6	9	5	9	12	10.09*
	En osaa/halua sanoa	10	17	16	12	17	

Kysymys:” Arvioi karkeasti ... viimeisen 12 kuukauden aikana tehtyjen välinehankintojen arvo euroina.”

Kysymys:” Arvio vapaa-ajan kalastukseksi rahankäyttö viimeisen 12 kuukauden aikana seuraavien kuluerien osalta. Huomioi matkakuluihin vain matkat, joiden pääasiallinen tai ainoa tarkoitus oli kalastaa kohteella.”

LIITE 8. Kalastajaksi kasvaminen ja kasvattaminen profiileittain perusjoukossa

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; $p < 0.05$).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapaa-kalastaja	Satunnainen vapaa-kalastaja	Himo-kalastaja	Pyydyispain. Aktiivi-kalastaja	Satunnainen generalisti	
Aloitus	Ikä (≤ 6 -vuotiaana)	63	56	71*	60	54	30.98***
	Ikä (≤ 10 -vuotiaana)	94	93	97*	92	89	16.02**
Opettaja	Isä	68	66	73	76	68	11.18*
	Sukulainen/muu perheenjäsen	39	43	43	36	28	15.23**
	Opetteli yksin	11	10	12	7	9	
	Tuttu harrastaja	11	7	6	7	10	11.69*
	Äiti	6	7	8	7	8	
	Joku muu	3	2	1	1	2	
Opettaja	On opettanut omille lapsille tai lapsenlapsille	51	60	69*	81*	57	71.37***
	On opettanut muita ihmisiä oman kotitalouden ulkopuolelta	59	29	53	35	24	152.81***
	On opettanut samassa kotitaloudessa asuvalle/asuneelle muulle ihmisille	31	23	41	34	18	48.57***
	Ei ole opettanut	8	17	4	4	21	67.45***
muutos	uudet kokeilut	15	5	15	5	7	40.39***
	(muoto, väline, tai laji)						
sosiaalinen kanssakäynti	Kalastaa yksin	26	18	25	33*	28	17.30**
	Kalastaa perheenjäsenen tai -jäsenten kanssa	24*	47	46	49	46	79.52***
	Kaverin/kavereiden kanssa	51*	34*	28*	18	25	115.32***
	Jonkun muun kanssa	<1	1	<1	<1	<1	

Kysymys: "Kuinka vanhana aloitit kalastuksen tai kokeilit sitä ensi kertaa?"

Kysymys: "Kuka useimmiten opetti sinua kalastamaan tai kenen mukana aloititte kalastuksen?"

Kysymys: "Oletko opettanut kalastukseen liittyviä asioita toisille?"

Kysymys: "Kuinka todennäköisesti teet seuraavia asioita tulevana kalenterivuonna (2019)? Kokeilet...."

Kysymys: "Kalastitko pääsääntöisesti..." ja vastausvaihtoehtoina olivat taulukon mukaiset seuravaihtoehdot.

LIITE 9. Kalastusoikeudet

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; * = < 0.05; ** = < 0.01; *** = < 0.001).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapa- kalastaja	Satunnai- nen vapa- kalastaja	Himo- kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi- kalastaja	Satunnai- nen gene- ralisti	
Oikeudet	"Jokamiehenoi- keudella"	4	6	3	8	<1	15.33**
	Valtion kalastus- hoitomaksulla lunastettu oikeus	74*	81*	63*	23	22	255.52***
	Kalastus- ja pyy- dyskalastusluvalla	20	10*	25	49*	36*	119.86***
	Osakkaan tai jaetun yksityisve- den omistajan oikeudella	2	3	9*	20	26	77.16***

Kysymys: "Kalastitko pääsääntöisesti..." ja vastausvaihtoehdot olivat taulukon mukaiset.

LIITE 10. Tiedonvaihtokanavat

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; * = < 0.05; ** = < 0.01; *** = < 0.001).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald)
		Aktiivinen vapa-kalastaja	Satunnainen vapa-kalastaja	Himo-kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi-kalastaja	Satunnainen generalisti	
tärkein media:	Sanomalehdet	<1	5	2	10	12	43.55***
	Kalastuslehdet	12	8	18	22	12	31.95***
	Televisio	1	3	1	3	3	
	Kalakaverit, perheenjäsenet tai sukulaiset	31	32	34	33	32	
	Kalastusjärjestöjen internet-sivut	8	12	8	6	11	
	Muut internet-sivut	29	30	25	18	21	14.79**
	Sosiaalinen media (Facebook, Instagram ym.)	16*	5	8	4	6	39.33***
kolmen keskeisimmän joukossa	Sanomalehdet	5*	22*	16*	32*	47*	139.45
	Kalastuslehdet	49	40	58	55	34	48.84***
	Televisio	15	25	26	28	24	
	Kalakaverit, perheenjäsenet tai sukulaiset	70	65	69	69	61	
	Kalastusjärjestöjen internet-sivut	24	28	22	17	29	11.71*
	Muut internet-sivut	70	68	58	46	46	65.31
	Sosiaalinen media (facebook, instagram ym.)	43*	21	25	15	21	101.36***

Kysymys: "Mitkä ovat olleet kolme tärkeintä viestintämuotoa tai -välinettä hankkiessasi tai vaihtaessasi tietoa kalastuksesta viimeisen 12 kuukauden aikana?"

LIITE 11. Kalastuksen keskeisyys

Lukuarvot ovat profiili- ja vastausluokkakohtaisia todennäköisyyksiä. * = profiili eroaa todennäköisyydeltään kaikista muista profiileista til. merkitsevästi (Wald; * = < 0.05; ** = < 0.01; *** = < 0.001).

Muuttuja	Vastausluokka (arvo)	Kalastustapaprofiili (p)					Omnibus (Wald χ^2)
		Aktiivinen vapa- kalastaja	Satunnai- nen vapa- kalastaja	Himo- kalastaja	Pyydyspain. Aktiivi- kalastaja	Satunnai- nen gene- ralisti	
Keskeisyys	Tärkein harrastus	32	<1	32	12	9	71.78***
(itsearvioituna)	Melko tärkeä harrastus	51	34	50	62*	31	67.68***
	Harrastus muiden joukossa	12	29	17	23	25	61.65
	Satunnainen harrastus	4	36	<1	3	32	187.46***
	En osaa sanoa	<1	<1	<1	-	3	-
Välivuodet	On ollut	51*	74	37	37	73	167.35***
(toteutuneina)							

Kysymys: "Miten tärkeää sinulle on kalastusharrastus?"

Kysymys: "Onko sinulla koskaan tullut kalastuksen aloittamisen jälkeen välivuotta tai -vuosia, jolloin ette kalastanut lainkaan?"

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000